

Az
1916. június havában betiltott
Feminista Kongresszuson
el nem mondott beszédek.

Budapest, 1916.
A Feministák Egyesületének kiadása.

Pátria Könyvnyomda Budapest, VII. Dohány u. 10.

Első nap

**Szakemberek előadásai a nők előtt
nyitva álló pályákról.**

Elnöki megnyitó.

Nyomatott betű halvány visszhangját sem adhatja azoknak az érzéseknek és elhatározásoknak, amelyeket »Magyarország komolyan gondolkozó, a nép iránt anyai érzéssel viseltető asszonyainak találkozása kiváltott és életbehívott volna. Ezek elveszett értékek; temessük el mindavval együtt, amit az utolsó években elrabolt tőlünk a világ folyása. De igyekezzünk az értelem szolgálatában összehordani a tények, adatok és megfontolások akkora tömegét, amekkora e rendkívüli viszonyok között rendelkezésünkre állhat és segítségére lehet minden nőnek abban, hogy gazdasági függetlenségét megszerezze, egyéni jogait biztosítsa és családjá fenntartásából kivegyje azt a részt, amely minden felnőtt, egészséges embert megillet.

Egyesületünk mindenkor fennen hirdette fennállásának 12 éve óta — szembeszállva az előítéletek híveinek minden rosszakaratú üldözésével — hogy a leánygyermekeket, ugyanúgy mint a fiúkat, elő kell készíteni valamely képességeiknek, hajlamaiknak, szervezetük egyéni munkabírájának megfelelő kenyérkereső foglalkozásra. Évenkinl: megtartott, az iskolás lányok igényeihez alkalmazkodó pályaválasztási értékek ez te i n k minden előadója, — akiknek értékes szol-

gálatait a felnőttekre kívánta kiterjeszteni pünkösdi kongresszusunk megnyitó értekezlete — valamint g y a k o r l a t i Tanácsadónk az egyéni útbaigazításért hozzá fordulóknak adott tanácsaiban mindenkor hangsúlyozta, hogy az önálló kenyérkereset nemcsak nem akadálya, hanem sokszor előmozdítja a leányok házasságkötésének, hogy a férjes nőnek és családjának mind gazdasági helyzetét, mind erkölcsi színvonalát határozottan javítja a családjára kenyérkereső munkája; azok az összeütközések, amelyek a családjára otthoni és hivatásbeli munkája között egyelőre tapasztalhatók, meg fognak szünni, mihelyt a XX. század háború előtti kultúrájának színvonalához méltóvá teszi a családjára helyzetét az anyasági biztosítás törvénybeiktatása és a háztartás mai kezdetleges módszereinek tökéletesítése, a kenyérkereső asszonyét a munkaviszonyok gyökeres megjavítása. Szomorúan látjuk most, milyen nagyon igazunk volt. Akik a lefolyt 12 év alatt elhitték, amit hirdettünk, azok még a háború előreláthatatlan, egész existenciákat gyökerestül kitépő viharában is erősebben állottak, mint az ósdi »nőnevelés« minden biztos alapot nélkülöző, sajnálatra méltó áldozatai.

Akiket önértetessé és öntudatosná nevelt a komoly, hasznos, céltudatos munka, azokat — fájdalom, igaz! — érzelmileg érzékenyebben sújtotta mindaz, ami nem csupán őket egyénileg, hanem velük együtt embertársaik millióit érte; de magánügyeik intézését, családjuk ellátását maguk vehették kezükbe; érvényesítették jogaikat, mert pontosan ismerték azokat; hasznosították képességeiket, mert ismerték érvényesítésük lehetőségeit és tudták, hogy minden tisztességes munka becsületükre válik és hogy minden tisztességes munkás önértetesen követelheti az őt megillető díjazást és munkaidőt. A leg-

nehezebb viszonyok között is képesek voltak ezenfelül enyhíteni mások szenvedéseit, hozzájárulni az összesség helyzetének javításához.

Ma azt kívánjuk, hogy minden nő legalább ennyi ellenálló erővel fegyverkezzék az élet mai viharai ellen, legalább ennyi erőt tudjon kifejteni annak érdekében, hogy az emberiség jövőjét ne fenyegezzék a maihoz hasonló válságok.

Vájjon hogy érhetnők el ezt? Kérdezik olyanok, akik még nem tudják, hogy a legjobb anya is tökéletlenül teljesíti kötelességét, ha csupán saját családjá jó-létéről kivan gondoskodni; tökéletlenül, mért hiszen hiába tesz meg minden tőle telhetőt arra, hogy övéinek jó-létét, boldogságát biztosítsa, ha a közélet káros befolyása lépten-nyomon megkavarja azt.

Már a mindennapi élet apró kérdéseibe is bele-avatkoznak a közélet visszásságai. A munkásasszonyt alacsony munkabére arra kényszeríti, hogy hiányosan táplálkozzék és ruházkodjék, ez aláássa egészségét, és képtelenné teszi arra, hogy otthonában vidám hangulatot tartson fenn, boldog házaséletet éljen és egészséges gyermekeknek adjon életet. Gyermekének születését nem várhatja nyugodtan, mert az nála nem csupán testi szenvedést, lelki megpróbáltatást jelent, hanem anyasági biztosítás híján alig kiheverhető, kínos nyomorúságot. Mikor gyermekével foglalkozni kíván, minden untalan megakadályozzák benne a közéleti berendezések hiányai: nem talál a gyárban vagy más munkahelyén szoptató szobát, amelyben gyermekét rendszeres idő-közökben, tevéis időveszteséggel táplálhatná; nincs központilag vezetett háztartása, amelybe hazatérve, tisztán találná lakását, készén eledelét, szakértő nevelők felügyelete alatt gyermekeit és ahol szabad idejét pihe-néssel tölthetné családja körében. Ha gyermekét isko-

lába küldi, meg kell elégednie a meg nem felelő, önkényesen megállapított, az ő igényeit figyelembe nem vevő iskolákkal; ha tehetséges gyermekeit iskoláztatni kívánja, Útjukat állja a tandíj és könyvbeszerzés nagy költsége; leányának kiképzése külön akadályokba is ütközik, mert a legtöbb pályán elzárták előle a teljes képzés lehetőségét. Felnőtt gyermekei ki vannak szolgáltatva az állam önkényének; életükről-halálukról, sorsuk minden fordulatáról olyan törvények rendelkeznek, amelyek alkotásában egyetlen anya sem vehetett részt, amelyek azonban köteleznek minden anyát, boldogtalanná tehetnek minden, gyermekét.

Mi következik ebből? Nem nyugodhatunk bele, hogy a nő kisebbségű polgár maradjon a férfinél ma, mikor az élet gondjai, csaknem minden asszony és leány teljes mértékben viseli, az igazság elemi követelése, hogy minden felnőtt épeszű és büntetlen előéletű nő a hazának teljes jogú polgára legyen.

A fent vázolt nagy hiányokat nem csupán a munkásosztályban érzi súlyosan minden öntudatos nő; a jobb gazdasági helyzetű társadalmi osztályokban enyhül a nyomorúság, de megmarad a lelki gyötrelém: a legjobban fizetett állásban lévő asszonynak is fáj, hogy mikor otthonát elhagyja, nem bízhatja annak rendbentartását, gyermekei gondozását képzett, intelligens szakemberekre. A szellemi munkával foglalkozó nőnek valóságos átká sok esetben, hogy nem fordíthatja minden munkaerejét hivatásos munkájára, tudományára, művészetére; hogy szabad idejében nem üdülhet zavartalanul családjá körében, hanem apró háztartási kérdésekkel kénytelen bíbelődni. Nagyratörékvő gyermekei útját nem egyszer előítéletek és azokon alapuló rendelkezések torlaszolja el s ő tehetetlen ezekkel szemben.

A gazdag leány vagy asszony sem rendelkezik vagyonával, ő sem élhet képességeinek megfelelő életet, ha környezete elfogult vagy korlátolt. A kiváltságos osztályokban is elnyomott a nő, ott sem egyenjogú az osztályabéli férfival.

Közös érdeke lehet a társadalom összes, leányainak és asszonyainak, hogy megszerezze azt az eszközt, amellyel befolyást gyakorolhatna a törvények alkotására, amelynek segítségével beleszólhatnak abba hogy kik alkossák a törvényeket? A választó jogot kell megszerezniük és erre a célra mindannyiuknak együtt kell dolgozniuk!

Finnország, Norvégia, Dánia már megmutatták az utat Európában; az Északamerikai Egyesült Államok 12 államában, Ausztrália összes államaiban már régi, bevált intézmény a nő választójoga. És ahol már hosszabb idő óta honosult meg, ott a munkásnő díjazása egyenlő a férfimunkáséval, a nők is szabadon választhatnak a munka összes ágai között, az iskolák nyitva állanak szegény és gazdag, fiú és leány előtt egyaránt. A gyermektől nem vonhatják meg uzsoráskezek a jó és elegendő tejet vagy más hamisítatlan táplálékot, a fiatal leányokat nem lehet büntetlenül elcsábítani. Szóval: ott mindenki egyenlően felelős tetteiért, egyenlően bűnhődik, ha azok az összességnek kárára vannak.

Ezt a jobb helyzetet kell megteremtelnünk a magyar nők számára, akik a háború alatt megmentői, fenntartói az ország gazdasági életének, akiknek szenvedései a háború alatt emberfölöttiek s akiknek nem szabad nyugodniok addig, amíg meg nem szerzik önmaguk és leányaik számára a választójogot, egyetlen biztos zálogát annak, hogy az emberiség jövője dénémi reménységgel nézhetünk.

Milyen foglalkozást válasszunk?

A régi közmondás, hogy: »mindenki saját szerencséjének kovácsa«, az életnek egg vonatkozásában minden bizonnyal igaz: akkor, mikor megválasztjuk azt a foglalkozást, amellyel önmagunkat, esetleg családunkat fenntartani kívánjuk. Ha ezt az elhatározásunkat komoly megfontolásra, gondos körültekintésre alapítjuk, avval mindenesetre sokat tettünk annak érdekében, hogyi munkánk eredménye kielégítő legyen mind egyéni hajlaimaink érvényesülése szempontjából, mind anyagi szempontból. A foglalkozás megválasztása előtt legyünk tekintettel arra, hogy

minden hivatásos munkához szükséges tulajdonságok: *

Testi egészség, amelynek erősítésére és fenntartására minden tőlünk telhetőt meg kell tennünk.

Érdeklődés, lelkesedés a választott foglalkozási ág iránt.

Kitartás, akaraterő, szívósság az akadályok és nehézségek leküzdésében.

Alaposság a megtanulandó ismeretek és ügyességek elsajátításában.

Pontosság, rendszeresség, tisztesség, megbízhatóság az elvállalt kötelezettségek teljesítésében.

Józan ész, belátás, elővigyázat a helyzet megítélésében.

Munkakedv, együttműködés képessége.

* E megállapításokat Parsons: »Choosing a vocation« című munkából vesszük át.

Nők helyzeté az egyes pályákon.

Az 1910. évi népszámláláson alapuló foglalkozási, üzemi és gyáripari statisztika alapján összeállította:

Spády Adél.

AZ alábbi felsorolás lehetővé teszi, hogy mindenki tájékozódást szerezzen arra nézve: dolgoznak-e már nők valamely foglalkozásban? módjukban van-e teljes szakképzettséget szerezni? mekkora a szakmunkás, mekkora a segédmunkás keresete?

Az összehasonlításból mindenki előtt világossá fog válni, hogy csakis annak nyújt biztos megélhetést bármelyik foglalkozás, aki teljes szakképzettséget szerzett reá.

1. Östermelés.

A földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkozók közt nagy számmal vannak a nők. Dolgoztak e pályán ösidőktől fogva. Otthonukban és bérért leginkább, a legalsórendű, illetve a legkevésbé fizetett és értékelt munkát végezték.

Az utolsó évtizedben végre haladás látható e téren is, mert az eddig minden képzés nélkül dolgozó, »cseléd«-sorban tartott gazdasági munkásnő a mezőgazdaság egyes ágaiban alsófokú iskolákban szakszerű képesítést szerezhetett. De a pálya szakszerű teljes kitanulásához még ma sem juthat, mert a gazdasági főiskolák még ma is zárva vannak a nők előtt.

A háború alatt a nők a legszebb eredménnyel dolgoztak a mezőgazdaság minden ágában; a legnehezebb, nagy fizikai erőt igénylő munkákat is derekasan látták el. Az östermelés alább felsorolt főágaiban többféle tanulási lehetőség van s azokra akár gyakorlati úton, akár többféle iskolában szerezhetnek képesítést. Az egyes iskolákra, vagy a szakma gyakorlati

elsajátítására vonatkozólag készséggel ad felvilágosítást a Feministák Egyesületének Gyakorlati Tanácsadója (Budapest V., Mária Valéria-u. 12.).

Az östermelés főágai:

1. Földművelés.
2. Tehenészet, juhászat és baromfitenyésztés.
3. Zöldség- és konyhakertészet.
4. Mű- és kereskedelmi kertészet.
5. Méhészet.
6. Selyemgubó tenyésztés.
7. Haltenyésztés és halászat.

2. Ipar.

igen sok iparág a nőnek ősfoglalkozása volt. Régente a termelt anyagokat kész használati cikké leginkább a nők dolgozták fel. Például a szövés, varrás, gyertyamártás, szappankészítés, stb. női foglalkozások voltak. Az ipar fejlődésével, a gépek korában mindjobban kiszorultak a háztartás köréből, mert előállításuk a műhelyekben és gyárakban jóval olcsóbb volt. így! ett a legtöbb »nőies« munkából műhelyi és gyáripari foglalkozás. A gazdasági szükség pedig odaállította a nőt a háztartáson kívül folyó ipari munkához is.

Azonban ezen a pályán csakis a kisegítő munkához engedték a nőt. Az ipari *s z a k m u n k á t* nem tanulhatta meg. Olcsó, kiképzetlen munkás lett a nők legtöbbször. Egy-egy részletmunkára megtanították őket a férfiak, azt olcsó bérért jól végezték; de féltékenyen vigyáztak arra, hogy az egész szakmunkát meg ne tanulhassák. Ebben a felfogásban megegyeznek a társadalom minden osztályának férfiai. A munkásság érdekeit képviselő egyes szakszervezetek kollektív szerződéseikben eltiltják a munkaadót attól, hogy *nőt* szakmunkára kitaníthasson.

Így a legegésztelenebb és legrosszabbul fizetett

napszámosmunka maradt meg számukra. Mint tanulatlan, alkalmi munkások ott és olyan bérért vállalnak munkát, ahol és amennyiért az! kínálkozik. Ezért lett a nő nehezen szervezhető és bérlenyomó munkás. Nem a munka könnyű vagy nehéz volta adja meg a szakma választásának lehetőségét; nem azért vannak elzárva egyes ipari pályák a nők előtt, mintha azok a nő fizikumára károsak volnának, hanem mert szigorúan őrzik a szakmát a »betolakodó nők«-től. Senki sem mondhatja, hogy például a nők szakképesítése előtt elzárt cukrászipar nehezebb volna, mint a dohánygyári munka! A legegészségtelenebb, vagy legrosszabbul fizetett szakmákat a szervezett férfimunkás (még M tanulatlan férfimunkás is) messze elkerüli, — tódul tehát bda a »védett, gyenge nő«. Az 1910. évi üzemi és gyáripari statisztikából olvashatjuk, hogy a dohányiparban dolgozott összesen (férfi és nő) 20376 munkás, ebből vezető állásban 237 férfi, nő nincs; munkavezető 173 férfi, nő nincs; gyári munkás: 1638 felnőtt férfi, 14796 felnőtt nő; 2136 16—17 éves nő, 991 14—15 éves nő, 20 12—13 éves nő. Láthatjuk tehát fenti állításunk súlyos igazságát. A munkásbiztosító pénztár halálózási statisztikája még sokkal szomorúbban bizonyítja ezt. A gyáripari munkások élettartamát mutatja be; lebből kitűnik, hogy a gyári férfimunkás élettartama 43 év, a nőé 26 év. Nem mondhatjuk, hogy a gyári férfimunkás élettartama oly megnyugtató volna; de rettenetes vádként áll még ezzel szemben a nőre vonatkozó statisztika.

Erre majd azt mondják, hogy a nő szervezete nem alkalmas a munkára, azért pusztul bele; siránkoznak majd, hogy a nőt el kell vonni a kereső munkától. De nem látják az igazságot. A nő munkájára szükség van a gazdasági életben és a munkájával elért jövede-

lemre szüksége van a családnak. Ezzel számolni kell s úgy kell berendezni társadalmunkat, hogy a kenyérkereső munkát végző nőt mentesítsék a háztartás gondjaitól. A bér munka, háztartási munka és gyermeknevelés háromszoros megterhelésétől kíméljék meg a nőt jól berendezett központi háztartások segítségével, amelyek otthonát gondozzák, gyermekeit ellátják az anya munkaórái alatt. Ha a nő szakképzett munkás lehetne, jobb bért kapna munkájáért, ő és családja jobban táplálkozhatnék, egészségesen és hosszabb ideig élhetne.

A munkáskérdéssel foglalkozó körök kezdeményezésére a nők éjjeli munkájának eltiltására vonatkozó nemzetközi egyezményt fogadták el egyes államok kormányai.

A szociológusok nagy örömmel üdvözölték ezt, mint nagy vívmányt, de a legnagyobb jóakarattal követelték a munkásnők egészségét szinleg védő törvényt a gyakorlatban csak ártott a munkásnőknek.

Csupán a nők éjjeli munkájának korlátozása még jobban kiélesítette a férfi és női munkás közötti különbséget; de nem érte el azt, hogy az egész iparban tényleg megszűnjék a nők éjjeli foglalkoztatása. Az érdekelt munkaadók arra igyekeztek, hogy iparuk kivétessék a törvény rendelkezése alól és a legtöbb éjjeli munkánál a törvény ellenére tovább is dolgoznak a nők a »kivétel« folytán. A munkaadók pedig még egy ürügyet kaptak a női munka értékének lebecsülésére; ezt jól ki is használták s nem haboztak csökkenteni a nők munkabérét. A kereset csökkenése mindig hiányos táplálkozással jár, tehát a munkaérték csökkenti a rossz kereseti lehetőség van olyan ártalmas, mint az éjjeli munka!

Ha a férfiak egészségét — joggal — éppen úgy félték az éjjeli munkától, mint a nőket s a tilal-

mat valamennyi munkásra mondanák ki, akkor nem érezné annak káros kihatását a munkásnő egyedül. A férfimunkás egészségének mindenestre használna ez s az egyenlőségi elvonné a nők munkabérének csökkentésére szolgáló ürügyet.

Békés időben, törvény útján, minden »kivétel« mellőzésével, különös megrázkódtatás nélkül végrehajtható az éjjeli munka teljes eltiltása. Igen kevés az olyan iparág, ahol az éjjeli munka feltétlenül szükséges.

Ártalmas az a felfogás is, hogy egyik-másik »nehéz« iparág (legtöbbször a legjobban fizetett) nem való a nők fizikumának, tönkreteszi az anyákat stb.; sőt már törvényes intézkedésekről is beszélnek, melyek meghatároznák, hogy a nők milyen iparágban dolgozhatnak.

Az eredmény ugyanaz lesz, mint az éjjeli munkát eltiltó rendelkezésé. Az egészségtelen és legrosszabbul fizetett munkánál láthatjuk majd a nőmunkást; a sok, papiroson létező »védelem« pedig azt jelenti majd, hogy dolgozhatnak ugyan roskadásig, de mégsem tudnak majd annyit keresni, hogy önmagukat és ha kell, családjukat eltarthassák.

Arra kell törekedni, hogy az ipari betegségeket a lehetőségig megelőzzék és a munkafeltételeket minél kedvezőbbekké tegyék. A XX. században lehet arra módot és eszközt találni, hogy a munkások helyzetén így javítsanak, nem pedig szentimentális ál védelemmel rontsanak a munkásnők amúgy is súlyos helyzetén.

Követelnünk kell női iparfelügyelőket, akiknek lelkiismeretes ellenőrzése a gyermekmunkát kiküszöbölné; akik 'megvizsgálnák a munkahelyeket egészségi szempontból s ellenőriznék a munkásnőkkel való bánásmódot is.

Alábbi összeállításban a bérek összehasonlításánál a férfi szakmunkások keresetét és a női segéd munkások keresetét vettem alapul. A női szakmunkások kereseti viszonyai általánosságban egyenlőek a férfi szakmunkásokéival.

Az ipari pályára törekvők keressék az egészségesebb foglalkozással járó, szakképzést nyújtó pályát, mert csakis ezzel biztosíthatják jövőjüket.

Ha valamely iparág kitanítására vonatkozólag egy mesterrel szerződnek, az okvetlenül az illetékes ipartestület vagy társulat előtt történjék tanoncszerződés alapján, mert csakis az ipartestület előtt kötött szerződés jogérvényes.

Az iparágak főbb csoportjai ezek:

7. Vas- és fé m i p a r i munkás, lakatos, gépész.

Eddig csak férfiak tanulhatták e szakmát s végezhatték a szakiskolákat. A szakmunkások többségének heti keresete 20—30 korona, női segéd munkásoké legfőlebb 14 korona volt 1910-ben.

8. Arany- és ezüstgyári munkás, ékszerész.

Eddig csak részletmunkában dolgoztak nők, pl. ékszercsiszolásban; uajbban már kitanulhatják a szakmát. 1910-ben 10 nőtanonc volt. Férfiak heti keresete 20—30 korona, nőké 6 koronánál kevesebb volt 1910-ben.

9. Réz i p a r i munkás,

10. Csillár és lámpagyári munkás,

11. Bádogos munkás,

12. Gépgyári, waggongyári munkás, varró-
gép- és kerékpárkészítő.

Nőket fenti szakmákban eddig csakis segéd munkára alkalmaztak. Férfiak többségének keresete 1910-ben 20—30 korona, nőké 14 korona volt.

13. Műszerész. (Kerékpár, írógép, orvosi műszerek készítése, stb.)
 Újabban nők is kitanulhatják e szakmát, ifi! polgári iskola 4 osztályának elvégzése szükséges. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 20—30 korona, nőké 6—10 korona volt.
14. Vasúti műhelymunkás.
 Nők eddig semmiféle munkát sem végeztek e szakmában. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 40—50 korona volt.
15. Kocsigyártás
 Nőket eddig csak segédmunkára alkalmaztak. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 20—30 korona, nőké 10—14 korona volt.
16. Elektrotechnikai ipar.
 Eddig csak segédmunkát; végeztek a nők; újabban szakképesítésű is szerezhethetnek. A polgári iskola 4 osztályának elvégzése kívánatos. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 20—30—40 .korona, nőké 10—14; korona volt.
17. Zongora- és hangszerkészítő.
 Nőket eddig csakis segédmunkára alkalmaztak. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 20—30 koronaöröké, 10—14 korona volt.
18. Órásipar.
 Kitanulhatják nők is. 1910-ben 4 nőtanonc volt. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 20—30—40 korona, nőké 10—14 korona volt.
19. Cement és rokon anyagok (gyári előállítása).
 Eddig csak segédmunkára alkalmazták a nőket. Férfiak többségének keresete heti 14—20 korona, nőké 10—14 korona volt 1910-ben.
20. Téglá és tűzálló agyag előállítása.
21. Fazekasipar,
22. Kőedény, majolika és porcellángyártás.
23. Üvegyártás,
24. Fűrészárugyártás,

25. Parkettaárugyártás,
 26. Hajlított fabútorgyártás,
 Leginkább gyáripari munka. Nők és férfiak többsége napszámos munkát végz. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 14—20 korona, nőké 6—10 korona volt.
27. Mű- és épületasztalos.
 Nőket eddig leginkább csak részletmunkáknál alkalmaztak; pl. bútorfényesítésre. Újabban megengedik a szakma kitanulását. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 20—30—40 korona, nőké 10—14 korona volt.
28. Esztergályos.
 Nők a szakmát eddig nem tanulhatták ki, segédmunkánál is csak igen kevés nőt alkalmaztak. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 14—20 korona, nőké: 6-40, korona volt.
29. Aranyszövő és képkeretező
 Nők a szakmunkát eddig nem tanulhatták, még a segédmunkánál is csak igen keveset foglalkoztattak. Újabban megengedik a szakma kitanulását. 1914-ben 1 nőtanonc volt. Férfiak többségének heti keresete 20—30 korona, nőké 6—10 korona volt 1910-ben.
30. Szitakötő.
 Eddig csak férfiak tanulhatták ki. A segédmunkáknál is csak igen kevés nőt alkalmaztak. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 14—20 korona, nőké 6 koronánál kevesebb volt.
31. Gyermekjátékkészítő.
 Nők is kitanulhatják a szakmát. 1910-ben 5 nőtanonc volt. Férfiak többségének heti keresete 14—20 korona, nőké 6—10 korona volt.
32. Nádfonás,
 33. Szalmafonás,
 34. Gyékényipar,
 35. Cirok- és vesszőseprőipar,
 36. Kosárfonás.
 Leginkább háziipari és gyáripari munka. Nők is végeznek szakmunkát. Férfiak többségének heti

keresete 1910-ben 10—14 korona, nőké 6—10 korona volt.

37. Fésűs.

Leginkább gyáripari munka. Nők is kitanulhatják. 1910-ben 16 nőtanonc volt. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 20—30 korona, nőké 10—14 korona volt.

38. Bőrgyártás.

Eddig csak segédmunkára alkalmazták a nőket. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 20—30 korona, nőké 6—10 korona volt.

39. Bőrdíszműkészítés.

40. Bőröndös,

41. Szíjgyártó és nyerges,

42. Viaszosvászon előállítás,

43. Szőr- és tollipar.

Nők eddig csak segédmunkát végeztek, a szakmunkát nem tanulhatták ki. Férfiak többségének heti keresete 20—30 korona, nőké 6—10 korona volt 1910-ben.

44. Ruggyanta ipar.

Gyári munka. Nők eddig csakis segédmunkát végeztek. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 20—30 korona, nőké 10—14 korona volt.

45. Gyapjúipar.

Leginkább gyáripar. Szakmunkát a nők is kitanulhatják. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 14—20 korona, nőké 6—10 korona volt.

46. Len- és kender kikészítése, kötél- és hevedergyártás.

Nők igen nagy számmal dolgoznak mint	gyári
segédmunkások és mint otthonmunkások.	Férfi-
fiak többségének heti keresete 1910-ben	14—
20 korona, nőké 6—10 korona volt.	

47. Len-, kender-, pamut-, juta fonó és szövőipari munkás.

Igen nagy» számmal dolgoznak nők mint segédmunkások. Szakmát is tanulhatják, a magasabb képzettséget nyújtó szakiskolákat is végezhetik.

1910-ben 12 nőtanonc volt. Férfiak többségének heti keresete 191 Oben 14—20 korona, nőké 10—14 korona volt.

48. Selyemszövés.

Leginkább gyáripari munka. Túlnyomóan segédmunkások és napszámosok dolgoznak benne. 1910-ben 2 nőtanonc tanulta a szakmunkát. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 10—14 korona, nőké 6—10 korona volt.

49. K ö t t é s k ö t s z ö v ö t t á r u k g y á r t á s a.

Gyáripari munka. A munkások nagy része nő. Nők is kitanulhatják, sőt magasabb képzettséget nyújtó szakiskolákon is tanulhatnak. 1910-ben 97 nőtanonc volt. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 20—30 korona, nőké 6—10 korona volt.

50. Gombkötő, zsinór- és paszomány ipar.

Szakmunkát kitanulhatják nők is. 1910-ben 25 nőtanonc volt. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 14—20 korona, nőké 10—14 korona volt.

51. Kelmenyomtató és kékfestő, fehérítő ipar.

Nők eddig csak segédmunkát végeznek. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 14—20 korona, nőké 6—10 korona volt.

52. Kárpitos és díszítő ipar.

Nők a szakmunkát eddig nem tanulhatták, csak egyes részletmunkáknál dolgoztak, pl. a díszítésnél, stb.; csak speciális képzettséget szerezhettek. 1910-ben 6 nőtanonc volt. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 20—30 korona, nőké 10—14 korona volt.

53. Szabóipar.

Csak a női ruhakészítő iparban szerezhettek a nők szakképzést. 1910-ben 9262 nőtanonc volt. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 20—30—40 korona, nőké 10—14 korona volt.

54. Szücs ipar.
Nők is kitanulhatják e szakmát. 1910-ben 26 nőtanonc volt. Férfiak többségének heti keresete 20—30 korona, nőké 14—20 korona volt
55. Fehérnemű és ágynemű készítés.
Nők e pályán mint szakmunkások dolgoznak. 1910-ben 131 nőtanonc volt. Heti keresetük 1910-ben 6—10 korona volt.
56. Nyakkendő készítés.
Csak nők dolgoznak. Otthoni munka. Heti keresetük 1910-ben legfőlebb 6—10 korona.
57. Dívatarukészítés.
Eddig jórészt nők tanulták a szakmunkát, ujabban férfiak is szereznek rá képesítést. 1910-ben 941 nőtanonc volt. Átlagos heti keresetük 1910-ben 6—10 korona volt.
58. Különféle varrás.
Nagy többségben nők végzik a szakmunkát. 1910-ben 2208 nőtanonc volt. Férfiak heti keresete 1910-ben 20—30 korona, nőké 6—10 korona volt.
59. Esőernyő- és napernyőkészítés.
1910-ben 27 nőtanonc volt. Férfiak heti keresete 1910-ben 10—14 korona, nőké 6 koronán alul maradt.
60. Keztyűgyártás.
1910-ben 10 nőtanonc volt. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 20—30 korona, nőké 10—14 korona volt.
61. Kalapos és sapkás.
Nők lehetnek szakmunkások is, de többségük mégis segédmunkát végez. 1910-ben 91 nőtanonc volt. Férfiak többségének heti keresete "1910-ben 20—30 korona, nőké 10—14 korona volt.
62. Művirág- és dísztojjkészítés.
Leginkább nők dolgoznak mint szakmunkások is. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 20—30 korona, nőké 6—10 korona volt.

36. Cipész és csizmadia.
Nők eddig csakis segédmunkát végeztek, pl. cipő-felsőrész készítést. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 20—30 korona, nőké 0—10 korona volt.
64. Papucs és posztócipő készítés.
Nőket eddig csak segédmunkára alkalmaztak. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 14—20 korona, nőké 6—10 korona volt.
65. Ruha- és folttisztítás.
Nők és férfiak végzik a szakmunkát. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 20—30 korona, nőké 10—14 korona volt.
66. Mosás és vasalás.
A munkások legnagyobb része nő. Férfiak legnagyobb heti keresete 1910-ben 20—30 korona, nőké 10—14 korona volt.
67. Borbély és fodrász.
Újabbán nők is szerezhettek szakképzettséget. 1910-ben 37 nőtanonc volt. A keresetre vonatkozó adatok a statisztikában hiányzanak.
68. Papíripar.
Leginkább gyáripari munka. Nők csak segédmunkát végeznek. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 14—20 korona, nőké 6—10 korona volt.
69. Könyvkötőipar.
Nőket csak részletmunkára alkalmaztak. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 20—30 korona, nőké 14—20 korona volt.
70. Malomi par.
Szakmunkás eddig csak férfi lehetett. Még segédmunkára is csak igen kevés nőt alkalmaztak. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 14—20—30 korona, nőké 6—10 korona volt.
71. Sütőipar.
A szakmunkát eddig csak férfiak tanulhatták. A gyáriparban dolgoznak nők is, mint segédmunkások; újabbán szó van róla, hogy nők szak-

képesítését is megengedik. Egészségi okokból igen fontos a férfiakra és nőkre nézve egyaránt, hogy az éjjeli munkaidőt teljesen eltöröljék. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 30—40 korona, nőké 10—14 korona volt.

72. Tésztagyártás.

A szakmunkát nők is kitanulhatják, de leginkább részletmunkában dolgoznak. 1910-ben két nőtanonc volt. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 20—30 korona, nőké 6—10 korona volt.

73. Cukor- és cukorkagyártás.

Nők csak napszámos segítő munkát végeznek és a munkások kis százalékát teszik. Férfiak többségének keresete 1910-ben 10—14 korona, nőké 6—10 korona volt.

74. Cukrász és cukorsütemény készítő.

Nők eddig nem tanulhatták ki a szakmát, csak mint segítőmunkások, pl. elárusítók, csomagolók dolgoztak. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 30—40 korona, nőké 6—10 korona volt.

75. Mézeskalácsos, viaszöntő.

Nők eddig csak elvétve tanulták a szakmunkát, 1910-ben 2 nőtanonc volt. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 14—20 korona, nőké 6—10 korona volt.

76. Konzervgyártás.

Leginkább gyáripar. Nők csak részletmunkát végeznek. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 14—20 korona, nőké 6—10—14 korona volt.

77. Hentesipar.

A szakmunkát eddig csak férfiak tanulhatták. Nők mint segédmunkások dolgoztak. Férfiak legnagyobb heti keresete 14—20 korona, nőké 6—10 korona volt 1910-ben.

78. Mészáros.

Nőket eddig csakis részletmunkáknál alkalmaztak. A szakmunkát nem tanulhatták ki. A kereseti viszonyokra vonatkozó adatok hiányoznak a statisztikában.

79. Béltisztító és pacalos.

Nők eddig csak részletmunkáknál dolgoztak. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 30—40 korona, nőké 14—20 korona volt.

80. Sajt, túró és vajgyártás.

Újabban egyes tejgazdasági iskolákban nőket is képeznek e szakmára. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 14—20 korona, nőké 10—14 korona volt.

81. Dohánygyártás.

Leginkább gyáripar. Nők mint segédmunkások és napszámosok dolgoznak; ők teszik az ebben az iparban dolgozó összes munkások 91.7 *old-át* Igen egészségtelen munka. A fiatalon elhalt gyáripari munkásnők legnagyobb százalékat a dohánygyári munkásnők teszik. Férfiak heti keresete 1910-ben 14—20—30 korona, nőké 6—10 korona volt.

82. Sör-, szesz-, maláta-, ecet- rumgyártás.

Nők mint segédmunkások dolgoznak. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 14—20 korona, nőké 6—10—14 korona.

83. Gyertya-, szappan- és illatszergyártás. Eddig leginkább férfiak tanulták. 1910-ben 3 nőtanonc volt. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 14—20 korona, nőké 6—10 korona volt.

84. Vegyészeti gyáripar. Nők csak napszámos- és segédmunkát végeznek. Férfiak legnagyobb heti keresete 1910-ben 20—30 korona, nőké 6—10 korona volt.

85. Építészet.

Nők is szerezhetnek építőmesteri szakképesítést. Az építési munkában csak napszámosok és se-

gédmunkások. A keresetre vonatkozó adatok a statisztikában hiányoznak.

86. Üveges.
Nők eddig még segédmunkáknál sem dolgoztak.
87. Szobafestő, címfestő, fényező és mázoló.
Nők is szerezhettek szakképzettséget. 1910-ben 6 nőtanonc volt.
88. Tapétás.
Eddig csak férfiak tanulhatták a szakmunkát. A segédmunkánál is csak igen kevés nő dolgozik.
89. Vívezeték-, gáz- és fürdőszoba szerelő.
A szakmunkát eddig csak férfiak tanulták; még a segédmunkáknál is igen kevés nő dolgozik.
- 90.* Kéményseprő.
A szakmunkát eddig csak férfiak tanulták, még a segédmunkánál sem dolgoztak nők.
- 91.* Lakás-, szoba- és ablaktisztítás.
Legnagyobb számban férfiak végzik a szakmunkát; a nők eddig csak napszámos- és segédmunkát végeztek.
92. Nyomdaipar.
Eddig csak részletmunkánál dolgoztak a nők. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 30—40 korona, nőké 14—20 korona volt.
93. Fényképész.
A szakmunkát nők is kitanulhatják. 1910-ben 22 nőtanonc volt. Férfiak többségének heti keresete 1910-ben 30—40 korona, nőké 6—10 korona volt.
94. Vésnök.
Leginkább férfiak tanulták eddig a szakmunkát; még a segédmunkákra is csak igen kevés nőt alkalmaztak. 1910-ben 3 nőtanonc volt. Férfiak

* A kereseti viszonyokra vonatkozó adatok a statisztikában hiányoznak.

többségének heti keresete 1910-ben 20—30 korona, nőké 6—10 korona volt.

95.* Fogtechnikus.

Nők és férfiak egyaránt tanulhatják a szakmunkát.

96.* Kávéházi, vendéglői és szállodai alkalmazott.

Nők a szakmunkát eddig nem tanulhatták; csakis részletmunkánál nyertek alkalmazást.

97.* Szakács.

Nőket nem képeznek ki szakképzett szakácsokká.

98. Háztartási munkásnők (cselédek.)

1910-ben Magyarországon a kereső nők nagy része, 341.521 »házi cseléd« volt. Ez mutatja hogy amely nőt nem képeznek ki semmiféle szakmunkára, az, ha anyagi körülményei kenyérkeresetre kényeseri tik, mint »cseléd«: kénytelen kenyerét megkeresni. Ha a háztartási munka rendszeren díjazott, meghatározott munkaidőn belül elvégezhető szakmunka lesz és annak elvégzői mint háztartási munkások a társadalom megbecsült polgárai lesznek; akkor önként is felkeresik majd; sokkal nagyobb megértés és megbecsülés válik lehetővé a munkás és munkaadó között.

Kereskedelem.

A kereskedelmi pálya szabad pálya ugyan, de az adás-vevés mégis annyi rátermettséget, szaktudást igényel, hogy aki boldogulni akar az ezen, a pályán mindjobban erősödő versennyel szemben, kell, hogy minél jobb képzettséggel és szervező képességgel rendelkezzen.

A kereskedelmi szakképzettséget különféle iskolákban, a gyakorlati tudást üzletekben mint kereskedőtanoncok sajátíthatják el, akik ezt a pályát választják.

* A kereseti viszonyokra vonatkozó adatok a statisztikában hiányzanak.

A kereskedelem egyes ágaiban a fiú tanoncok 2—3—4 év alatt tanulják ki a szakmát, felszabadulásuk után pedig mint segédek fokozatosan, tehetségük- és ügyességükhöz mérten jutnak előre. A nők minden előzetes tanonckodás nélkül, mint »bolti leányok« kerülnek a kereskedelem szolgálatába s még a legtehetségesebbek s legügyesebbek is anyagi érvényesülés szempontjából messze mögötte maradnak férfi kollegáiknak.

Újabban mégis mind több és több nő jut éppen az eladásban érvényesülő rendkívüli ügyessége vagy más üzleti tehetsége révén vezető állásba, vagy mint önálló üzlettulajdonos boldogul igen szépen.

Itt is fontos tehát nőre és férfira nézve egyaránt, hogy a lehető legalaposabb képzettséget szerezzék meg; az elüljárósági előtt kötött szerződéssel kötelezzék főnöküket arra, hogy a tanoncidő alatt kellő oktatásban; részesítse őket.

Az egyes fontosabb kereskedelmi ágak a következők:

Agyag, homokkő és mész-, baromfi és vad-, bőr-, butor-, cipő-, déli-gyümölcs és cukorka-, divatáru, díszműkereskedés, drogéria, élelmiszer-, élőfa- és virág-, fa-, főzelék és konyhakerti növény-, fűszer, gyarmatáru és csemege-, gabona és termény-, gazdasági gép és szerzőm-, gyapjú-, gyümölcs-, hal és rák-, hangszer-, háztartási cikkek és konyhafelszerelés-, hentes és húsáru-, juh-, kender és len-, kézmű és rövidáru-, kötél, ponyva és zsák-, könyv és zenemű-, liszt-, ló-, marha-, mű és régiség-kereskedés, műszaki cikkek árusítása, nyersbőrkereskedés, órák, optikai és egyéb műszerek árusítása, pamut és juta-, papír, író és rajzszer-, posztó-, ruha-, sertés-, szén-kereskedés, szatócs-üzlet, szücs-áru-, tojás,

tej, sajt és vaj-, toll és rongy-, üveg és porcellán-, varrógép és kerékpár-, vas- és fémkereskedés; ide tartoznak könyves hírlapkiadók, a szállítók és bizományosok, valamint az ügynökök is.

4. Értelmiségi pályák.

'Magántisztviselőkké, tanárokká es tanítókká nők és férfiak — néhány megszorítástól eltekintve — egyenlőfoku tanulmányokkal képezhetik ki magukat.

Ellenben még el vannak zárva a nők előtt mindazok a pályák, amelyek jogi vagy műegyetemi képzettséget igényelnek; az utolsó években a képzőművészeti pályán visszafejlesztették a nőknek eddig a férfiakéval egyenlő kiképzési lehetőségeit és lefokozták érvényesülésük régi feltételeit.

Az értelmiségi pályákon, — amelyek közül kiemeljük a bírói, ügyészi és ügyvédi, a mérnöki, az orvosi, szülésznői és más egészségügyi, a tanári és tanítói, a köz- és magántisztviselői, a művészi, az írói és újságírói pályát, — még fontosabb, mint a többi pályán, hogy csakis valóban rátermett, határozott hajlammal es tehetséggel rendelkező egyének lépjenek erre az útra, mert csakis azok boldogulhatnak.

Megkönnyíti az érvényesülést ezeken a pályákon az emberismeret, a kellemes modor, a tudományos műveltség.

Hosszú tanulmányokat igényelnek; kezdetben szinte elmaradhatatlan az anyagi boldogulást megelőző hosszabb Várakozás; ezt csak azok bírhatják el testi erejük és szellemi munkaképességük túlfeszítése nélkül, akik gazdasági és társadalmi téren nem állanak minden, támasz nélkül.

*

Néhány pályára vonatkozólag alább részletezzük a kiképzés és boldogulás előfeltételeit és lehetőségeit.

A nő gazdasági munkája mint önálló kenyérkereset.

Írta: Ágoston Péterné (Nagyvárad).

Földművelő ország vagyunk. Az a mi gazdagságunk, amit az aranykalással ékes rónaság terem; s amit ebből a mindennel megáldott földből nem tudunk! kihozni, az a mi szegénységünk. A mezőgazdaság fellendülésétől függ országunk sorsa, jövője, virágzása, népének jóléte és kulturális haladása — és elsősorban annak a 12 millió mezőgazdasági munkával foglalkozó embernek, aki csupán a földből él, a *megélhetése és itthonmaradása*.

Életkérdése mindnyájunknak, hogy mezőgazdasági munkával minél többen, minél intenzívebben és minél több hozzáértéssel foglalkozzanak. Viszont ez csak úgyi lehetséges, ha a mezőgazdasággal való foglalkozás biztos és jó megélhetést és keresetet jelent.

A 12 millió közvetlenül a földből élő ember közül, — aki az ország lakosságának kétharmadát teszi — a statisztika szerint 5 millió a kereső. Ezek közt közel 1 millió — pontosan 921.000 nő van. A *többi* eltartott. E statisztikai adat azonban azért nem tekinthető teljesen megbízhatónak, mert a számlálásnál sok olyan családtagot, aki férje vagy; apja gazdaságában dolgozik s a keresethez hozzájárul, bizonyára eltartottnak vettek fel s nem keresőnek.

Bátran állíthatjuk tehát, hogy mezőgazdasági kereső munkával foglalkozó nők számánálunk az 1 milliót jóval túlhaladja.

Ez a szám abszolúte nagy s a női munka térfoglalásának hívei szemében első pillanatra kedvezőnek tűnhetik, de valójában nem áll arányban azzal a körülménnyel, hogy mi főleg nyersanyag termelő ország vagyunk, aránylag gyenge iparnál és kereskedelemmel.

Különösen szembetűnő ez az aránytalanság, ha a többi pályán foglalkozó nőkkel hasonlítjuk össze a gazdasági munkával foglalkozókat.

Ez 1910-iki (legutolsó) statisztika szerint 1,830.000 volt a kereső nők száma; ebből

gazdasági munkával foglalkozott	921.000,
iparral és kereskedelemmel	301.000,
házi cseléd	341.000,
egyéb .foglalkozású	265.000.

Ezen adatok érdekesen világítanak rá a női kenyérkereseti viszonyokra, mert annak dacára, hogy az ország! egész lakosságának kétharmada él a földből, az önállóan kereső nőknek csak fele foglalkozik gazdasági munkával, míg a másik fele egyéb foglalkozási ágaknál nyert elhelyezést. És ezt a megállapítást lényegesen még az sem befolyásolja, ha számolunk e statisztika adatainak bizonytalanságával és azzal a körülménnyel, hogy a feltüntetett 341 ezer házcseléd és a 265.000 egyéb foglalkozásúak számadatában voltaképpen számos gazdasági munkával foglalkozó nő lappang. És természetesen nem szerepel a gazdasági munkával foglalkozó kereső nők adatában a kisgazda felesége, ki csak mint eltartott vagy segítő családtag van feltüntetve, továbbá a háziasszonyok, akiknek gazdasági munkáját nem számítják az önálló kereső munkákhoz. Mindezt számbavéve, az aránytalanság országunk termelő jellege és a gazdasági munkával foglalkozó kereső nők száma közt mégis fennáll.

Még frappansabban és meggyőzőbben beszél egy másik adat, mely szintén a gazdasági munkának mint női kenyérkeresetnek kedvezőtlen voltát bizonyítja. Tudjuk, hogy a kenyérkereső nők száma évről-évre növekszik, de míg pl. az ipari és kereskedői pályán az utolsó 10 év alatt megkétszereződött a kereső nők száma, a gazdasági munkánál nincs lényeges π -vekedés.

n kereső pályára céltudatosan készülő intelligens nők közül úgyszólván senkisé is választja a gazdasági pályát, mint kenyérkeresetet, sőt még a földműves osztály asszonyai is, akik ebbe a foglalkozásba beleszületnek, amikor csak tehetik, önként hagyják ott (és más kereset után néznek. Az u. n. »Landflucht« nálunk is megvan, bár iparunk elmaradottsága mellett még nem öltött olyan arányokat, mint pl. Németországban. De a falu leányainak cselédi vagy gyári munkára való özőnlése nálunk is folyton növekszik, s az industrializálódással, hacsak a földművelési viszonyok meg nem változnak, még inkább növekedni fog.

Hogy a gazdasági pálya a jelenlegi viszonyok közt nem tekinthető olyan női keresetágnak, mely intelligens és szakszerű munkával szemben állandó foglalkozást és biztos megélhetést jelent, s mely a föld intenzív művelésével jár, azt az a körülmény bizonyítja legjobban, hogy 921.000 mezőgazdasággal foglalkozó nő közül csak 210.000 az önállóan, illetve férjével együtt gazdálkodó. A többi 711.000 napszámos, vagy gazdasági cseléd, aki a legdurvább, legsúlyosabb, a nő fizikumának legkevésbé megfelelő és legrosszabbul fizetett munkát végzi.

A 12 millió földből élő ember közt tehát mindössze csak 210.000 olyan nő van Magyarországon, aki önállóan termel és gazdálkodik.

Annál sajnálatosabb ez a körülmény, mert nem csupán országunk érdeke, hogy minél számosabban foglalkozzanak intenzív termeléssel, hanem mert a gazdasági munka s főleg annak egyes ágai a nőnek hajlamainál, szervezeténél és lelkületénél fogva sokkal megfelelőbb foglalkozást nyújtanának, mint sok olyan munka, melyhez a nő csak azon a réven jut, mert a férfiak mint rosszul fizetett munkát nem vállalják. Kevés olyan foglalkozás van, melyet a nő anyai és családi feladataival is olyan jól össze lehetne egyeztetni, mint a gazdasági munkát.

A föld, a természet, az állat és növény szeretete erősen él a nőben, s anyai hajlamainál fogva sokkal több türelemre, aprólékos gondozásra képes, mint a férfi, amely tulajdonságok eléggé meg sem becsülhetők az intenzív gazdálkodás egyes ágainál, mint a baromfityesztésnél, zöldség- és gyümölcsstermelésnél, méhészetnél stb.

A múltban sokkalta nagyobb is volt a nőnek a termelőszerpe, mint napjainkban. Még a múlt század közepéig a háziasszony feladata volt a háztartási szükségletek előállítása, nyersanyagok termelése és feldolgozása, ő látta el a házat a szükséges élelmiszerekkel, ő fonta, szőtte háza számára a fehéreneműt is.

A gyáripar és közlekedés fejlődése és a városi élet kialakulása mind szűkebb térre szorította és versenyképtelenné tette a házi termelést, úgy hogy a háztartási munkának ez az ágja lassankint teljesen kisiklott a háziasszony kezéből s csupán az anyagok feldolgozása és megőrzése ma-

radt meg hatáskörében s még ennek jelentősége is folyton csökken, a kis háztartások keretén belül, főleg a nagy városokban.

Csupán a parasztgazda és kisbirtokos felesége maradt meg önálló termelőnek, akinek a tej-, vaj-, baromfi-, gyümölcs- és zöldségtermelés és értékesítés olyan jövedelmet nyújt, mely számára bizonyos önállóságot és függetlenséget is biztosít. Ezen osztály asszonyainak alacsony műveltségi foka, szakképzettségük teljes hiánya s munkájuk fejlődési lehetőségének nehézsége mellett azonban érthető, ha primitív termelési rendszerüknek erős versenytársa akad a falusi termelő szövetkezetekben és egyes gazdasági ágaknak vállalatserű üzésében.

*

Ha kutatjuk most már az okokat, melyek a földműves osztály asszonyait a városba üzik és ugyanakkor utját állják annak, hogy intelligens nők nagyobb számban foglalkozzanak szakszerű és intenzív termeléssel, akkor olyan mélyen gyökerező bajokra akadunk, amelyekre országunk olyan érzékeny csapásai, mint a kivándorlás és a földnek általában csak extensív kihasználása is visszavezethető.

A földbirtokok jelenlegi eloszlása mellett a nagybirtoknak! és kötött birtoknak óriási a túlsúlya, amennyiben Magyarországnak közel 50 millió holdnyi művelhető területéből 34.420/0 a kötött birtok.

Már pedig ügyi a nagy-, mint a kötött birtoknak' a külterjes művelés és napszámosokkal és béresekkal való munkáltatás a jellege. A belterjes művelés, vagyis a földnek minden módon és eszközzel való legjobb kihasználása a nagybirtoknál azért lehetetlen, mert a nagy területeknek ilyen művelése óriási befektetést (sok felszerelést, gépet) igényelne, amelynek hozadéka csak hosszú idő múlva mutatkoznék. A külterjes művelés ezzel szemben nem igényel nagy tőkebefektetést, igaz, hogy nem is hajt annyi hasznot s épp ezért csak olcsó munkaerővel — tanulatlan napszámosokkal — tartható fenn.

A nagybirtok termelési rendszere az egész ország földművelésére rányomja a maga bélyegjét, leszorítja a gazdasági munkabéreket, a tanulatlan munkaerők foglalkoztatásának kedvez és mindezzel megakadályozza az intenzív művelés kifejlődésének lehetőségét. Hogy a nagybir-

toknak szemben a kisbirtokkal tényleg bérlenyomó hatása van, azt adatok alapján mutatták ki. A munkabérek az egész országban összehasonlítva, kimutatták, hogy azokban a megyékben a legalacsonyabbak a munkabérek, ahol a legtöbb kötött és nagybirtok van.

A nagybirtok természetéből magyarázhatók a mezőgazdasági munka maradi viszonyai is, a jobbágyi állapothoz annyira hasonlatos munkafeltételek, amilyenek az alacsony munkabérek, a primitív természetbeni szolgáltatások, a hosszú munkaidő, az állandó munka hiánya és a szociális védelemnek fejletlensége. Míg az ipari munkást és munkásnőt a szociális törvények különböző intézkedései védik, jóléti és szociális intézmények támogatják (betegsegély, munkatiltalmak, stb.), addig a gazdasági munkások helyzetének javítására eddig kevés történt.

Mindezen hátrányok egyformán sújtják a férfi és női mezőgazdasági munkásokat. De természetesen a nőnek helyzete a férfiénál ezenfelül is rosszabb, ami a női munka általános lebecsüléséből, a földműves munka nagy fizikai erőfeszítést igénylő természetéből és a nőnek függő családi helyzetéből magyarázható. Általános szokás pl., hogy a munkaszerződést a női családtagok nevében js a férfi köti, a fizetést ő veszi fel. Vagy a férfi magával viszi segédmunkásnak a nőt, pl. aratásnál s ő fizeti.

A női munkabérek különben ugyanolyan munkánál is általában jóval alacsonyabbak a mezőgazdasági munka minden ágában. Lehet-e csodálni ilyen körülmények közt, ha a zsellér leánya is inkább a megvetett cselédi munkát vagy az egészségtelen gyári munkát választja, amelyek mégis több függetlenséget és jobb keresetet biztosítanak neki.

Hogy a mezőgazdasági munkabérek általában milyen alacsonyak, továbbá, hogy a női munkabérek mennyivel alacsonyabbak a férfiakénál, azt a következő néhány adat is igazolja.

A földmivelésügyi minisztérium által kiadott statisztika szerint az utolsó évtizedben a bérek átlaga a következő volt:

férfi napszám országos átlaga	151 fillér
női napszám országos átlaga	105 fillér

Biharmegyében a különböző mezőgazdasági munkák bére:

k a p á l á s férfi napszám 1.54 fillér, női napszám 1.20 fillér,
 a r a t á s férfi napszám 2,95 fillér, női napszám 1.92 fillér,
 c s é p l é s férfi napszám 2.15 fillér, női napszám 1.46 fillér.

Évi kereset:

Férfimunkás átlaga Biharmegyében 431 K

Nőmunkás átlaga Biharmegyében 235 K

Gazdasági cselédek évi bére Biharmegyében a természetben adott illetmények értékével együtt:

férfimunkás 503 K

nőmunkás 377 K

Hónapos cselédek átlagos havi bére Biharmegyében:

élelmezéssel férfi 26.10 K, nő 17.— K

élelmezés nélkül férfi 40.— K, nő 33.— K

Ezek az adatok magukban eleget beszélnek. Ezek azonban a háború előtti bérek. A maiak bizonyára magasabbak, de nem valószínű, hogy olyan mértékben emelkedtek volna, mint a háború alatti drágaság. A Nagyváradai Feministák Egyesületének munkaközvetítő irodájához sokan fordultak gazdasági munkásnőkért, a legtöbb esetben azt hangsúlyozva, hogy olyan feltételek mellett, amilyenek azon a vidéken általában szokásban vannak. Az idei nyárra is kerestek a megyében a főmunkaidőre hónapos gazdasági munkásnőt — jó fizetéssel, mint megjegyezték. Bére a lakáson és 3 kg. szalonán kívül havi 40 K. A szerződés csak a nyári hónapokra vonatkozik és minden előforduló munkára kötelez. Ezek mai munkafeltételek nők számára, a háború második évének végén, a roppant férfihány mellett, a hihetetlen drágaság idejében, ugyanakkor, amikor egy 17 éves béresfiú havi 50—60 K-t és teljes ellátást kap.

*

A nagy problémák közül, melyeket a háború különösen aktuálissá tett, ránk nézve az intenzívebb termelés mikéntje egyike a legfontosabbaknak. A tömérdek anyagpusztulás, a külföldtől való elszigeteltségünkből eredő nehéz behozatal, óriási módon megnövelték a termények és a nyersanyag értékét, s a termelést az eddiginél is jobban fizető foglalkozássá tették. A húsdrágaság következtében rendkívül megnövekedett a jelentősége a termelés egyes, nálunk meglehetősen elhanyagolt ágainak, amilyen a baromfityenyésztés, a zöldség- és gyümölcskultúra, gyü-

mölcs feldolgozás, méhészet stb. A gazdaságnak éppen ezen ágai számára u, i. nem kedvez a nagybirtok termelési rendszere, mert olyan aprólékos gondot, figyelmet és türelmet igénylő munkák, melynek a napszámosmunka nem felel meg. Ezek azok a termelési ágak, melyeket kisüzemszerűen egy-egy bérlet vagy kisbirtok keretein belül a nőknek nagyobb mértékben kell a jövőben felkarolniuk. A vidéki és falusi asszonyoknak be kell látniok, hogy nem elegendő, ha gazdaságuk csupán saját háztartásukat látja el, hanem valóban termelővé kell válniuk. Másrészt azokkal a nőkkel, akik a nehéz megélhetés következtében mind nagyobb számban kénytelenek pályát választani és kenyérkereset után nézni, meg kell értetni, hogy a gazdasági pálya a legjobb jövedelmi lehetőségekkel és legtöbb sikerrel kecsegtető foglalkozás.

Nagyon nagy hátrány e tekintetben a nők szakképzésének teljes hiánya. Ami ismeretet és ügyességet e téren a nők elsajátíthatnak, azt többnyire csak szerencsés körülményeknek és igen sok fáradságos gyakorlatnak és kísérletezésnek köszönhetik. Munkájukat nem könnyíti meg a legjobb módszereknek, a szakmabeli fogásoknak ismerete, a példa, útbaigazítás és bizonyos szükséges elméleti tudás. Mindazok számára pedig, akiknek nincs módjukban a gazdasági munkát gyakorlatilag elsajátítani, ez a foglalkozás teljesen el van zárva, bármilyen hajlamuk is van különben iránta. Az intenzív kertművelés és baromfitenyésztés föltétlen szakértelmet igényel, és csakis ilyen módon válik jövedelmező foglalkozássá. Franciaország is elsősorban szakképzett asszonyainak köszönheti páratlan gyümölcskultúráját és baromfitenyésztését, valamint Belgium és Hollandia nagyszerű virág- és zöldségkultúráját.

Sürgős szükség van arra, hogy a gazdasági és kertészeti iskolák a nők előtt is megnyíljanak. Továbbá szükség van a népiskolákkal kapcsolatos gazdasági tanfolyamokra és főleg mintakertészetek és mintagazdaságok létesítésére, ahol a gyakorlati oktatás az elméletivel párhuzamosan haladjon. És végül a termékek előállításának és értékesítésének szabályozása céljából szükségesek lennének a falusi asszonyok gazdasági egyletei és értékesítő szövetkezetei.

Legnagyobb feladata e téren az államnak van, de

marad tennivalója a községeknek, városoknak, egyesületeknek is, különösen a gazdálkodás egyes ágainak elősegítése és megkedveltetése körül.

Nagyvárad város szép példáját adta előrelátásának és gyakorlati érzékének, mikor a Nagyvárad Feministák Egyesületének beadványára 1915 tavaszán a város környékén levő, részben használatlan területeket konyhakertek céljára parcelláztatta és az egyesület útján olcsón bérbeadta. Ilyen módon a város 4 különböző helyén összesen 429 darab 100—200 D méteres telket béreltek 2—3 koronájával a legszegényebb néposztály asszonyai, akik a kis kerteket maguk művelik meg. A város példája az idei tavasszal követőkre is talált, amennyiben magántulajdonosok is felajánlották parlagon heverő telkeiket az egyesületnek kiosztásra. Kibéreletlenül és megműveletlenül nem maradt egyetlen kertecske sem, melyeket tulajdonosaik nagy buzgalommal, bár nem egyforma hozzáértéssel munkálnak meg, s a kihasználatlan, trágyás földben buján terem meg a zöldségféle. A kis kertek megvalósítását a nagyvárad Földművelésügyi Kirendeltség is elősegítette azzal, hogy féláron juttatott kitűnő veteménymagvakat és burgonyát a kis kertek bérlőinek.

A baromfityenyésztés előmozdítására az egyesület megkeresésére a Földművelésügyi Kirendeltség már tavaly felállított néhány keltetőgépet és a kikeltett csirkéket az egyesület által ajánlott asszonyok vehették át. A keltetőtelep az idén hatalmasan kibővült, úgy hogy egyszerre 5—6000 tojást lehet keltetni. A nagy kereslet mellett ez még mindig kevésnek bizonyul.

A Kirendeltség újabban háztartási iskolát is létesített Nagyváradon, egy tágas, célszerűen berendezett városi épületben, ahol a főzőtanfolyamon kívül baromfityenyésztési, kertészeti, méhészeti stb. kurzusok is programba vannak véve. Sőt a Kirendeltség kitűnő vezetője, Ipolyi Keller Gyula tanácsos, olyan háztartási kurzusok létesítését is tervezi, melyeken a főzés és házvezetés alapos elsajátítása az illetőket házvezetőnői, intézeti gondnoknői és penzió- és szállodavezetői pályára képesítse. Mindezeknek megvalósítása hatalmasan elősegítené Nagyváradon a nők gazdasági munkájának útját.

Röviden összefoglalva sürgősen megvalósítandóknak tart-

juk a nőknek a gazdasági munkában való jelentékenyebb térfoglalása érdekében a következőket:

1. olyan országos birtokpolitikát, mely nemcsak a meglévő kisbirtokok fennmaradásának kedvez, hanem parcelálással és telepítéssel növeli azok számát, továbbá amely nagy mértékben elősegíti az intenzív földművelést, csatornázást és terméketlen területek termővé tételét;

2. a gazdasági munkások munkafeltételeinek törvényes szabályozását és javítását;

3. olyan szociális törvényhozást (betegsegély, anyasági biztosítás, rokkantségély, nyugdíj stb.), melyek alkalmasak a gazdasági munkás helyzetének javítására;

4. nők számára az összes gazdasági és kertészeti iskolák megnyitását és olyan szakképzést, melynél a fősúlyt a gyakorlatra helyezik, s amely különböző termelési és kenyérkereseti foglalkozásra képesít.

A társadalom részéről pedig kívánatos volna, ha a gazdasági foglalkozások iránt nagyobb megértést, érdeklődést és megbecsülést tanúsítana. Ha jobban terjedne az a belátás, hogy a földművelés — eltekintve attól, hogy országunk léte függ tőle — nagy tudást, szakismeretet igénylő foglalkozás, mely semmivel sem alsóbbrendű munka az ipari, kereskedelmi vagy hivatalnoki foglalkozásnál; s hogy a szakszerű és okszerű gazdálkodás olyan sokoldalú ismeretet, áttekintést, számítást és előrelátást feltételez, mint bármelyik szellemi pálya.

Így fogva fel a gazdasági munka egyes ágait is, valamint a háztartási munka szakszerű és vállalatszerű üzését, valószínű, hogy a jövőben asszonyaink is tervszerűben és bizonyos vállalkozási kedvvel fognak e hatalmas munkálkodási teret nyújtó és jövedelmet ígérő foglalkozásokra készülni és azt mint kenyérkereseti pályát választani.

A nőmozgalom a nők gazdasági munkájának fejlesztését és önállósítását akarja előmozdítani; azt akarja, hogy a magyar asszony ne csupán földet turo, rosszul fizetett napszámos és cseléd legyen, hanem tudással gazdálkodó és önállóan termelő értékes ember; ezért híven eddigi álláspontjához, azokat a törekvéseket kell támogatnia, melyek a demokratikus Magyarország mielőbbi megvalósulását célozzák; igazi demokráciának természetesen csak azt tekintheti, amely egyenlő polgárjogot ad nőknek és férfiaknak.

A nőtisztviselői pálya

Írta: Gergely Janka

Ha jól értelmezem a Feministák Egyesülete intencióját, ennek a tanácskozásnak az összehívásával azoknak a nőknek, elsősorban hadiözvegyeknek stb. kívánt szolgálatot tenni, akiket a háború kényszerített arra, hogy kenyérkereset után nézzenek; akár azért, mert a kenyérkeresőjük elesett vagy munkaképtelenné vált, akár pedig azért, mert a család kereseti viszonyai egyébként leromlottak és új jövedelmi források megnyitására van szükség.

Ebből nyilvánvalóan az következik, hogy az egyes pályák kereseti viszonyairól és előmeneteli kilátásairól kell az érdekelteket tájékoztatni a nyíltsággal és becsületességgel, amelyet a pályaválasztás körüli tanácsadással járó nagy erkölcsi felelősség megkövetel.

Ha ebből a szempontból nézzük akár a köz-, akár a magántisztviselői pályát, kénytelenek vagyunk lerombolni egy csomó közkeletű balhiedelmet, amelynek az alaptalanságánál csak az elterjedtsége nagyobb.

A legelterjedtebb eme babonák között az, hogy az irodai munka nem kíván szaktudást, nem kíván speciális képességeket, mért csupa sablon, amelybe »mindenki belejön«. Szinte érthetetlen, hogy mit képzelnek hozzá nem értő egyének például a könyvvitel tudományáról, amelyet szeretnek úgy jellemezni, »egyik könyvből kiírni és a másikba beírni«; vagy a gyorsírásról, amely pedig voltaképpen igen komplikált szellemi tevékenység.

Semmiesetre sem becsüljük túl a mesterségünket és nem akarunk abba a hibába esni, amelyet talán öntudatlan, ösztönös védekezésből minden pályán megtalálunk azok részéről, akik nem eléggé elfogulatlanul nézik az egyes kenyérkereső pályákon beálló változásokat. Ezért nem is állítjuk, hogy az irodai munka, különösen annak adminisztratív része, feltétlenül genialitást kíván. Nem, a géniek más téren, az alkotó munka terén sokkal jobban érvényesülnek, mint az irodai munkában. Kell azonban hozzá szakismeret,

jártasság a kereskedelmi és közgazdasági tudományok alapvető fogalmaiban, tehát valami, amit csak a szakiskolában lehet elsajátítani és kell — ha magántisztviselőről van szó — üzleti érzék, mely a megszerzett szaktudás és a célirányos nevelés alapján fejlődik ki.

Oktatásügyi politikánk felelős intézőinek lelkén szárad, hogy ennek a felfogásnak az ellenkezője ment át a köztudatba. A nyolcvanas évek végén ugyanis, amikor néhány rossz termés és egy nagy tőzsdekrach általános gazdasági krízist idéztek elő az országban, sürgetően lépett fel az a követelés, hogy a leányok számára is kenyérkeresetre képesítő szakiskolát kell szervezni, így született meg az¹ úgynevezett »női kereskedelmi szaktanfolyam«, amely első tanterve és szervezete szerint nem is kívánt voltaképpen szakiskola lenni, csupán egyszerűbb irodai és üzleti munkálatok begyakoroltatása volt a hivatása, amelyek »a tanulókat arra képesítsék, hogy atyjuk, illetőleg később esetleg férjük üzletében hasznos szolgálatokat végezhesenek.« Itt követték el az eredendő hibát, amely alatt még ma is szenved szakoktatásunk és a nőtisztviselői pálya általában. Mert a meg nem felelő iskola mag nem felelő tisztviselőanyagot produkált; az az igyekezet, hogy a nőknek csak a rosszabbul fizetett munka jusson, amellyel minden pályán találkozunk, ahol a nő újabb jövevény, ebben új tápot talált és ma, amikor már vannak — bár aránylag még kis számban — egyenlő értékű szakiskolák is, még mindig nem heverte ki pályánk azt a csapást, amelyet közoktatásügyünk legfőbb vezetői mértek rá, amikor az egyéves tanfolyamok szervezésével a nőt az irodai munka terén inferioris lénynek stigmatizálták, aki örüljön, ha szabad a kisebb értékű, rosszul fizetett munkát elvégeznie.

Ennek a nagy alapvető tévedésnek tudható be az is, hogy élelmes kereskedők, főleg olyanok, akik írógépekkel kereskedtek, árujuk kelendőségét emelendő, azt a felfogást kezdték terjeszteni, hogy még a kereskedelmi szaktanfolyam elvégzésére sincs szükség. Aki az ő üzletükben megtanulta az írógép kezelését meg a gyorsírást, azt ők elhelyezik kitűnő állásba, ahol

»egész életére el lesz látva.« Így keletkezett a pár-hónapos zugtanfolyamok egész légiója. Kizárólag üzleti érdek; drágította ezeknek a kurzusoknak fentartóit; ezt az érdeküket szolgálták akkor, amikor a gépirás — meg gyorsírás — tanításáért busás tandíjat akartak beszedni. Ez a szellem vezetett azután oda, hogy a verseny kiélesedtével mind hangzatosabb reklámmal igyekeztek ezek az »iskolák« a figyelmet magukra terelni. Természetesen nem válogatósak az anyag kijelölésében. Hogy kellő alapintelligenciája, vagy némi, a polgári iskolában is megszerezhető általános műveltségse van-e a tanítványnak, azt nem kutatják; sokkal fontosabb szempont részükre az, hogy tud-e tandíjat fizetni. Hogy azután ily módon rövid tanulási idő és biztos állás kilátásba helyezésével milyen anyagot vonzanak a tisztviselői pályára, az nem okoz aggodalmat a zugiskolák fentartóinak. Üzletnek jó a zugiskola, erkölcsi skrupulusok pedig nem bántják azokat, akik ily tanfolyamok szervezésével igyekeznek jövedelemre szert tenni még ma is, amikor a kereskedelmi gyorsírók iránt mutatkozó szükségletet bőven kielégítik a különféle kereskedelmi iskolák, amelyekben a gyorsírás most már kötelező tárgy.

A háborús viszonyok nagyon felvirágoztatták ezeket a zugiskolákat. A munkát kereső, semmiféle kenyérkeresetre nem neveit ezernyi nő, aki most egyszerre az előtt a feladat előtt állott, hogy magát, esetleg családját is a maga keresetéből tartsa fenn, léptenyomon beleütközött a hangzatos című gyors- és gépiró-iskolák feltűnő reklámjaiba, kapva-kapott a kedvezőnek látszó alkalmon, főleg, amikor élelmes trükkel tandíjkezdvezményt is ígértek a hadiözvegyeknek — es nia is várja a kitűnő állást. Az a kisebbség pedig, amely — részint a férfiak hadbavonulása, részint más körülmények folytán — mégis kapott valamelyes állást, retteg attól a gondolattól, hogy mi lesz a leszerelés után, ha majd visszajönnek azok a tisztviselők, akiknek kormányrendelet adja meg a jogot arra, hogy a háború előtt elfoglalt állásaikba visszatérjenek. Németországi hatóságok, amelyek szorosabb kontaktusban vannak a mindennapi étellel, mint a mi hatóságaink,

ezeknek a magániskoláknak a káros működését már észrevették és azzal a komoly figyelemmel kísérték, amelyet e kérdés meg is érdemel. Az érdekeltség kívánságára, melyhez a kereskedelmi és iparkamarák is csatlakoztak, a porosz kereskedelemügyi miniszter szigorú rendszabályt bocsátott ki a zugiskolák ellen. Nálunk jóval tovább tart, amíg ilyenfajta kérdések megérnek, de — úgy látszik — itt is közeleg a kormány közbelépésének ideje.

Röviden összefoglalva, ma ez a helyzet képe: Most, a háború idején nagy a kereslet jól képzett, irodai munkában gyakorlattal bíró nő tiszt vis élőkből, de roppant nagy a túlprodukción a zugiskolákból kikerülő alaplóműveltség és szaktudás híján lévő állás ikeresőkben, akiknek túlnyomó része még ma sem tud tisztviselői alkalmazáshoz jutni, amikor pedig sohasem ismert kereslet van a pályán.

Ebből az következik, hogy hiba volna ezt a rétegét a tisztviselő-társadalomnak még nagyobbra növelni, mert a munkánélküli tartaléksereg amellet, hogy önmaga nyomorog, tetemes nyomást gyakorol a dolgozók béreire is.

Idősebb egyének számára aligha jöhet tekintetbe a nőtisztviselői pálya, mint új foglalkozás. Nem iöhet tekintetbe azért, mert megletebb korban nem igen tudnának beleszokni egy irodai üzem fegyelmezett rendjébe, ha csak nem tudják egyéni szempontjaikat teljesen alárendelni a szolgálat érdekeinek, ami ebben a korban igen nagy lelkiert kivan olyan egyénektől, akik éltük javarészeben csak a saját háztartásukat vezették és nem végeztek házonküvüli kenyérkereső munkát.

Akik azonban a háború előtt a tisztviselői pályán működtek és úgy gondolják, hogy a fegyelmezettséget igénylő rendszeres munkába bele tudnak újból szokni, jó; teszik, ha ahelyett, hogy más pályára készülnének fel, inkább felfrissítik szaktudásukat és újból a tisztviselői pályán igyekszenek elhelyezkedni. Érdekképviselőtük, a Nőtisztviselők Országos Egyesülete (V., Vigadó-tér 5) készséggel segíti őket ebben a törekvésükben.

Akik nem voltak ugyan tisztviselőnők, azonban jó alpműveltséggel bírnak, főlegi modern nyelvekben jártasak, szintén választhatják a tisztviselői pályát, de csak akkor, ha van valami családi támaszuk, vagy egy kis tőkéjük, amellyel kísérik magukat a tanulás és állástkeresés idején, továbbá pályájuk kezdetén, amíg az alacsony kezdőfizetéseken túlesnek.

A többieknek — és bizonyos, hogy ez a nagyobb réteg — nem igen lehet a nőtisztviselői pályát ajánlani, még akkor sem, ha személyes tapasztalataik vannak ismerőseik körében elért szép karrierekről. Ezek a legendás karrierok képviselik a tisztviselői pályán a kivételt, amely megerősíti azt a szabályt, hogy a tisztviselői pálya, amely — hogy életpálya lehessen — jó szaktudás mellett intellektuális képességeket is kíván, jó foglalkozás egyesek számára, de mint *t o r n e g p á l y a* nem jöhet tekintetbe. Ala sem, a nagy munkaerőhiány idején, de még kevésbé háború után, amikor a hazatérő magántisztviselőkön kívül a Rokkantiügyi Hivatal irányítása folytán a megrokkant harcosok is nagy számban keresnek ezen a pályán elhelyezkedést, amely pedig — normális viszonyokat véve alapul — már ma is túlszűfolt.

Talán valamivel jobbák a kilátások az üzleti elárúsítónók pályáján. Ez a munka nálunk még csak most van kialakulóban, mint kenyérkereset. Hibája az, hogy az elárúsítónó-jelöltek nem kötnek ugyanolyan tanonc-szerződéseket, mint a férfikereskedő-tanulók, úgy hogy itt sern fejlődik egyenértékű, kvalifikált női munka. Ezen úgy lehet segíteni, hogy a fiatalabb nők, akik ezt a pályát választják, rendszeres tanoncszerződést kötnek; az idősebbek pedig, akik azt hiszik, hogy ezzel már elkéstek, a meglevő elárúsítónói szaktanfolyamot hallgatják. Nem igazi, az ő munkájuk szemmel tartásával szervezett szakiskola ez az ingyenes fővárosi tanfolyam, de hogy azzá fejlődjék, az a nőmozgalom egyik legközelebbi törekvése.

Tehát: Az elárúsítónói pálya most van kialakulóban, az irodai munka egyszerűbb ágaira alkalmas tisztviselő anyagban meglehetősen túlprodukción van, de jól kvalifikált tisztviselőnők számára van még hely a pályán!

Nők az iparművészeti pályára.

Írta: Dr. Nádai Pál.

A nőknek az iparművészeti pályákon való elhelyezése Magyarországon három iskola segítségével lehetséges. Előre kell bocsátanunk, hogy mindezen iskoláknál a felvétel alapja az elvégzett négy polgári iskoláról szóló bizonyítvány és általában valamennyi iskolában erős művészi érdeklődést, kezűgyességet és kitartó szorgalmat igényelnek a növendékektől.

Magyarországon iparművészeti jellegű főiskola egy van és ez Budapesten van: az Országos Magyar K i r. i p a r m ű v é s z e t i i s k o l a; ez tekinthető a legmagasabbfokú iparművészeti képzést szolgáló intézménynek. Az iparművészeti iskolába való felvétel azonban bizonyos formákhoz van kötve, amelyeknek lényege a felvételi vizsga és csak a szigorú rajztudást igénylő felvételi vizsga sikeres eredménye után számíthatnak a jelentkező növendékek felvételre. Ez az első olyan középfokú iskola volt Magyarországon, amely koedukációs tanítást honosított meg, vagyis a fiúk s lányok közös tantermekben, közösen tanultak. A leány növendékektől csakúgy, mint a fiuktól, erős szellemi és fizikai munkát kívannak. Napjuknak legnagyobb részét az iskolában elméleti, rajz vagy műhelymunkával kell tölteniük. Az eddigi gyakorlat azt mutatja, hogy a leányok legjobban beváltak és jövőjüket leginkább biztosíthatják a textil-, az ötvös- és a grafikus-szakokon. Természetesen csak úgy, ha az iskolának rendes titkárai és hogyha az előírt összes művészi tárgyakat kellő szorgalommal tanulják.¹ Maga az iskola már a 3-ik év után képesítést, az 5-ik év elvégzése után oklevelet ad növendékeinek, ámde magától értetődik, hogy künn az életben «em annyira ezt az oklevelet, mint inkább a növendékek megszerzett ügyességét, Ötletességét, gyakorlati érzékét becsülik meg; tekintve, hogy az életbe kikerülő művész leginkább saját műhelyének tevékenységére van utalva, bizonyos fokú kereskedelmi érzék is fontos e pályán. Nem lehet azt mondani, hogy akár a férfi, akár a női iparművész már ma rózsás talajra talál az életben, hiszen

* Tanításra képesítő vizsgálatot csupán a fiúk tehetnek az iparművészeti Iskola elvégzése után a Képzőművészeti Főiskolában.

Magyarországon úgy az ipari élet, mint a nagyközönség esztétikai fogékonysága még kezdetleges; de annak, aki bizonyos idealizmussal vállalja az úttörés fárasztó, tövises, de szép feladatát, bő alkalom kínálkozik itt képességeinek kifejtésére.

Sajátosan női hivatásokat szolgál az Állami Női ipariskola, amely növendékei számára 1—2 éves tanfolyamokon ruhavarrást, szabást, hímzést, különböző kézügyességi technikákat tanít és a rajzoktatást oly módon végzi, hogy azoknak, akiknek ily irányú megszerzett képességeik továbbfejlesztést igényelnek, bizonyos fokú művészi ízlést is tud adni. Hasonló célokat szolgálnak azok a különböző nőipariskolák, amelyeket részint az állam, részint a főváros tartanak fenn és amelyek többé kevésbé alkalmasak a nők iparművészeti előképzettségének megszerzésére.

A harmadik iskola, melynek elvégzését főleg azoknak lehet ajánlani, akik az iparművészeihez szükséges rajztudással még nem rendelkeznek: a Székesfővárosi Ipari rajziskola, amely három (osztályú) tanfolyamon készíti elő növendékeit az ornamentális és figurális rajztudás minden ágában. Tagadhatatlan ugyanis, hogy az iparművészeiben fantáziájának, találékonyságának alkotásait csak az tudja kellően kifejezésre juttatni, aki a formák nyelvének, a rajzolásnak biztos kezű ura. Minden technikai és mindenféle anyagokban való kifejlődésnek alapfeltétele a jó rajztudás. Ebből a szempontból tehát a középiskolában már megszerzett rajztudásnak kellő kiegészítése itt, ebben az iskolában célszerű módon történhetik. A növendékek 2—3 évig a rajztanfolyamokat látogatják, ezeknek elvégzése után pedig az iskolának műhelyeiben bizonyos kézügyességeket sajátítanak el, amelyek már magukban véve is kenyérkereső pályákra teszik őket képesekké. Ez az iskola anélkül, hogy képesítő bizonyítványokat adna, — ilyet ezidőszert csakis a fényképezési tanműhely növendékei kapnak, — alkalmassá teszi őket, hogy akár az ismert női kézimunkák terén, pl. hímzés, batikolás, szőnyegszövés, akár az iskola könyvkötő műhelyében, akár a fényképezés terén oly fokú ismereteket szerezzenek, melyek további élethivatásuk alapjául szolgálhatnak. Valamennyi között bizonyára a fényképezés az, amelynek a mi viszonyaink között a leg-

nagyobb jövő kínálkozik; a tanulók számának megszabott volta természetesen lehetővé teszi, hogy csak a legjobbakat válasszák ki, de viszont a bejutottak ily módon többé-kevésbé biztosítva vannak, hogy a 2 éves tanfolyam elvégzése után a megszerzett magas művészi képzéssel jól el tudnak az életben helyezkedni. E pálya még csak különösebb rajztudást sem igényel, inkább csak erős művészi érzéket, dekoratív ügyességet és bizonyos műtörténeti intelligenciát, de el lehet mondani, hogy Magyarországon, különösen a vidéki nagy városokban a sok kontár és művészietlen fotografáló műhely kiszorítása után még nagy jövő vár rá. Kisebb méretekben ugyanezt mondhatni az iskola könyvkötőműhelyére vonatkozólag is, amit aránylag kevés eszközzel mesterségszerűen üzhetnek nők és egyben oíy fokú művészetet fejthetnek ki benne, amit ma már a bibliofilek kellően értékelní tudnak.

Általában *azonban nem kell azt* hinni, hogy a nők iparművészi lehetőségei kimerülnek az említett iskolai típusok elvégzésével. Ma, amikor a legtöbb iparág artistikus megfinomodással bele helyezkedik az iparművészetek körébe, sokkal több alkalma van a középosztály nőjének is a technikai munkával egybekötött művészi pályákon való elhelyezkedésre, mint azelőtt. Magyarországon még egész sor ismeretlen terület kínálkozik a nők ízlésének kellő kiaknázására. Nem szólva az olyan pályákról, mint a kalapcsinálás, melyeken napról-napra azt látjuk, hogy művészietlen utánzatokkal is tudnak a munkásaik szép keresetre és hírnévre szert tenni; vannak olyan par excellence női élethivatások, melyekre külföldön már nagy számmal akadnak női vállalkozók. Ilyen pl. a kirakatrendezés, amelynek Berlinben egyéves szakiskolája van és amelynek művészi hatása Berlin kereskedelmi életén néhány év óta szembe-tűnően jelentkezik; ugyanígy vannak Németország nagyobb városaiban, Berlinben és Münchenben rövidebb szaktanfolyamok a virágkötés és művirágkészítés elsajátítására, még pedig annak az ízlésnek gyakorlására, amelynek nyomát a mi virágkereskedelmünkben még egyáltalában nem találjuk, holott a külföld iparművészeti folyóiratainak illusztrációi gyakran bebizonyítják, hogy mily nagy fölényt jelent e kommerciális szakban a nőnek a vele született és kellően iskolázott ízlése. Általában el lehet mondani az iparművé-

szetről, hogy bizonyos ágai számára egyenesen predesztinálva vannak a nők és az, aki látta a külföld nagy kiállításait, melyeken a nők fényképekkel, hímezésekkel, nagyobb művészi munkákkal, lakberendezéssel, sőt építészeti tervekkel is magukra vonták a figyelmet és aki tudja, hogy pl. Bécs és Ausztria iparművészeti ízlésének és export-iparának mily erős támogatói a Wiener-Werkstätte körül csoportosult nők, annak semmi kétsége nem marad aziránt, hogy a jövőben kialakuló időben kvalitásos munkák nagyobb kelendőségével kapcsolatban egyenesen szükséglet lesz a női tervezőművészek részvétele a termelésben és ennél fogva a ma még nem túlságos jövedelmezőséget mutató iparművészeti pálya a megélhetés gondjai fölé fogja emelni a vele foglalkozó női művészt. Természetesen arra is el kell készülni, hogy a női iparművészeknek, csakúgy, mint a férfiaknak, jelentékeny része nem a műhelyekben, a technikai kivitelben fog szóhoz jutni, hanem csak rajzaival, tervezéseivel fog az ipari termékek megszüpítésén munkálkodni. Ausztriában, Németországban egész sereg nő keresi ily módon kenyerét és talál foglalkozást mint bútortervező, mint szövet- és dessinrajzoló, mint divatlapok grafikus, sőt mint technikai gyárak rajzolója. Alinál nagyobb üzemekké alakulnak át a műhelyek, annál gyakoribb eset az, hogy az iparművészek, mint a cégek alkalmazottai, rajzaikkal vesznek részt a munkában. De ezen munkakörben is csak előnye a rajzolónak, hogyha ismeri a technikát, ha forgatta a vésőt, a kalapácsot, kitanulta az anyagok és festékek törvényeit.

Általában el lehet mondani, hogy minél inkább törekszik valaki e pályán ízlését és rajztudását műhelyben szerzett gyakorlattal párosítani, annál biztosabb, hogy az életben boldogulni fog. Semmi sem akkora veszedelme az iparművészeti növendéknek, mint a túlságosan egyoldalú rajzi műveltség. Ebből származik a képzőművészetek csábításával szemben való csekély ellenállás is. A legtöbb iparművészeti pályára induló, — s kiváltképen a nők, — mikor már bizonyos rajztudásra és művészi látásra tettek szert, a festészet vagy a szobrászat tetszetősebb területére téved át, noha ehhez rendszeren más tanulmányok és más képességek is kellenek. De az ideig-óráig való siker, a képzőművészet magasabbrendűségének uralkodó hite önkén-

lenül is oly pályára vonzza őket, mely csak a legkülönbeknek tud jó megélhetést adni, az átlagnak pedig száraz kenyeret is alig. így keletkezik egyrészt a nagyvárosok képzőművészeti proletariátusa, másrészt a kétségbeesett iparművészeti existenciák tömege: a fényképnagyításból, a faégetésből, a monogrammok gravírozásából stb. élőködő »művészek« hada. E pályán is tehát a legfőbb feltétel: a tiszta céltudat, az alaposág, a kitartás és az a vágy, hogy megszerzett képességeinkkel az emberiség éledét szebbé tenni segítsük.

A fényképész pálya

Írta: Kankovszky Ervin.

A világháború megpróbáltatásai, szociális átalakulásai szükségszerűen magukkal hozzák gazdasági életünk teljes megváltozását is. Ezen szükségszerű metamorfózisnak, mint látjuk, jelentőseteljes tényezője: a nő! Az asszony, a leány, aki tegnap még biztos, jól megalapozott jövő előtt vélte magát, ma arra kényszerül, hogy léte biztosítására komoly munkához, tanulmányokhoz fogjon.

A fotográfiát óhajtom önök előtt néhány szóval propagálni; azt a foglalkozási ágat, amely lehet üzlet, lehet ipar, lehet művészet vagy tudomány. E néhány főirány aztán számtalan ágra osztódik, amelyek végül egészen specializálódnak; ezekből tessék egyet kiragadni és tüzetesen tanulmányozni. Jövőbeli gazdasági életünkkel szemben a tudomány, a kultúra nagyobb igényeket fog támasztani és ezen alapszik meggyőződésem.

Az *egyetemet* látogató hölgyek figyelmébe ajánlom a tudományos fotográfiát; tanulmányaik *végeztével* az egyetemi ismereteket mint fundamentumot fogják felhasználhatni tudományos fototevékenységükben. Az orvostudományban igen kecsegtető perspektívái vannak a Röntgen fotográfiának, valamint a bakteriológiai kutatásoknál a mikro fotográfiának.

A kozmológiában, a csillagászati tudományban kiválóan fontos szerepe van az astro fotográfiának és lévén magyar hazánk földmívelő állam, amelynek hozadékát a jövőben intenzív munkával szándékozunk növelni, tehát

a chemia révén tevékeny szerepe lesz a botanikai fotográfiának.

Az ember sajátos karakteréhez tartozik, hogy szivesebben vesz a *kezébe* oly nyomdai terméket, amely illusztratív alapon ismerteti mindazt, amit azelőtt esetleg csak szövegből magyaráztak. Már a világháború folyamán tapasztaltuk számos illusztrált lap keletkezését; úgy vélem, ez a folyamat a háború végeztével intenzitásában nyerni fog, illusztrált lapjaink száma emelkedőben lesz; ez az ipari fellendülés szükségszerűen magával hozza megfelelő műszaki segédszemélyzet igénybevételét, így lép aztán előtérbe a cinkografia, chemigrafia, fotográfia, gravúr és kartográfia, amely foglalkozások esetleg mint önálló vállalkozás is folytathatók, de mindenesetre figyelemreméltó részük lenne a munkák fotográfiai oldala.

Célszerűnek tartanám a szaküzletekben kellő gyakorlatot elsajátítani a fotócikkek terén, ezzel párhuzamban az általános fotoismereteket megszerezni; e kettőnek összefűzéséből figyelemreméltó jövedelmi forrás szerezhető; e két ismeretkör alapján laboratóriumot nyithatunk, ahol csakis amatőrök rendelései lesznek végrehajtva, ezzel együtt kisebb raktárát is tartunk, ahol amatőrök részére különféle cikkeket árusítanánk; sokan és szép anyagi eredménnyel dolgoznak ma is ezen a téren. A most folyó világesemények lezajlása után tekintélyes fellendülés várható e munkák terén, aminek előreláthatólag állandó nyoma fog maradni.

Mint alárendelt fotográfiai tevékenységet, megemlítem itt a szakma kartonázs munkáit, képkasírozást, albumkészítést, stb., ami előzetes könyvkötészeti tanulmányt igényel, úgyszintén a retusmunkát, amely némi előzetes rajzgyakorlatot s aztán a tényleges retus elméleti és gyakorlati tanulmányát igényeli. A kopista már nagyobb gyakorlati tudással bír, míg az operatőr csak az intelligencia, művészi érzék alapján folytathat eredményre vezető tanulmányokat.

A zsumalisztika terén kiváló női riporterekkel találkozunk; vannak már világhírűvé lett női újságírók, e szakmához hasonló érvényesülési tér a riportfotografia; az egyik szövegben, a másik illusztrációban hozza meg az események hírét; úgy vélem, e téren a nők ugyanoly sikereket érhetnek el, mint a tollal dolgozó kollegáik. A

jövőben ennek is emelkedik a szerepe. Tapasztalatból ismerem ezen ágazat sajátosságait s a következőket mondhatom direktívák gyanánt: a fotografálás alapos ismeretét kívánja, a lehető leggyorsabb munkát, a közérdekű momentum azonnali felismerését, gyakran bátorságot, kitartást, lemondást és feltétlen hidegvért igényel; jó megjelenés, műveltség és nyelvismeret hatásos munkatársai a riportfotografusnak.

Végül az arcképfotografia legyen itt megemlítve, bár a konkurrencia elég nagy e téren, de csak a fővárosban, a vidék e tekintetben még eléggé szegényen van kiaknázva, sőt még a főváros is elbír további versenytársakat, föltéve, hogy sokoldalú és alapos ismeretekkel rendelkeznek.

Közepes jövedelmezősége cca 500—600 kor. havi bevételre becsülhető. Az iparrajziskolában van szaktanfolyam.

Itt óhajtom a feminizmus lelkes vezéreinek figyelmét arra felhívni, hogy az állam és főváros megfelelő faktornál szorgalmazza a fotopedagógia intenzívebb kultuszát, mert a kenyerüket kereső nők eddig is, de a jövőben sokkal tömegesebben fogják e téren existenciájukat keresni.

Igazi tudással, becsülettel, kitartó munkával sokkal többre viszik e téren, mint bármely más, talán hangzatos nevű vagy csillogónak látszó pályán.

Nők az órásiparban.

Írta: **Bánátfai Nagy László,**

a »Magyar Órások Szaklapja« szerkesztője.

A Budapesti Órásipartestületnek és a Magyar Órások Országos Szövetségének elnöksége megbízott azzal, hogy a Feministák Egyesületének a nők előtt nyitva álló kenyérkereseti források ismertetésére szánt kongresszusi gyűlésén az órásmesterségről rövid tájékoztatást nyújtsak.

Feladatomból annál könnyebb, mivel az a gondolat, hogy a nők az órásiparban megfelelő tér nyitassák, régebben foglalkoztatja a szakköröket s a kérdést a szerkesztésben megjelenő Magyar Órások Szaklapja és Magyar Ékszeripar című lapban is sokan vitatták meg minden oldalról.

Ezen eszmecserekből megállapíthatom, hogy az ipari pályák között csak kevés van olyan, amelyik a nő sajátos tulajdonságainak jobban megfelelne, mint az őrásmesterség.

Kevés fizikai erő kifejtést igényel, de sok türelmet, figyelmet, leleményességet, ezenkívül könnyű kezet, jó szemet, finom ízlést. Ezekkel a tulajdonságokkal megáldotta a nőt a teremtés. Természetesen a megfelelő iskolai képzettség is elengedhetetlen feltétel, különösen pedig fontos a számtan, fizika és rajz szeretete és ismerete, legalább is oly mértékben, mint amennyit ezekből a tudományokból a középiskola négy alsó osztálya nyújt.

Szóval ez a foglalkozás mindenképpen megfelelne a nő fizikumának és lelkületének egyaránt s ha még szám-bavesszük azt a fontos körülményt is, hogy egyetlen ipari pályán sem könnyebb az önállósulás, mint ezen, akkor egyenesen kötelességünk buzdítani a nőket, hogy itt keressenek egzisztenciát, boldogulást. Úgyszólván tőke nélkül, két-háromszáz korona ára kéziszerszám és gép beszerzése mellett, dolgozhat az óra- és ékszerüzletek részére s ha jó és gondos kiképzést nyert s ennek alapján megbízható munkát végez, biztos és nyugodt megélhetést teremthet magának.

Szorgalmának és takarékoságának gyümölcsét aztán úgy kamatoztathatja, hogy később üzletet nyit, ahol újabb jövedelmi forrás fakad számára. Vájjon melyik elfogulatlan ember tagadhatná, hogy a legtöbb nő kiváló a kereskedői pályán? Ügyes eladó s a természetében fekszik, hogy sem könnyen nem hitelez, sem könnyelműen hitelt igénybe nem vesz, e mellett fáradhatatlan a vagyongyűjtésben. És ezek a tulajdonságok, semmi más, elsősorban a kereskedő természetes boldogulásának titka. Az órásipar tehát örömmel látná munkatérén a nőket, ha nem volna ennek egy súlyos természetű akadálya. Örömmel annál is inkább, mert a segédmunkaerő, helyesebben a használható segéderő hiánya évről-évre érzékenyebben sújtja ez iparágat, annyira, hogy órásiparosaink javítási munkáiknak igen tekintélyes részét ausztriai műhelyeknek kénytelenek küldeni. A háború pedig a munkáshiányt csaknem az elvißbüietetlenségig fokozta s már most aggódva gondolnak az üzlettulajdonosok a béke eljöttével meginduló nor-

mális életre, amidőn az amúgy is elégtelen segéderő megerősülése folytán képtelenek lesznek a megszorodó munkát elvégezni.

Éppen az az ok, amely alapján a munkáshiányt előidézte, gátol meg engem és a szaktestületeket abban, hogy ma, az órásiipar jelenlegi helyzetében, nyugodt lelkiismerettel merjem ajánlani e pályát a nőknek. Ez az ok pedig az, hogy órásmestereink közül éppen azok, akik a szakképzettségüknél, intelligenciájuknál fogva egyenesen hivatva volnának az oktatásra, idegenkednek a tanonctartástól, mivel a tanuló alapos kiképzése az órásmesterség természeténél fogva sok időt igényel, amely idővel sem az üzlet gondjaival is elfoglalt főnök, sem pedig alkalmazottai, különösen a mai nehéz megélhetési viszonyok között nem, vagy közülök csak igen kevesen rendelkeznek. Tehát igen nagy óvatossággal és körültekintéssel kell eljárni, amikor e pályára akarunk lépni. A nőnél nemcsak az alapos oktatás szempontjából megbízható üzlet vagy műhely gondos megválasztását kell szem előtt tartanunk, hanem azt is, hogy megfelelő környezetbe kerüljön. Szó sincs róla, évről-évre elég nagy számban szabadítanak fel az ipartestületek órástanoncot; de sajnos, ezeknek egy tekintélyes része nem marad e pályán, azok tudniillik, akik tudatlan vagy lelkiismeretlen mesterhez kerültek s hiányos képzettségüknél fogva mint segédek nem tudnak elhelyezkedni. Egy ideig elkeseredetten kóborolnak a nagy világban; a módosabb esetleg jobb műhelyben fizetés nélkül egy-két évig továbbképzik magát, a legtöbb azonban elveszett az órásiiparra nézve, a legkülönbözőbb foglalkozásra adván magát. Megfigyeltem, hogy ezek közül a szerencsétlen segédek közül nem kis számban visszatérnek az óráspályára. Ha valamiképp egy kis tőkét gyűjtöttek maguknak, üzletet nyitnak. El lehet képzelni, hogy az ilyen iparos micsoda kártevője lesz a szakmának. A munkához nem ért, azt vállalni és megbírálni is képtelen, de mert élni és gyarapodni kell: tehát úgy ipari munkájában, mint üzleti tevékenységében a legszennyesebb versenyt támasztja s ezzel nemcsak a munkáltató és vásárló laikus közönséget károsítja, hanem alássa, tönkreteszi az órásmesterség jó hírét s lehetetlenné teszi a szakképzett iparos és szolid kereskedő megélhetését, job-

ban mondvá: megöli a lelkiismeretes munkát és a becsületes kereskedői szellemet. Már most ha ilyen mesterhez kerül az a szegény tanonc, ugyan mi válhatik belőle? És mindezen bajok kútforrása, mondjuk csak ki bátran, iparoktatásunk hiányossága, merev korlátok között való mozgása, mely nem számol az egyes iparágak különös természetével és helyzetével. Meg volt ez a baj s részben ma is megvan az órásiparban a külföldön is, de ott úgy segítettek rajta, hogy tanoncképző műhelyiskolákat állítottak fel, ahol a kellő elméleti tudással is rendelkező jeles szakiparosok képezik ki kész segédekké a tanulókat. Németországban számtalan ilyen iskola van, Ausztriában is tudunk néhányról, melyek közül a karlsteini állami, míg a többi a városok és a kereskedelmi és ipari érdekviseletek tartják fenn.

Órás műhelyiskoláinak leendő felállítására céljából az órásipari egyesületek a legutóbbi időben erőteljesen megmozdultak nálunk is, még pedig kecsegtető eredménnyel, amennyiben a kereskedelemügyi miniszter ur a legjobb szándékkal és legnagyobb jóakarattal viseltetik a kérdés iránt és így alapos kilátás van arra, hogy ily tanoncműhely nálunk is hamarosan életrekel. Természetes, hogy ezen iskolában majdan női tanulók is felvételt nyernek. Ez esetben, ha tudniillik ez a műhelyiskola meglesz, semmi akadály sem lenne annak, hogy a nők tért foglaljanak az órásiparban, sőt minden komoly szakember örömmel üdvözölné őket, mert rátermettségüknél fogva csak hasznára válnának ennek a kenyérkereseti ágának. Rátermettségüket e pályára az órásipar klasszikus hazájában, Svájcban tapasztalhatjuk legjobban, ahol az óragyárak szakmunkásainak közel 40%-át teszik ki. És nemcsak kvantitatively, de kvalitatíve is értékes erőt képviselnek, mert az óragyártás legkényesebb, legnagyobb képzettséget és intelligenciát igénylő munkanemeiben is első helyet töltönek be.

A helyzet tehát ma az, hogy bár igen nagy hiány van munkaerőben, mégis arra kell kérnünk saját érdekünkben a nőket, hogy míg a tervbeveti; tanoncképző iskola működését meg nem kezdi, csak a legnagyobb körültekintéssel lépjenek e pályára s mielőtt valamely mesterhez elszereződnének, feltétlen kérjék ki a Magyar Órássok Országos Szövetségének vagy a Budapesti Órásipartestületnek

a tanácsát, amely egyesületek mindenkor készséggel állanak rendelkezésükre.

A Feministák Egyesületének nagyérdemű elnökségét pedig arra kérem, vesse szintén latba illetékes helyen szavát az emiutott tanoncképző iskola mielőbb való felállítása érdekében; hiszen a kérdés nemcsak az órásiparnak, hanem a nőknek az ügye is.

A nő és az ékszerészipar.

— Az ékszerész-ipartestület közlése. —

Ez az iparág ízlést és kézügyességet követel, minél fogva a természet a nőt — veleszületett fenti tulajdonságok birtokában — szinte praedestinálja e pályára.

Hogy a nők eddig mégsem keresték fel ezen műiparágat, ennek oka részben bátortalanságukban, de legkivált a műhely iránt táplált indokolatlan averziójukban keresendő. A legrégebbi idők óta foglalkoznak ugyan nők is műhelyeinkben, ezek azonban Csupán a »csiszoló-női« segédmunkát végzik, mely abból áll, hogy, a nyersre kikészített ékszerárúknak csiszolás útján ők adják meg azt a simaságot és fényt, mely az ékszerárúk tetszetőssé teszi. Miután ezen másodrendű foglalkozás csekély, gyakorlatot, legfeljebb egyévi tanulást igényel, természetesen díjazása is szerényebb, heti 15—30 korona szokott lenni.

Utóbbi időben azonban történtek már — bár csekély mértékben — úttörő kísérletek az irányban is, hogy a nők magát az ékszerkészítő ipart is hivatásszerűen, a férfiakkal egyenlő feltételek mellett megtanulják. A kísérletek a legjobb eredménnyel jártak, mert az illető leánykák kitűnő segédekké képeztettek. Iparágunk ez idő szerint körülbelül 6 segédnővel rendelkezik.

Ipartestületünk régi óhaját képezi, hogy a nőket iparágunknak megnyerhessük s azt hisszük, hogy a háború ez irányú törekvéseinket közelebb hozza a megvalósuláshoz, amennyiben igen sok nő lesz kénytelen önálló kenyérkereset után látni. Részünkről a jelentkezők a leg gondosabb elhelyezésre és minden tekintetben a

legmesszebbmenő támogatásra es védelemre számíthatnak. Mondanunk sem kell, hogy e pálya számukra igen tisztességes megélhetést biztosít, sokkal jobbat, mint nagyon sok irodai alkalmazás.

Tájékoztatásul közöljük, hogy a tanulási idő a jelelt kora és iskolai előképzettsége szerint Li—4 év, azonban a tanulók már tanoncidejük tartama alatt is némi ellátási díjban részesülnek.

Jelentkezni lehet az ipartestület titkári hivatalánál, VII. kerület, Dohány-utca 3. naponkint délután 4—6 óra között.

A nő keresete, munkaalkalma a szücs- és rokon iparokban.

Írta: Dán Leó, kereskedelmi tanácsos,
a budapesti, IV.—X. kerületi vegyes (szücsök, sapkások, kalaposok, hangszerkészítők, kelmefestők, vegytisztítók stb.)
ipartestületének elnöke.

Annak a megtisztelő felhívásnak, hogy a meg nem tartott kongresszuson előadottak helyett írásban nyilatkozzam a nők munkaalkalmáról a vezetésem alatt álló vegyes ipartestület kötelékébe tartozó iparágaknál, készséggel teszek eleget annál is inkább, mert hiszen egy cél felé haladunk e kérdésben: a nőnek munkát szerezni, megélhetését, önállóságát, függetlenségét biztosítani, amellyel kapcsolatban van azonban még az az érdek is, hogy iparunk a háború által megcsappant munkaerők pótlásához jut, amely biztosan meg is fel elend a hozzája fűződő várakozásoknak.

Ipartestületünkbe 15 különféle iparág csoportosult és főképen a szücsip a r b an, a sapkás, kalapos, kelmefestő, vegytisztító és az ezzel rokon iparágakban a női munka igen szépen érvényesülhetne. Mindezek oly képesítéshez kötött iparágak, amelyekben a nagy munkáshiány következtében a nő kezűgyességével könnyen érvényesülhet, annál is inkább, mivel mindeme munka nincs is valamely nagyobb fizikai erőt igénylő erőfeszítéssel egybekötve, mint némely egyéb iparágnál.

A szűcsiparban már ma is nagy számban érvényesül a nő és oly, szinte lukratívnek mondható keresethez jut, amelyet sok egyéb iparág alig képes felmutatni. A női munkás ma még főképen a varrógéphez és a staffirozáshoz — lekészítéshez — állítatik be, de ha megtanulja, rendes tanoncidő lefolytatásával, a szűcsmunkát, akkor semmi akadályja sincs annak, hogy a női munkás is ugyanazon kereseti fokozatokba kerüljön, mint a férfi.

Igen helyesen fejtí ki a női munka propagandája, hogy a nő a maga számára semmiféle privilégiumot nem kér, sőt tiltakozik ez ellen. így annál alaposabb a remény, hogy meg is tanulja az ipart és az az egyéni meggyőződésünk, — elég nagy tapasztalatokra támaszkodva itt, — hogy a nő, hogyha alaposan elsajátította az iparunkkal járó megtanulni valókat, akkor legalább is oly alkalmas munkájának teljesítésére, mint a legügyesebb férfi munkás.

Szaktánk munkájának legfontosabb, leglényegesebb része a forma alkotás, a szabás, össze osztályozás, beosztás és kipróbálás. Persze, hogy nagy gyakorlatot igényel ez és főképen komoly igyekezetet. Mindez pedig munka útján elsajátítható, illetőleg megszerezhető, főképen akkor, hogyha az igyekezet komoly akarással párosul.

Eleinte a különféle varrások neveit kell megtanulni, azután a gereznák kiszabott részeinek megfelelő összeállítását; ezt követi az összeillesztés és kiszabás, valamint a végleges lekészítés. Hogyha, mint az egyébként alkalmazott tanoncok, a szaktánkat megtanulni igyekvő nő törekvéssel fog bele munkájába, akkor játszi könnyűséggel tanulja meg különösen az első lépéseket, amelyek amúgy is rokonfoglalkozásúak a varrással. Ha ezen túl van, akkor már közben az egyéb ösmerni valókkal is annyira megbarátkozott, hogy egy-két évi gyakorlat alapján — szaktánkban átlag a hároméves tanoncidő dívik — már annyira viheti, hogy ha mindjárt tanonci sorban is, de már oly keresethez jut, amely megélhetését biztosítja. Később persze a keresete is abban az arányban fokozódhatik, amely arányban előrehaladottabb munkateljesítésének szintje, ttnőisége.

A szakma rendes kitanulási ideje 3 év. De különös ügyességet tanúsító tanonccal, hadbavonulókkal, iskolázottabbakkal szemben a vezetésem alatt álló ipartestület ki-

vetélésen egy fél, néha egy egész esztendőt is elenged a kikötött tanonciidőből.

A *mai* viszonyok között a női munkás kezűgyességének mérve szerint hetenkint 20—40 koronát (sőt ennél is többet, ha különös kezűgyességre tett szert) keres, míg a férfi munkás, illetőleg az, aki a munkakörbe tartozó szakmunkát végzi, 30—70, sőt az ügyesebb vagy előmunkások 80—90—100 koronát is kapnak hetenként. Tanoncok 3—10 koronát ügyességük és használhatóságuk arányában, ott, ahol nincsenek a mesternél teljes ellátásban.

A budapesti IV—X. kerületi vegyes ipartestület készséggel ad alkalmat, úgy az e szakmába, mint a többi 15 szakmába kívánczókknak arra, hogy megismerjék az egyes szakmákat, vagy elhelyezkedjenek bennük a jelentkezők.

Persze, mint minden kenyérkeresethez, ide is kellő komolyság kell; aki komolyan kíván foglalkozni az ipartestület közületébe tartozó bármely iparággal, az meg is fog nemcsak élni keresetéből, de mint a viszonyok ma mutatják, még félre is tehet becsülettel megszerzett keresetéből néhány fillért, amelyet kintartással, szorgalommal és igyekező törekvéssel vagyonkává is fejleszthet ki.

Akinek -munkára kedve van, aki dolgozni akar és azzal állít be hozzánk, hogy munkát, érvényesülést keres, az nem kopogtat hiába.

Az ipartestület hivatalos helyiségében (VIII., Vas-utca 15/a.) az esti órákban mindenkinek szívesen áll rendelkezésére felvilágosító értesítésekkel.

Játékbaba- és kárpitos tanfolyam.

Írta: Hacker Boriska.

Az iparágak egész sora nélkülözi a jól képzett munkakerőket, s nagyon sok pénzt küldünk el idegen országba azért, mert a hazai ipar némely ágában nem találunk művészi igényeknek megfelelő és mégsem túlságosan drága cikkeket. Ezen a bajon akar segíteni az a két tanfolyam, amely a főváros VI. ker. üteg-utcai polgári leányiskolájában szeptemberben megnyílik és a játékbaba-készítésre,

valamint a kárpitós-díszítői foglalkozásra képesít. A cél: művészi ízlésű és a technikai kivitelben tökéletes készségű munkásokat képezni, akik a tanfolyam végeztével felszabadulnak, munkaigazolványt kapnak, s így önálló *üzem vezetésére* is vállalkozhatnak. A tanfolyam két évig tart és a kötelező tárgyakat szakemberek tanítják heti 18 órában. A technikai munkán kívül tanítanak mintázást, művészi rajzot és tervezést, iparművészeti stílusok ismeretét stb. A tanfolyamon résztvevők már a második évben a maguk számára dolgozhatnak, vagy munkabér fejében dolgozhatnak megrendelésre. Az elkészített tárgyak értékesítéséről a tanfolyam vezetősége gondoskodik. Mivel mindtn tanfolyam csak 20 jelentkezőt vesz föl, a tanítás egyéni módon folyhatik és minden valamilyen irányban tehetséges növendék megtalálhatja a maga speciális munkakörét ezen iparágakon belül.

A magyar népművészet csodásan gazdag motívumkincse gazdag forrása lehet az alkalmazott iparművészet ezen két ágának; bizonyára ügyeskezdő, művészi látású és komoly munkát kereső növendékei akadnak ezeknek a tanfolyamoknak. A felvétel alapjául legalább 4 polgári osztályról szóló bizonyítvány és a rajzból, kézimunkából jó osztályzat szolgál. A tandíj havi 15 K. Jelentkezni lehet az üteg-utcai polgári iskola igazgatójánál, Üteg-utca 15. sz. (Hz iskola jelenleg Váci-út 89. sz. alatt van.)

Nők a vendéglős- és kávéiparban.

Írta: Harsányi Adolf, a Budapesti Kávéipartestület elnöke.

A Feministák Egyesületének érdemes vezetősége arra kért fel, hogy a vendéglős- és kávéiparban alkalmazott nők szakszerű képzéséről, kereseti és munkaviszonyairól rövid ismertetéssel szolgáljak.

Nagyon természetesen találok, hogy ezen kérdés iránt a Feministák Egyesülete érdeklődéssel viseltetik. Hiszen itt térhódításról van szó. Minden ilyen térhódítást azonban vizsgálat elé is kell vinni: nem olyan térhódítás-e ez, mint teszem azt, ha arról volna szó, hogy most már megengedik majd a nőknek a bányászmunkát. Tehát nézzük a vizsgálati anyagot.

A kávéházban általában négyféle munkást különböztetünk meg:

1. A konyhában foglalatoskodók. Ezek egyrészt tanultabb szakmunkások (cukrászok, kávéfőzők), másrészt a durvább munkát végző segédmunkások.

2. A kasszában ülő és az üzleti forgalmat följegyző és ellenőrző pénztáros.

3. A vendégek kiszolgálására alkalmazott elsőrendű munkás: az üzletvezető, a főpincér, a felszolgáló-pincér és a segédmunkások, mint amilyen a szivaráros, a süteményáros, az újságos, a ruhatáros, a telefonos.

4. A kávéház tisztántartására és épségben tartására alkalmazott takarító, tisztogató, szerelő, fűtő stb. Mindezek az alkalmazottak a kávésiipartársulat által fentartott munkaközvetítőben ingyenes elhelyezést nyernek.

Vegyük sorra, melyeket töltöttek be már eddig is e foglalkozások közül nőekkel?

1. A konyhában szakmunkásnak és segédmunkásnak: cukrászt, tűzilegényt, konyhalegényt, azelőtt legnagyobb-részt férfit alkalmaztak. A háború óta a helyzet erősen megváltozott. Most legalább hét tizedrészben nők foglalják el e helyeket, mint kávéslányok, konyhalányok. A kávéslány szakmunkás és munkakönyvvel rendelkezik. Mesterségét vagy mint konyhalány tanulta meg, vagy mint háztartásbeli munkás, esetleg kávémérésben, tejszarnokban mint szakácsnő foglalatoskodott. Ezek a női alkalmazottak általában jól beváltak. Munkájukat rendszeresen jól végzik. Munkateljesítmény dolgában azonban a férfimunkás mögött állnak és azért egyazon munkához több nőt kell alkalmazni, mint férfit. A munkaidő napi 12 óra, ennek keretében ebéd- vagy vacsoraidőre való pihenő. Munkaközben is sokszor adódik alkalom a pihenésre. Hetenként egy szabadnapot kapnak, mely 36 órára terjed ki. Fizetésük annyi, mint a tűzilegényé, az arravalóságához, az üzlet forgalmához képest heti 25—40 korona. Azonkívül reggeli, oszonna, esetleg vacsora.

A konyhalegény helyébe a konyhaleány került. Ennek a heti fizetése 23—26 korona. Egyebekben a kávéslánnyal egyenlők az alkalmaztatás feltételei. Nehezebb munkára, szénhordásra stb. rendszeren ugyanennyi fizetésű férfimunkást alkalmaznak. Látható ebből, hogy a kávéslány-

nak, aki jobb polgári igényeknek megfelelő szakácsnői minősítéssel bír, valamint a konyhalánynak, akit a háztartásban mindeneslálynak neveznek, elég jó a keresete.

2. A kasszában a kaszírón ül, aki azelőtt sok helyütt a vendégmulattató, vendégmarasztaló szerepét töltötte be. Még most is találni kisebb budapesti és egynemely vidéki kávéházakban ilyen fajtájú kaszírót. Ez a típus azonban kiveszőben van és helyét a felíró foglalta el, akinek nagyon sok és nagyon fontos a dolga. A jóra való és érdekeit helyesen felfogó kávé meg sem tűrheti, hogy a felíró másfelé kösse le a figyelmét. Mert minden egyes fogyasztási cikk, melyet a pincér a konyhából vagy a kassza pulpitusáról elvisz, a felíró feljegyzésére, ellenőrzésére szorul. Jegyzi azonkívül a billiárdjáték idejét, kiadja a kártyát, sok helyütt még a buffetcikkeket is kiporciózza, azonkívül még a konyhai munkát is figyeli, sőt ellenőrzi. Érthető tehát a kávé igyekezete, hogy a felíró el ne vesse a dolgát, ne mulasszon el egy feljegyzést se, mert ez tisztára az ő kára. Ezért csakis megbízható, lelkiismeretes, szemes és ügyes alkalmazottat használhat a kávé ezen a helyen. Férfit is alkalmazhatna e helyre, amire nem egyszer volt már példa. De a hagyománynak is megvan a maga szerepe. És végre is alkalmasabb a nő az ilyen félig-meddig gazdasszonyt munkára. Munkaideje átlag napi 12 óra, heti szabadnapot azonban kevés helyen élvez, főleg azért, mert nehezen nélkülözhető és helyettesíthető a helyi szokásokkal és viszonyokkal ismerős alkalmazott. De azért módjával jut neki is egy kis szabad idő. A fizetése havi 100—150 korona közt váltakozik. Némely helyen lakást és kosztot is kap, de a legtöbb helyen csak reggelit és uzsonnát, esetleg vacsorát. A kávéipartársulatban egyébként ismételtelen felmerült az az eszme, hogy felírónők képzésére tanfolyamot nyisson és az erre a pályára jelentkező alkalmas fiatal lányokat gyakorlati kiképzés céljából az egyes üzletekbe helyezze el.

3. A takarítónő a kávéházban söpör, törölget, súrol, rakosgat, tisztogat. Havi fizetése 20—60 korona, közt váltakozik. Borravalóból még vagy 60—100 koronát, összesen tehát 80—160 koronát keres. Reggelit, uzsonnát is kap. Munkaideje napi 12—15 óra, de gyakori pihenővel. Sza-

badnapra nem tarthat igényt, mert akkor elesnék mellékkeresetétől.

4. Üzletvezetőnek, főpincérnek, felszolgáló-pincérnek, továbbá szivarosnak, süteményesnek, újságosnak azelőtt mondhatni kizárólag férfiakat alkalmaztak. E téren is nagyarányú változás állott elő. Különösen a pincéri foglalkozásban. A kávéházi iparra szóló szabályrendelet azelőtt kizárta a női pincérek alkalmaztatását. Az 1872. VIII. t.-c. tárgyában 1881-ben kelt szabályrendelet 7. §-a szerint: »A vendégek felszolgálására csak férfiszemélyek alkalmazhatók.« Ugyanezen szabályrendelet a kávémérésekre vonatkozó 15. §-a szerint: »... erkölcstelen egyéneket pincérekül alkalmazni nem szabad.« A kávéméresre tehát nem vonatkozik a női kiszolgálás tilalma, csak az erkölcsi minősítésre van gondja a szabályrendeletnek. Az 1893/4. XVII. t.-c. alapján 1898-ban kelt szabályrendelet 3. §-a szerint: »A vendégek szolgálatára kifogástalan előéletű egyének alkalmazandók.« Ez a kitétel is csak a férfipincérekre vonatkozik. A 4. §. azt mondja további megszorításában: »Kávéházakban és kávémérésekben egy és ugyanazon időben csak egy női személy lehet jelen.« És a 15. §. újból, hogy »A vendégek kiszolgálására csak férfiszemély alkalmazható.« Meglehetősen változást idéz elő azonban az 1907-ben kelt szabályrendelet, melynek 11. §-a szerint: »A kávéházakban a vendégek kiszolgálására erkölcsileg kifogástalan nők is alkalmazhatók. Kávéházakban a női kiszolgáló személyzet azonban csakis az üzlettulajdonos által a főkapitányság előzetesen kikérendő engedélye alapján és rendszerint a reggeli 5 óra és esti 8 óra közti időben teljesíthet szolgálatot. A női kiszolgálás idejének meghosszabbítására a főkapitányság kivételesen engedélyt adhat. A női személyzet a vendégeket csakis teljesen egyszerű sötétszínű, a karokon és nyakon zárt, uszály nélküli ruhában szolgálhatja ki. A vendégekkel nem ülhetnek le és mulatozásukban nem vehetnek részt. A női személyzet tisztességes viseletéért az üzlettulajdonos felelős.«

Íme a nagy haladás! De azért csodálatos dolog, dacára annak, hogy ez a szabályrendelet 1907-ben keletkezett és ez idő óta ismételtelen pincérsztrájk volt, melynek eredményeképp megegyezések jöttek létre és amelyek alapján a pincérek javára meglehetősen jelentékeny engedmények tétettek, —

a kávések közül azért senkinek sem jutott eszébe pincérnőt alkalmazni. Idegenkedtek annak a gondolatától. Míg azután elérkezett a háború okozta kényszerűség és akkor az ipartársulat már folyamodással fordult a főkapitányhoz: engedje meg általánosságban a pincérnök alkalmazását. De a főkapitány ragaszkodott a szabályrendelethez és ezt — úgy látjuk — helyesen is cselekedte. Mert végre is mi magunk is belátjuk, hogy vannak egyes kávéházak, ahol nem lenne helyes a női pincérek alkalmazása. A kávések közül sokan folyamodtak és azóta sok kávéházban szokta meg a közönség az eleinte szokatlan jelenséget, hogy női pincér szolgálja ki. Arra is adott engedélyt sok esetben a főkapitány, hogy esti 8 órán túl is lehessen a pincérnő szolgálatban éjfél utáni 1-ig. Az új záróra-rendelet óta tehát a zárásig. Van néhány jobb kávéház, ahol a főpincért kivéve, csupa női pincér szolgál ki. De van már arra is eset, hogy a kisegítő főpincéri teendőket is nő látja el. Aztán van sok olyan nagyobb és forgalmasabb kávéház, ahol a férfi és női pincérek vegyesen állnak szolgálatban. De bizonyos az is, hogy van több olyan jelentősebb kávéház, ahol meg sem kísérelte a kávék az újítást. Vagy konzervatív természetű az illető, vagy elfogult, vagy tán egyéb okai is lehetnek erre. Budapest kávéházaiban tehát megjelent a női pincér típusa. Lányok és asszonyok. Sok olyan asszony, kinek férje hadbavonult, olyan asszony is, aki hadba vonult pincér-férfjének helyét foglalta el. De másfelől is jöttek nők. Leginkább kispolgári, kishivatalnoki, jobb munkásosztálybeli családból származók. Általában megállapítható, hogy az intelligensebb, tisztességes és jobbmodoru munkásnő, varrónő, elárúsítónő nível állnak. Olyan is van sok, aki egy bizonyos önküzdés árán lépett e pályára a jó kereset reményében. Van köztük olyan, aki azelőtt nevelőnő, hivatalnoknő volt. A felírónők közül is sokan cserélték fel eddigi foglalkozásukat, mert többet kereshettek ezáltal. Nem találják munkájukat könnyűnek, de elég jövedelmezőnek és ami a fő, tisztességesnek. A publikum megszokta már őket és a budapesti viszonyokat tekintetbe véve — csodálatos — tisztességes hangon érintkezik a pincérnökkel, akik ezt ugyanúgy dicséretes módon viszonzózzák.

A kávések különféleképen ítélik meg munkájukat. Ál-

talában azt tartják, hogy viselkedésük ellen nem lehet kifogást tenni, de munkateljesítmény dolgában a férfiak mögött állnak. Ahol, teszem azt, egy kávéházban 5 férfi-pincér látta el a munkát, ott 6 női pincért kell alkalmazni. Nincs meg az az ügyessége, az a fürgesége, az a gyorsasága, a kitartása, mely általában a férfipincért jellemzi. Lehet, hogy ez csak annyit jelent, hogy még nem volt meg az alkalom mesterségébe begyakorolni magát, jóakarata azonban megvan és ami a fő, az életmódja racionális. A munka után pihenni tér, nem éjszakai, nem kártyázik, nem tivornyázik, nem jár a lóversenyre. És ez nagy előny némely férfipincérről szemben.

A férfipincér heti fizetése 15 korona. Megkeres azonkívül napi 8—16 koronát. Tehát hetenkint 63—111 koronát. Egy hónapban kereken számítva 250—150 koronát. A női pincér heti bére 12 korona. Azért kevesebb 3 koronával, mert munkateljesítménye kevesebb, mint a férfipincéré. Keresete napi 6—15 korona, tehát hetenként 18—102 korona. Vagyis kereken havi 200—120 korona. Azonkívül reggelit és uzsonnát, esetleg vacsorát is kapnak. A keresetek azon nagy különbsége a kávéház természetétől, a pincér részére kijelölt helytől (ahol t. i. kiszolgál), munkája gyorsaságától, modorától, szolgálatkészségétől stb. személyes tulajdonságaitól függ. Hetenkint egy szabadnapot élveznek. Egynémely helyen azonban a háborús munkáshiány okából nincs meg a szabadnap. A fölmondási idő a kávéházi összes személyzetre nézve kölcsönösen három nap. Ez a szabály régi szokáson és a munkásokkal annak idején kötött kollektív szerződésen alapul.

A budapesti kávéházakban elég szép számmal alkalmaztak már pincérnőt. De még mindig van hiány és még többen nyernének elhelyezési, ha akadnának erre alkalmas, némi gyakorlattal bíró pincérnök. Mert hiába, itt is szükséges a szakképzettség. Ezt a szakképzettséget a munkában álló pincérnök a kávémérésekben, tejszarnokokban sajátították el. Az efajta üzletekben mindenkori meg volt engedve a női kiszolgálás, tehát van alkalom arra, hogy az elő gyakorlatok elsajátíthatók legyenek. Néhány heti gyakorlat elég az ügyesebb hajlamúnak, hogy munkája a kávéházban érvényesülhessen, ahol keresete aránytalanul megnövekedik.

A normális idők beálltával, amikor nemcsak a kényyszer, hanem a célszerűség is be fogja igazolni a pincérmők alkalmazhatóságát, gondoskodik majd az ipartársulat arról is, hogy a pincérmők lehetőleg szakszerű kiképzésben részesüljenek. Hogyan, miképpen legyen ez végrehajtva, még nem alakult ki a vélemény. A pincérek tudvalevőleg a kávéipartársulat által fentartott három évi tanfolyammal bíró szakirányú tanonciskolában képeztetnek, ahol a szükséges elméleti ismeretek mellett gyakorlati oktatásban is részesülnek a növendékek heti 6 órán át. A nők tudvalevőleg már haladottabb korban lépnek e pályára, ilyen iskolát tehát nem látogathatnak, erre nincs is idejük, amikor dolgozni és keresni kell. De lehetne kiképzésükről egy erre a célra szervezett tanfolyam útján gondoskodni. Majd eljön ennek ideje is, csak alakuljon ki előzményül egy kis tapasztalat.

A tulajdonképpeni értelemben vett felszolgáló pincérekén kívül, mint említettem, egy egész sereg más alkalmazott segéd van a kávéházban. Ezekre az állásokra is nőket alkalmaztak sok helyütt: szivarárusító, süteményes, újságkiszolgáló nők. Ezek rendszerint kezdő munkások. Fizetésük is van sok helyen, heti 3—6 korona, megkeresnek mellette naponként 3—6 koronát könnyedén. Ha ilyen leánynövendék kellő számmal akadna, már egy női tanonciskola felállításáról is lehetne gondoskodni.

Telefonszolgálatra, ruhatárosnak is alkalmaznak nőket, kik szintén meglehetősen keresnek és munkájuk aránylag könnyű.

Milyen a kilátás azonban a háború utáni időre, ha majd a férfimunkások visszatérnek a harctérről és joggal kívánják, hogy ne szorítsák ki keresetükből az őket pótoló női munkások? Nehéz a probléma: mert egyrészt a férfimunkások ezen igényeinek jogosultságához szó sem férhet, másrészt azonban a női munkások sem hajlandók munkaalkalmukat, keresetüket egyszerűen és szó nélkül otthagyni. A munkaadó sem kívánja a most már megszokott és tán meg is kedvelt munkásnőt elbocsájtani. A nők végre is nem tekintik magukat pótlószernek, amelyet csak a végzettség esetén használnak fel — a munka terén szeretünk már egyenjogosultságról beszélni. Lesz tehát egy kis hullámvás a háború után e kérdés megoldásánál. Azt hi-

szem azonban, hogy végeredményben a visszatérő férfimunkások is el fognak valahogy helyeződni, de azért a női alkalmazottak mostani arányszáma sem fog csökkenni. Valószínű azonban, hogy a női alkalmazottak érdekeik megvédése céljából szervezetbe fognak tömörülni.

Igen sok hang emelkedett az ellen, hogy a pincéri pályára nők menjenek, mert ez — mint mondják — nem kívánatos pálya. Erről lehetne sokat vitatkozni. Én azonban ismerek ezenkívül egy egész sereg nem kívánatos pályát. Akár hygienikus szempontból tekintve, akár az úgynevezett erkölcs szempontjából. Amilyen »ideálisan szép« a himzőnöi vagy csipkeverőnöi foglalkozás, annyira nem kívánna a pincérnö foglalkozását ezzel felcserélni!

A kávéházi pincérnö egyébként csak nálunk új. Külföldön már régen elterjedt és ismeretes. Nem annyira a latin államokban, mint a germánoknál. Svéd-, Norvégországban, Dániában, Hollandiában, Németországban, Ausztriában, Északnémetországban általában rossz megítélés alá esik a pincérnöi pálya. Ott már nagy nyilvános agitációt is fejtettek ki ellene és a parlamentnél egy 125.000 aláírással ellátott petícióban kérelmezték a nők pincéri foglalkozásának eltörlését. De nem is csoda, hogy ilyen a vélekedés felőlük; mert ott leginkább korcsmákban, sörházakban, éjjeli lebujokban alkalmazzák a nőket, az alkoholfogyasztás tanyáin. Ahova leginkább legény emberek, diákok járnak, és ahol a pincérnö legtöbbször tulajdonképpen »Animiermädchen«. Azokhoz a helyekhez képest azonban a mi kávéházaink valóságos kultúracsarnokok, ahol a publikum a szolid feketéje vagy fehér kávéja mellett újságot lapozgat, diskurál, szórakozik, üzletet köt. Aztán az alkalmaztatás! feltételek is jobbak nálunk, mert azonosak a férfipincérekével, mely feltételeket annak idején egy kollektív szerződés állapított meg. Németországban legtöbb helyen fizetés sem jár, sőt van hely, ahol a pincérnö fizet azért, hogy kiszolgálhat bizonyos asztaloknál. Ausztriában már másképp áll a helyzet. Sokan ismerjük e téren a szokásokat Karlsbadban, Marienbadban, Franzensbadban és a többi nagy és kis fürdőhelyen. Ahol a kávéház a legfrekvenciáltabb hely és ahol a szolid, jóra való, rokonszenves pincérnök egész légiója áll a közönség rendelkezéséiére, hol a legszigorúbb erkölcsű családok: hivatalnokok, taní-

tók, iparosok, kereskedők leánygyermekai keresik meg a szezonban a jövő hozományhoz való alapot, *jellemző ezekre* a nőkre, hogy másvidékbeli pincérnőt nem tűrnek meg maguk között, mert nem ismerik és nem tudják, nem rontja-e viselkedésével renomméjukat. Erre nagyon vigyáznak.

Én azt hiszem, hogy nálunk is ebben az irányban fog az az új foglalkozás fejlődni. A budapesti kávésnak leg-alább ez volna a kívánsága.

Tanítás különböző fokon.

Az adatokat gyűjtötte: Hacker Boriska.

Óvónő: Előképzettség 4 polgári, azután 2 év valamelyik állami óvónőképzőben.

Elemi iskolai tanítónő: 4 polgári, 4 év tanítónőképző (vannak állami, községi és felekezeti intézetek, bennlakással is); csak jó bizonyítvánnyal lehet fölvételi vizsgára jelentkezni.

Polgári iskolai tanítónő: Elemi iskolai tanítónői oklevél vagy érettségi bizonyítvány alapján veszik föl a polgári iskolai tanítónőképzőbe; a tanfolyam 3 évig tart; kétféle szakcsoport van: nyelvi-, földrajz-, történelmi és számtan-, természettudományi. Csak jó bizonyítvány alapján veszik fel a növendékeket.

Középiskolai tanár: Érettségi bizonyítvány* alapján 8 félév az egyetemien, 2 félévi gyakorlat valamely középiskolában. Alap-, szak- és pedagógiai vizsga. Összesen 5 évi tanulmány.

Kereskedelmi iskolai tanár: Érettségi vizsgálat után jeles bizonyítvány esetén 8 félév keresk. tanárképző (egyetemmel összefüggésben), 2 félév gyakorlat. * Vizsgák a középiskolai tanárokéval azonosak.

Tanítóképezdei tanár. Polg. isk. oklevél alapján egyetemi 4 félév és képesítő vizsgálat.

Tornatanító. Elemi iskolai oklevél alapján vagy érettségi bizonyítvánnyal a Nemzeti Tornaegyletben 2 félév alatt polg. iskolai, 4 félév alatt középiskolai tornatanításra képesítő oklevél szerezhető.

* Nyelvi szaktárgyakhöz görög érettségi is kell.

Rajz: 6 felső leányiskola vagy 6 gimnáziumi osztály alapján egy előkészítő évvel együtt 5 évi tanfolyam az Országos Képzőművészeti Főiskolában (egész napi elfoglaltság). Érettségi bizonyítvány vagy elemi isk. tanítónői oklevél alapján 4 év alatt végezhető. Ez utóbbi középiskolai, előbbi polgári iskolai képzés. Leányoknak kötelező a kézimunkatanítónői képzés megszerzése is. Fárasztó tanulmány, csak tehetséges növendékeket vesznek íő3 felvételi vizsgálat alapján; mivel jó tanerőkben hiány van, azonnal kapnak állást.

Kézi munkatanítónő. Elemi iskolai oklevél alapján az állami nőipariskola tanfolyama 3 évig tart; külön tanulnak szabásrajzot azok, akik ipariskolában akarnak tanítani.

Énektanító. 4 polgári iskolai osztály alapján a Zeneakadémiában 2 féléves tanfolyam. (Csak jól zongorázó, tehetséges zenészeket vesznek föl.)

Szépírás, gyorsírás, gépírás tanító a Kellő gyakorlat alapján legalább 4 polgárral, de helyesebb tanítónői oklevéllel megszerezni az előírt vizsgák alapján a képzést.

Zenetanító. Államilag érvényes oklevelet csak az Orsz. Zeneakadémia ad. Fölvételi vizsgálat alapján csak tehetségeseket vesznek föl; tanulási idő 11 év, de alapos képzettséggel lehet felsőbb osztályba is lépni. Zenedében vagy nyilvános iskolánál csak oklevél alapján lehet alkalmazást kapni. Ellenben a Nemzeti Zenede végzése is elég, ha valaki tehetséges, hogy a tanításhoz szükséges elméleti és gyakorlati tudást megszerezze. Hossza tanulmány, de a felsőbb osztályokban már lehet magánórát vállalni. Zongora- és hegedűtanárok Budapesten nehezen boldogulnak, vidéken nagy jövőjük van. Magánúton is lehet készülni, de úgy nagyon nehéz, az akadémiai vizsgálat letetéséhez protekció kell.

Nyelvtanárok. Valamely nyelv alapos elsajátítása alapján (erős nyelvérték kell hozzá) kaphatnak magánórát; iskolákban képzést kivannak. 4 polgári vagy középiskola után valamely német, svájci vagy francia egyetemen hallgatott ½ —1 éves kurzusról (ilye-

nek a szünetekben is vannak), állítanak ki tanításra képesítő bizonyítványt. Nálunk azonban ezt nyilvános iskolákban nem fogadják el. Az állami polgári iskolai tanítónőképzőben lehet nyelvtanári képesítést szerezni német és francia nyelvből.

A higiénikus torna tanítása, mint női munka.

Írta: Berkeseié M. Melánia.

Talán sohasem volt oly időszerű és jogosult a test-edzés kérdése, mint napjainkban, midőn a régi jelszó: a jövő generációnak megjavítása« égetően sürgős feladattá vált, melynek részleges megoldása a higiénikus-aesztetikus torna tanítását alkalmas női pályává teszi. Mint a nevelő, oktató hivatás egyik ága, az asszonyi ösztönhöz legközelebb áll.

Előfeltételei: 1. a pályát választó teljes testi és szellemi épsége, frissesége; 2. suggestív erő és akarat; 3. középiskolai vagy ennek megfelelő képzettség. Egész-, rész- és életöröm mint ajándék hullanak a pályára készülőknek, mert közben önmagát; egész életére kihatóan fejleszteni testileg és lelkileg. A 18—40 év közti kor legalkalmasabb a pályát választóknak.

A kiképzés időtartama legkevesebb 6 hónap. Különös szorgalmú s tehetséges nők már ez idő elteltével is nyerhetnek alkalmazási női- és gyermek-szanatóriumokban, vizgyógyintézetekben, leányinternátusokban, katonai üdülő körházakban (légzőgymnastikával), tornaiskolákban stb. 2—300 koronát kereshetnek havonta napi 3—4 órás tanítással. 3—4000 koronát évente, mint önálló iskola alapítói, megjegyvezvén, hogy tökebefektetésre alig van szükség, mivel többnyire tornaszernélküli a tanítás. A kiképzett tanítónő egyéniségéhez képest vagy a tananyag higiénikus fejezetét választja oktatási terepnek, melynek alkatelemei: légzőgymnastika, idegerősítés, izomképzés, gyógytorna, stb., — vagy művészi részét, mely az esztétikai szép mozgások alaptörvényeit öleli fel a klasszikus táncig.

A kiképző tanfolyamok berlini magániskolákban s a potsdami és casseli szemináriumokban tartatnak leginkább.

Második nap.

A Feministák Egyesületének közgyűlése

Napirend:

- 1. Gróf Teleki Sándorné** előadása: A nő és a munka.
2. Titkár jelentése.
3. Indítványok.

A nő és a munka.

Írta: Szikra (Gróf Teleki Sándorné)

Huszonkét hónap múltával elértünk annyit, hogy a nők társadalmi munkáját — megbecsüljük? — oh nem, csak: megsüvegeljék, s ez nagy különbség. A megsüvegelésben van valami a csodálkozásból és az idegen-szerűségből, holott a megbecsülés épen abban nyilvánul, hogy valakit méltónak tartunk arra, hogy magunkhoz hasonlítsuk. Minket, akik saját jóvoltunkból máig kiálltunk a kórházban, az irodalomban, a varrodában és számtalan más, tőlünk eddig távolálló hasznos foglalkozásban, minden férfi roppant megbámul, megdicsér, de ha arra kerül a sor, hogy egyforma elbánásban részesüljön a férfi és az asszony munkája, akkor egyszerre, mintegy varázslatra, láthatatlan falak emelkednek közöttünk és közéjük és a férfi rögtön rendelkezik, felőlük, szervez és tanácsol, tőlünk pedig elvárja, hogy szépen szót fogadjunk. Dolgozni szabad. Oh igen. Kéz-vel, lábbal, szívvel, csak az istenért valahogy ésszel ne! Oh nem. Ésszel ne! Mert az olyan nagyon alkalmatlan.

Hát ez mind nagyon szomorú és nagyon felesleges, sőt merem mondani, hogy nagyon káros. Mert mi következik belőle? Hogy, ahol csecsemőmentésről van szó, ott a férfiak a maguk esze szerint mentenek, s a gyermekhalandóság napról-napra fokozódik. Hogy ahol az anyát mentenék, ott mindenre gondolnak, csak arra az egyre nem, ami az egész kérdést egy csapásra megoldaná, t. j., hogy a mentés egyszerűen mentesítésből áll. Mentessék a nőt legalább szülés előtt

és szoptatás alatt az anyagi gondtól és mentesítsék az anyát és gyermekét mindörökre a szegény sújtától s akkor a mentés csodás eredménnyel fog sikerülni.

De minek mondom mindezt? Ki van itt a teremben, aki mindezt ne tudná? De talán nem tudják azt, hogy a világon sokkal kevesebb a rosszakarat, mint a tudatlanság. A meg nem értés és a félreértés! A férfiak a nőkérdéssel szemben a világért se rosszakaratból, csak egyszerűen maradiságból, lustaságból olyanok, amilyenek.

Régi okmányokon gyakran találkozunk ilyen aláírásokkal: »árva-özvegy Bánffy Dénesné«, vagy »árva-özvegy Károlyi Francisca...« stb., stb. Árva-özvegy? Mit jelent ez? Azt, hogy az az asszony, akinek a férje elhalt, magát mintegy megbénítottak, gyámolításra, könnyörületességre szorulónak, az élet küzdelmében tehetetlenül vergődő emberi roncsnak ösmeri el.

Ma már az »árva« nő lemarad ugyan az okmányokról, de az »özvegy« még mindig ott díszleg még a névjegyen is. Miért? Kinek mi köze ahhoz, hogy Petemé vagy Pálné özvegy-e vagy sem? Hiszen ha a felesége hal meg Péternek Vagy Pálnak, eszeágába sem jut a névjegyére biggyeszteni, hogy özvegy Pál János, vagy özvegy Péter István, pedig valószínűleg a szíve épen úgy fáj az asszonya után, mint akármely asszonynak a férje után. Ebből látszik, hogy Petemé vagy Pálné nem is annyira a fájdmát jelzi az özvegy szócskával, hanem inkább ráapellál a fájdmára. Ország-világ előtt ráapellál, mintha csak azt mondaná folyton-folyvást, hogy: »vigasztaljatok, mert, lám, özvegy vagyok!... segítetek rajtam, a szegény özvegyen. Tiszteljetek meg a sajnálatotokkal, mert özvegy, örökké feketébe járó özvegy vagyok!...« Hát kérem,

ez mind nem más, mint a parazitáság egy naiv megnyilatkozása, más szóval: uzsora.

Nézetem szerint a nagy fájdalmak vagy legyőznek minket, vagy mi győzzük le azokat, de semmiféle fájdalom nem lehet cégér, — nem szabad, hogy cégér legyen! Már pedig a mindenfelé odarakott »özvegy« jelzőnek létjogosultsága csak egy lehet: hogy a részvétet, az elnézést, a segítséget magához vonzza. Miért? Mire jó ez? Az élet nem szegényház, az élet aréna. Aki elég szerencsétlen, hogy élettársát elvesztette — vagy félreáll és hallgat» vagy tovább küzd és akkor a saját maga egyéniségét, az Ego-t viszi a harcba. Am az »özvegy« jelző valahogy azt fejezi ki, hogy a meghalt férj még mindig tulajdonjogot formál asszonyához. Hogy a nő még akkor sem kapta vissza önrendelkezési jogát, amikor már rég megszűnt a lehetősége annak, hogy férje gyámkodjék felette.

Ez a háború ugyancsak felszaporította azok számát, akik az özvegy jelzőt a nevük elé írhatják. Megmozdult a társadalom, megmozdult a kormány, hogy sorsukon segítsen. Helyes. De azért mégis én azt szeretném, hogy az a sok ezer asszony, aki férjét ebben az irtózatos gyilkolásban elvesztette, épen ezek az asszonyok csak a szívükben, a lelkük magányában tartásák még azt a jelzőt, de töröljék le, de sohase írják névjegyre, okmányra! Nem, soha. Mert az élet küzdelméhez, épen úgy, mint a csatatereken, minden lehet fegyver, csak a mankó nem az! A saját lábon állni! Ha valaha, úgy most! Ha özvegy, ha árva, addig az eszét tudja, amíg a két kezét munkába viheti, érezze mindig, hogy neki joga van az élethez, a fejlődéshez, az előhaladáshoz s ezért amit a társadalomtól elvár, és jogosan elvárhat, az: a kezdés nehézségeit megkönnyítő segítség, némi útbaigazítás, talán még jó tanács is, de sem

alamizsnát, sem örök gyámkodást nem kér és nem fogadhat el!

Az asszonyok százezrei magukra maradtak, az asszonyok százezreire az új életirányuk új elrendezkedést erőszakol. Ez se jár küzdés nélkül, veszteség nélkül, keserves megpróbáltatások nélkül, de sohasem volt még kor, amely annyi lehetőségét nyújtotta volna annak, hogy az asszonyok megmutassák, kiben mi lakozik, ki mennyit ér.

Már is bebizonyosodott kórházban, műhelyben, irodákban az, hogy az asszonyok csodásan szép és jó munkát tudnak végezni — másokért; most már megjött az ideje annak, hogy az asszonyok megmutassák a világnak, hogy minő szép és jó munkát tudnak végezni — saját magukért. Oh ne tessék megijedni! Az asszonyi munka, ha szép és ha jó — természetyszerűen nem is lehet önző!... Ha tehát azt mondom, hogy szép és jó munkát végeszenek el saját magukért, ebben már eleve befoglaltatik az a fogalom, hogy — család!... A saját kis családja azoknak, akiknek a sors nem adta meg, vagy elvette azt a boldogságot, hogy anyák lehessenek. Szép és jó munka az, amely az egyént fejleszti a köz javára. Hogy aztán az a munka miből áll? Abból-e, hogy Terka, Julis vagy Marcsa olyan tisztára mossa a padlót, amilyen tisztára csak lehet, vagy hogy Mme Curie olyan csodaelemet talál-e fel, amely az egész emberiséget megmenti egy szörnyű betegségtől, tulajdonképen csak részletkérdés. A súlypont az, hogy minden egyes asszony tehetségéhez képest a lehető legjobb munkával igyekezzék egyéniségét érvényesíteni a köz javára. És ne keserítsen el senkit az, hogy ma még a legtöbb férfi részéről annyi kicsinyes gáncs ér mindenkit, aki

nem akar úgy élni, mint nagyanyáink éltek, hanem dolgozzunk, kérem, úgy, mintha a férfiak már rég-rég magukhoz hasonló emberi lényeknek tekintenék a nőt! Higgyék el, ez az egyetlen módja annak, hogy előbb-utóbb annak tekintsék! Dolgozzunk úgy, mintha nem is tételeznők fel, hogy munkánkat meg ne bec sülnék, igyekezetünkben segítségünkre ne sietnének!

Van egy nagy francia család, melynek jelmondata ez: »quand mérne!...« és ez a viláért se azt jelentse magyar fordításban, hogy: »csak azért is!«, de azt, hogy: »mégis!«,.. Mégis megcsinálom! Mégis ott leszek! Mégis célt érek! Mégis, mégis, mégis... és ha ezt nem hangosan mondjuk, hanem úgy: befelé — magunknak, fogadásképen, akkor előbb-utóbb ott leszünk az adminisztrációban, a határozathozatalnál, a törvényhozásnál... ott leszünk mint téⁿjj^zók[^] Mert ez a fontos. Szomorú kis snob-felfogás volna az olyan, amely beérné az »akárhogy is, csak bent lenni« gondolatmenettel. Nem. Nekünk más kell: egyenlő szolgálatért egyenlő értékelés. Pénzben, munkában egyaránt. Ezzel szemben azonban részt kell vennünk a nemzet nagy újjászervezésében, mint az az elem, amely nem a galibái; keresi, de a harmóniát, hogy azután, a békekötést követő nagyíj időkben jogunk lehessen ne csäkf a téglahordáshoz, de a megtervezéshez, de a felépítés-her is!

A FEMINISTÁK EGYESÜLETÉNEK

ÉVI JELENTÉSE

»A béke útjait egyengetni volt a lefolyt keserves hónapok alatt legfőbb törekvésünk.« Erről számoltunk be a mait évi közgyűlésen és — fájdalom! — ma sem mondhatunk egyebet. Csak ismételhetjük: »a békét szolgálta a közönséghez intézett minden szavunk és írásunk, ezt szolgálja önfeláldozóan politikai bizottságunk elnöke, Schwimmer Rózsa« és hozzátehetjük, ezért fogunk minden erőnkől dolgozni a jövőben is.

Munkásságunkról a következőkben számolunk be:

A béke érdekében kifejteti munka

Át voltunk hatva attól a tudattól, hogy minden törekvésünk hiábavaló, minden újabb munkánk ismét romba fog dőlni, ha nem vetjük meg egy jövőendő állandó béke biztos alapjait. Evvel a megállapítással zártuk le tavalyi közgyűlésünkön az első háborús esztendőben folytatott munkásságunkat, nyitottuk meg az új munkaévet avval a felszólítással, hogy siessünk az alapvető munkában egyesülni külföldi testvéreinkkel, akik tengereken és mind természetes, mind mesterséges veszedelmeken át sietnek együvé, hogy közös munkára nyújtsák kezüket. Egyesületünk küldöttei Hágába készültek, az első nemzetközi kongresszusra, amelyet sikerült a háborúban összehívni. A hágai nemzetközi kongresszus magyar előkészítő bizottsága már előzőleg március. 18-án alakult meg gróf Teleki Sándorné elnöklete alatt. A hágai kongresszus ápr. 28-án nyílt meg. A kongresszusról, annak lefolyásáról és eredményeiről már oly sokszor számoltunk be országszerte, hogy arról ezúttal nem kell részletes jelentést tennünk. Küldötteink hazaérkezése után Jane Addams magyarországi útja volt egyesületi életünk legjelentősebb eseménye. Jane Addams, a hágai kongresszus és az ott megalakult Nemzetközi Nő-

bizottságnak elnöke, küldöttséget vezetett kormányelnökünkhöz, hogy neki személyesen adja át a kongresszus határozatait és a nők nevében őt is, mint minden ország kormányának vezetőjét felkérje, hogy a béke létrejöttén működjek közre. Ez alkalomból Jane Addams emelkedett hangú előadást is tartott.

Schwimmer Rózsa saját indítványát valósította meg, mikor a kormányokat felkereső küldöttségeket szervezte és néhány ilyen küldöttséget maga is vezetett. E fontos munka után Budapestre jött és itt léte napjaihoz fűződik az Állandó Béke Magyar Feminista Bizottságának megalakulása is. Hatalmas lendületű beszéde lelkesítette tagtársainkat e munkára. A magyar bizottság képviselői a nemzetközi bizottságban: Glücklich Vilma, Groák Ödönné, Perczelné Kozma Flóra, Schwimmer Rózsa és gróf Teleki Sándorné.

Junius 30-án a bizottság országos nagygyűlést rendezett, melyben a magyar társadalom minden rétegéből kikerülő lelkes hatalmas közönség vett részt. A gyűlés szónokai Glücklich Vilma, gróf Teleki Sándorné, Groák Ödönné és Perczelné Kozma Flóra voltak. A nagygyűlést a nyári hónapokban folytonos, lankadatlan házi agitáció követte, melyen mozgalmunk néhány kipróbált munkásának vezetésével buzgó fiatal tagtársaink szorgoskodtak. E házi agitáció volt a legeredményesebb, legsikeresebb munkánk. A munkásnegyed asszonylakóinak a legjobb tanulságokat vittük: öntudatuk feiélbredését, a saját erejükben való hitet, a szervezkedésük szükségének belátását, politikái joguk megszerzésének fontosságát. Ez utóbbi, a nők választójogáért folyó propaganda adta meg e munkának fokozott fontosságát és súlyát.

A rendőrség békebizottságunk e nagy és eredményes munkáját fozsz szemmel nézte; kihágás ürügye alatt eljárást indított ellenünk. Végül pénzbüntetésre ítélték ügyvezetőnket és a házi agitáció csoportjainak vezetőit, a házi agitáció folytán begyűlt tagsági díjakat pedig lefoglalták. Mindez azonban nem tudta megakasztani munkánkat és a házi agitáció több ezer tagot szerzett békebizottságunknak.

Augusztus 29-én a régi országházban sikerült nagy-

gyűlést rendeztünk, melynek szónokai Ágoston Péterné, Spády Adél, Hacker Boriska és Mellemé Miskolczy Eugénia voltak. Szeptember 12-én az Óbudai Demokrata Körben fejtette ki Mellemé Miskolczy Eugénia a békebizottság alapelveit.

A vidéken is nagy erővel indult meg a békeagitáció: Kassán Gücklich Vilma, Erdélyben Spády Adél, Szegeden Groák Ödönné és Mellemé Miskolczy Eugénia, Nagyváradon dr. Giesswein Sándor tartottak nagy-sikerű előadásokat.

Oktober 25-én az alapszabályok megváltoztatása céljából rendkívüli közgyűlést tartottunk, melyen elnökünk, Keir Hardie, a nagy békebarát és az állandó béke bátor előharcosa emlékének adózott kegyelettel. E gyűlésen Pogány Paula számolt be békebizottságunk munkájáról.

November 15-én a Férfiliga rendezett előadást, melynek tárgya »Az állandó béke és a nő«, előadója dr. Giesswein Sándor volt.

A szónok ezen gyönyörű beszédeinél is nagyobb szolgálatot tett egyesületünk békemozgalmának, mikor Egyesületünk békekérvényét benyújtotta a képviselőházban. Abban a beszédében, mellyel az országházban a nők választójogáért tett indítványát megalakította, lendületes, bátor szavakban állította a képviselők elé a háború pusztításait, rombolásait és a békeszerzés áldásait, melynek munkájában nagy osztályrészt juttatott a nőknek.

Két kiváló külföldi vendégünk, Lida Gustava negmann, a radikális német nőmozgalom egyik oszlopa és Carl Lindhagen, Stockholm polgármestere, bizonyosságot tettek mozgalmunk elterjedtsége mellett. Lida Gustava Heyrmann magasszámú béke-előadást tartott. Lindhagen beszéde a nő szerepét a politikában tárgyalta.

Közben nem szünetelt vidéki agitációnk sem; Gücklich Vilma Nyíregyházán és Nagyváradon tartott előadást, Mellemé Miskolczy Eugénia Székelyudvarhelyt. Ezt követte egyesületünk kitűnő vidéki tagjainak, ürmössy Józsefnének és Demeter Dénesnének érdekes és nagy-sikerű kísérlete: faluzó előadások sorozatának ren-

dezése. A székely földművesasszonyok bámulatos értelmiségükről és akaraterejükről tettek bizonysgot és sok százan csatlakoztak mozgalmunkhoz. Aradon, Kaposvárott, Szabadkán, Makón és Szegeden Glücklich Vilma, Nagyváradon Groák Ödönné tartottak békeelőadásokat.

Március 10-én Glücklich Vilma beszámolt stockholmi útjáról; ezen Schwimmer Rózsa egy év óta folytatott béke munkájáról szerzett közvetlen személyes benyomásokat és érdekes előadásban számolt be tagtársainknak annak részleteiről.

Április 5-én dr. Ságody Gyula ismertette azokat a terveket, amik már a békés társadalom szociális munkájának feladatába vágnak. Az előadás címe ez volt: »Gondoskodás a hadi özvegyekről és árvákról Németországban.«

Április 29-én »A nők hágai békekongresszusának« évfordulóját ünnepeltük meg. Glücklich Vilma és Groák Ödönné emlékeztek meg a nap jelentőségéről, Jernitz Jolán tett ígéretet az ifjúság nevében a munka folytatására, elveinek törhetlen fentartására, Szabados Piroska szavalta legújabb irodalmunk néhány szép» békesóvárgást kifejező művét és Szegvári Sándorné nyújtotta be a választmány határozati javaslatait. Indítványozzuk, hogy:

1. A Feministák Egyesülete keresse meg az Állandó Béke Nemzetközi Nőbizottságát avval a kéréssel, hogy az Állandó Béke 20 országban szervezett Nőbizottságai sürgönyben forduljanak az Amerikai Egyesült Államok elnökéhez és a német kormányhoz, kérve a közöttük keletkezett konfliktusnak a hágai békebizottság elé utalását.

2. *intézz*en átiratot a Választójogi Világszövetség elnökségéhez és Nemzeti Szövetségeihez; szólítsa fel arra, hogy mindannyian ugyanabban az előre megállapított időben küldöttséggel járuljanak kormányaik elé; kérjék, a hadviselő országokban a béketárgyalások lehetőségének megadását, a semlegesekben a Kormányok közbelépését a béke érdekében.

3. Forduljon mindazokhoz a nemzetközi szervezetekhez — közöttük az újságírókéhoz is — amelyek

legalább részben ma is működnek és kérik fel azokat hasonló irányú akció megindítására.

A gyűlés az indítványokat egyhangúlag elfogadta; Glücklich Vilma indítványára tervezett közös sétát a rendőrség megakadályozta.

A békebizottság munkájának terjesztésére és törekvéseink propagálására igen hatásos eszköznek ígérkezik a »Nők Lapja«, amely a békebizottság kiadásában jelenik meg és igyekszik népszerűen az általános köztudatba belevinni, minden nővel megértetni, hogy saját maga, családja, nemzete és az emberiség érdekében befolyást kell szereznie saját államügyeinek intézésébe és ezzel véget vetnie az egyoldalú, igazságtalan és emberéletert romboló, békés munkát akadályozó, annak' eredményeit pusztító uralomnak. Bízunk tagtársaink buzgalmában, hogy ennek eddig is nélkülözhetetlennek érzett propaganda-eszköznek hasznát fogják venni és hogy az el is éri célját.

Politikai propaganda

A világháború teljesen megbénította a hadviselő országok politikai életét. Természetes, hogy a nők választójogáért folyó küzdelemnek sem szolgáltának alkalmas talajt a háborús viszonyok.

Politikai bizottságunk mindamelllett, hi ven S c h w i m m e r R ó z s a szelleméhez, ebben az esztendőben is lankadatlan szívóssággal és energiával folytatta a propagandát.

Jogos önérzettel mutathatunk ma rá arra a tényre, hogy ebben az esztendőben is, a körülmények mostohasága ellenére is, a propaganda fejlődésének kimagasló pontjaira tudunk visszatekinteni.

A magyar képviselőház 1915. decemberben ült össze tanácskozáásra hosszabb szünetelés után.

Az indemnitás körüli vita alkalmat adott az ellenzéki vezéreknek arra, hogy választójogi reformjavaslatukat újból előterjeszthessék.

Politikai bizottságunk november végén ülést tartott melyen elnökünk a képviselőház elé terjesztendő kérvény szövegének tervezetét mutatta be.

A memorandum régi érveink mellé sorozta azt a nagy

és értékes munkát, melyet a nők a háború alatt a hivatásos és szociális munka terén végeztek. Az ország fejlődésének és boldogulásának biztosítását várjuk a ki-ránt reformtól.

A bizottság csekély kiegészítések hozzáfűzésével el-fogadta a kérvény szövegét. Elhatározta továbbá Mel-lemé indítványára, hogy küldöttségeket meneszt a po-litikai pártok vezetőségeihez, hogy azoktól a nők vá-lasztójogára vonatkozó indítványoknak a képviselőház elé terjesztését *kérelmezzék*. A küldöttség szónokai gyanánt Dirnfeld Jankát, Mellemé Miskolczy Eugé-niát, Szegvári Sándornét és Ungár Dezsőnét kérte fel.

Az ellenzéki vezérek közt Apponyi Albert gróf, Károlyi Mihály gróf és Rakovszky István, noha elv-ben a nők választójoga híveinek vallják magukat, újra megtagadták meggyőződésük tettere váltását. Mint 1913-ban, most is párttaktikai szempontokkal indokolták eljárásukat. Az alkotmánypárt feje Andrássy Gyula gróf, nem tartja a háború alatt aktuálisnak a választójog reformját, azonban a jövőre nézve biztató választ adott.

Giesswein Sándor tette le a Feministák Egyesü-letének kérvényét a Ház asztalára. Ugyancsak ő volt a vezető ellenzéki politikusok között az egyetlen, aki elvei-hez hű maradt a tettek mezején is.

Károlyi Mihály gróf ugyanis december 7-én ter-jesztette be a férfiak választójogának demokratikus kiter-jesztésére vonatkozó javaslatát. December 9-én Giess-wein Sándor a javaslat következő módosítását ajánlotta: »Tekintettel arra, hogy a jelen háború folyamán Ma-gyarország népének legszélesebb rétegei nemi külöbség nélkül hazafiasságuknak, önfeláldozásuknak és megbízható-ságuknak oly fényes tanújelét adták, hogy ezzel szemben minden bizalmatlanságnak el kell némulnia: a képviselőház utasítja a kormányt, hogy a választó-jognak az általános választójog alapján, minden vagyoni és nemi cenzus mellőzésével, a példátlanul és méltánytala-nul megállapított korhatár jelentékeny leszállításával és a titkos választás módszerével leendő megállapítása iránt még a jelen ülészakban törvényjavaslatot terjesszen elő.«

A Ház magát az indítványt is elutasította, tehát a módosítás sem válhatott törvényvé.

J u r i g a Nándor nemzetiségi képviselő szólalt fel tartalmas beszédben a nők politikai egyenjogúsítása mellett.

A képviselőház e vitája alkalmából a Magyarorszáig Nőegyesületek Szövetsége Szegvári Sándorné indítványára szintén kérvényt intézett a magyar parlamenthez. E kérvény rámutat a nők nagy háborús áldozataira és háborús munkájára, a választójogot azonban nem jutalmul kéri, hanem mert tőle várja az ország háború okozta szociális sebeinek alaposabb gyógyítását és az emberiség megszabadítását: a háborúk átkától.

A kérvény szövegét a M. N. Sz. választójogi szakosztályának januári ülése egyhangú lelkesedéssel magáévá tette. f i. kérvényt gróf A p p o n y i Albert írta alá és tette le a Ház asztalára.

Egyesületünk politikai bizottsága január 29-iki ülésén számolt be a politikai akcióról. Elhatározta egyúttal a vidéki propaganda kiterjesztését és élénkítését, továbbá ismeretterjesztő előadások megtartását, különös tekintettel az ifjúsági hallgatóságra. Négy ilyen előadást rendezett a bizottság azóta, melynek mindegyike vita alapját képezte.

Bizottságunk 1915—16. évi tevékenysége bizonyosság a mellett, hogy a legkedvezőtlenebb viszonyok mellett is lehet eredményeket elérni és arra ösztönözheti minden tagtársunkat, hogy fokozott szorgalommal és lelkesedéssel járjon hozzá nagy, alapvető munkánkhoz.

Küzdelem a kettős morál ellen.

A kettős morál veszedelmes következményeit ijesztő módon fokozta a világháború. Az ezer meg ezer esetben ismétlődő lelki tragédiákat nem vették tudomásul a hivatalos intézők, sok esetben kegyetlen eljárásukkal még előidéztek, vagy fokozták.

A nemi betegségek óriási arányokban való elterjedését azonban végre is észre kellett venniük a hatóságoknak. Az óvóintézkedések egy része reakciós irányban indult; a nőket egyoldalúlag sújtó, az egyén erkölcsi szabadságát sértő, demoralizáló rendőri vizsgálatok szigorítását, kiterjesztését hangoztatták minden-

felé, Egyesületünk híven kitartott helyesnek és igazságosnak elfogadott elvünk mellett, erélyesen lépett fel a reakciós áramlat ellen és agitációnk ezen a téren is jelentékeny sikerrel járt.

A magyar védőegyesület a nemi betegségek leküzdésére 1915. novemberében ankétet rendezett Lukács György elnökléte alatt. Üdvös javaslatok mellett reakciós mozzanatok is merültek fel. Egyik előadó egyenesen a rendőri felügyelet kiterjesztését és szigorítását, a titkos prostitúció üldözését kívánta. Egyesületünk és a Nőszövetség képviselőinek heves tiltakozására a többség elejtette az indítványt.

Az ankét a kormányhoz intézendő javaslatok sorába elfogadta Szegvári Sándorné indítványát, melynek értelmében a jegyespárokat törvény kötelezze a házasságkötés előtti orvosi vizsgálatra.

1916. január havában ismételten felmerült az a hír, hogy a rendőrorvosi vizsgálatot a cselédekre is készülnek kiterjeszteni. Az újságok behatóan foglalkoztak az ügygel, hivatalos cáfolat nem jelent meg és egyéb alkalmunk is nyílt arról meggyőződni, hogy a hír nem alaptalan. Hogy méltó módon tiltakozzunk a szörnyű terv ellen, 1916. február 7-én nagygyűlést rendeztünk a régi képviselőházban. Az elnöki megnyitásban Glücklich Vilma magyarázta a prostitúció kérdésének nagy szociális fontosságát és követelte, liőgy fertőző betegségben szenvedő katonákat ne küldjenek vissza otthonukba. Faragó Mariska szobaleány mélyen érzett felháborodásának adott kifejezést az osztályát fenyegető megszégyenítésen.

Szegvári Sándorné nagyszabású előadásban ismertette a kettős morál veszedelmes és fajrontó voltát, tiltakozott a rendőri vizsgálat igazságtalansága és demoralizáló hatása ellen; a cseléd-prostitúció és a nemi betegségek kiküszöbölésére a következő eszközöket ajánlotta:

1. A leányok védelmi korának felemelését 18 évre.
2. A népiskolai törvény végrehajtását.
3. Hatósági cselédköz vetítést.
4. A Népszálló mintájára létesítendő otthonokat, amelyek nőket és családokat is befogadnak.

5. A cselédek aggkori biztosítását rendező törvényes intézkedést.

6. Szakszerű háztartási iskolák alapítását.

7. A cselédtörvény alapos reformját.

8. A cselédek felvételét az Országos Munkásbetegsegélyező kötelékébe.

A nagygyűlés lelkesedéssel elfogadta az összes indítványokat.

A Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár közegészségügyi osztályának egyik ülése a venereás betegségekkel foglalkozott. Egyesületünk képviselője itt a következő indítványokat terjesztette elő: A cselédtörvény kicsapongási paragrafusainak törlése; leányok és fiúk megfelelő büntetőjogi védelme csábítás esetére; kötelező orvosi vizsgálat a házasságkötés előtt.

1916 áprilisában dr. Nékám Lajos kormánybiztos hi'v.ojt egybe tanácskozást ez ügyben, melyre meghívta az e kérdéssel foglalkozó egyesületek képviselőit.

Egyesületünket ezúttal Mellemé M. Eugénia és Szegvári Sándorné képviselték. A tanácskozáson csak általános irányelveket állapítottak meg. A kitűzött irányok némelyike itt is reakciót jelzett. Kijelentettük határozottan itt is, hogy ezek ellen küzdeni fogunk. Egyesületünk feladata e téren főleg és elsősorban:

a kettős morál leküzdése; a monogámiának és egyúttal az emberi faj egészségének, megvédése, a kiskorúak védelme erőszak és csábítás ellen, büntetőjogi törvény alkotás kiküzdésével; az egyéni szabadság megóvása; a legerélyesebb agitáció az emberi méltóságot lealacsonyító, demoralizáló rendőri intézkedések ellen.

*Pályaválasztási értekezellet
Gyakorlati Tanácsadó*

Ebben az esztendőben, mikor végleg csődöt mondott az az elcsépelte vélemény, hogy »a nő hivatása a férjhezmenés«, mert a szegény férjek és leendő férjek soraiban kegyetlen kézzel vágja a sort a halál vagy annak veszedelme: különös fontosságot nyert az az értekezellet, amelyen egyesületünk — mint minden

évben a pályaválasztás racionális elveit igyekezett megértetni az iskolából kikerülő lányokkal.

Főösleges volt ezúttal bőven magyarázni, hogy mindenkinek saját lábán kell megállnia; hisz minden gyermek látott saját családja vagy ismerősei körében döntő bizonyítékot arra, hogy ingatag minden támasz, amely saját képességeinken kívül esik. Már csak az lehetett a kérdés: melyik az a pálya, amelyen mind-egyikük, egyéni sajátságainak megfelelően, leginkább, boldogulhat?

Általános alapelv gyanánt az értekezleten el-nöklő Gl ü c k l i c h Vilma megnyitó beszédében új-ból azt állította, fel, hogy csakis úgy érvényesülhet a nő minden egyes pályán, ha a férfiakéval teljesen azonos előképzettség birtokában van, és ha pályatár-saival összetart közös érdekeik védelmére.

Az ipari pályák közül azokat, amelyek nők szá-mára is hozzáférhetőek, D i r n f e l d J a n k a - ismer-tette. Általánosságban kiemelte, hogy a szülőknek abba kell hagyniok ősdi idegenkedésüket a gyakorlati pá-lyáktól, amelyek csaknem mindig jövedelmezőbbek a hivatali állásoknál. A leányoknak nem szabad túlságos érzékenységet tanúsítaniuk mesterük esetleges gyöngéd-telenséggel, szemben; de a mesterek is megváltoztat-ják majd bánásmódjukat (a tanoncokkal szemben is), ha jól szervezett munkások és munkásnők, továbbá női iparfelügyelők fogják ellenőrizni viselkedésüket.

Egyes nők — akik apjuk vagy valamely rokonuk műhelyében szerezhettek képesítést — máris működnek mindenféle ipari pályákon. De most arról van szó, hogy hajlamai és képességei alapján hozzájuk férhessen min-denki, aki komoly igyekezettel, törekszik a képesítést megszerezni. Erre a célra tanoncszerződést kell kötni az ipartestület előtt, amely a mestert arra kötelezi, hogy az illető ipart teljes egészében gyakoroltassa a leány-tanonccal is, és hogy a törvényesen megállapított ta-noncidő letelte után felszabadítsa, azaz: önálló ipar-üzésre képesítse.

A túlságos testi megerőltetést nem igénylő ipari pályák közül a következők nyújtanak lehetőséget nők kiképzésére is:

Az asztalos, borbély és fodrász, címeres cégfestő, cukrász, ékszerész, kalapkészítő, kárpitos és díszítő, kosárfonó, seprőkészítő, kefékötő, könyvkötő, órás, passzománnyos és gombkötő, sütőipáros/szakács, szobafestő és mázoló, szücs.

Senkise bocsássa gyermekét ipari pályára anélkül, hogy a polgári iskola 4 osztályát elvégeztetné vele. Ez esetben már nem köteles tanonciskolába járni, hanem csupán szakrajziskolába, ha asztalos, címer- és cégfestő, cukrász, ékszerész, kárpitos, órás, szobafestő vagy mázoló akar lenni.

Az ipari pályák közül azokat, amelyeken már régen és igen nagy számban működnek női munkaerők, Dörfler Janka, az állami nőipariskola tanárnője ismertette és pedig a fehérnemű- és felsőruhavarrást, kalapdíszítést és a hímzés, valamint más díszítő kézimunkák minden fajtáját.

Elnöklő ügyvezetőnk kiemelte, hogy a nagyon rossz műhely viszonyok teszik kívánatosná, hogy a 14 éves leányok inkább ipari tanfolyamokon készüljenek ezekre a pályákra, amelyeken még sokat kell tenniük az összetartó munkásnőknek arra, hogy megjavítsák a műhelyek rossz levegőjét, a saison idején sokszor éjfélig nyúló munkaidőt, hogy megszüntessék a saison utáni tömeges elbocsátásokat stb. Az üzletekből kiadott házi munka díjazása oly gyalázatos, hogy azt senkinek sem volna szabad elvállalnia.

A kertészeti és gazdasági pályát, Zígány Zoltán, a székesfővárosi kertészeti és gazdasági iskola igazgatója, a tisztviselői pálya előfeltételeit a Nő tisztviselők Országos Egyesületének titkára, Willhelm Szidónia ismertette.

A fényképezésről, mint az ipar, a kereskedelem, a tudomány, az igazságszolgáltatás, az újságírás minden ágának segítőjéről és mint művészi foglalkozásról, Seenger Ida, a Révész-utcai kórház

Röntgen-fény képesze, tartott rövid előadást.

A gyógyszerészpálya előfeltételeiről Parneo kisasszony tájékoztatta a fiatal leányokat.

A tanítói pályát — kezdve az óvónő működésétől, az elemi, polgári, középiskolai, kereskedelmi iskolai képesítésen keresztül a főiskolai tanításig és kiterjeszkedve a művészi tárgyak és nyelvek szaktanítóira — Hacker Boriska s zeke s főv. polg. isk. tanárnő ismertette.

Az értekezlet csupán a leggyakoribb pályák legfőbb adataival foglalkozhatott. Egyéni útbaigazítás céljaira minden egyéb foglalkozásra nézve is felajánlottuk, mint minden évben, egyesületünk Gyakorlati Tanácsadóját.

Gyakorlati Tanácsadónk, mint egyesületünk fennállása óta mindig, megfeszített erővel dolgozott a folytonosan szaporodó komplikált és megdöbbentően leújtó esetek elintézésén. Ezek az esetek »előre vetett« árnyékai a nők háború utáni helyzetének. Klasszikus példái annak, hogy a háború nem a nő és ja jyennek védelmét, hanem inkább helyzetüknek sok esetben szinte középkori színvonalra sülyesztését eredményezte. Hatalmas, egységes táborrá kell tömörülniök az egész világ asszonyainak, hogy teljes erejükkel védekezhesenek az őket minden oldalról fenyegető sérelmek ellen.

Munkaközvetítőnk

Egyesületünk munkaközvetítője az elmúlt évben természetszerűleg sokkal kisebb forgalmat mutat ki, mint az 1914/15. évi. A múlt év április havától 1916. május 30-ig összesen 2980 esetben helyeztünk el munkásnőket.

A megfogyatkozott forgalmat leginkább annak tulajdonítjuk, hogy a jelenlegi viszonyok közt működő üzemek jórésze katonai fegyelem alatt áll; ezek már az 1914/15. év folyamán csak igen kis mértékben vál-

tóztatták alkalmazott munkásaikat, tehát jóval kevesebb munkakereső és munkaalkalom volt.

Az elmúlt évben még súlyosabban éreztük és még fájdalmasabban láttuk, hogy a nők többsége semmiféle kenyérkereső pályára képesítésel nem bír.

A XX-ik század emberének, legyen az férfi vagy nő, ha egészséges és munkabíró, produktív munkát kell végeznie. Eddig a nők közül többnyire csak azok tanultak és vállaltak munkát, akiket a gazdasági szükség kényszerített erre, s a lányokat legtöbbször nem is képesítették semmiféle Hivatásos munkára. A szülők ezen régi felfogását most boszulja meg az élet. Lányok, asszonyok, akik már jóval túl voltak az élet kezdetén, jöttek a háborús viszonyok nyomása alatt munkát keresni és bizony igen nehéz volt számukra ilyet találni. Szülők nem gondoltak arra, hogy sokszor a legjobb házasság, a legnagyobb vagyon, a legmagasabb rang sem védi meg a nőt az élet küzdelmeivel szemben.

Nagyrészt ez az avult felfogás az oka, hogy a legtöbb mezőgazdasági, ipari, magasabb képzettséget nyújtó kereskedelmi, tudományos pálya nem áll nyitva a nők előtt, vagy csak másod-, illetve harmadrangú munkára képesítését engedi meg. Innen van, hogy még progresszív egyének is másképp gondolkodnak, ha nőmunkásról van szó. Ugyanazon proletár szülő, midőn fiát szakmunkásnak neveli, leánygyermekét már 10—11, jobb esetben 14 éves korában gyárimunkára adja.

Ez a kétféle felfogás arra készíti az önálló gondolkodású nők tömegét, hogy a mostani súlyos megpróbáltatások után még nagyobb energiával küzdjenek a szakmukához s ezzel együtt teljesen egyenlő munkabérhez, jobb munkafeltételekhez való jogukért.

Ezt a célt szolgálja munkaközvetítőnk becses anyaga; ily adatok gyűjtésére szólítottuk fel más országok asszonyait is, hogy aztán együttes munkával igyekezzünk helyet és megbecsülést biztosítani a háború után a küzdő, munkálkodó nőknek.

Munkaközveti- 1915. április hótól

Szakma neve	1915 Április	Május	Június	Július	Aug.
Ápolónő	—	—	—	—	—
Ékszersziszolónő	—	—	—	—	1
Elektrotechnikai tanonc és munkásnő	—	—	—	—	1
Építőmunkásnő	—	2	—	—	—
Fényképésztanonc	—	1	—	—	—
Gyári munkásnő	112	33	13	59	32
Gyermekgondozónő	16	11	11	—	—
Háztartási munkásnő	77	53	54	52	31
Irodaszolga	—	—	—	—	4
Keresk. alkalmazott, el- árusítónő, ügynök, stb.	8	11	3	2	12
Konyhakerti munkásnő	—	1	—	—	—
Napszámosnő	5	3	4	15	17
Nevelőnő, tanítónő	—	—	—	9	9
Pincéernő	12	—	7	—	2
Szüicsmunkásnő	—	1	—	—	—
Varrónő,	180	156	98	186	151
Vegy. foglalkozású	—	2	11	—	5
Villamos kalauznő	6	2	—	1	—
	416	276	201	324	265

Összesen közvetítettünk

tőnk kimutatása

1916. május hóig.

Szept.	Okt.	Nov.	Dec.	1916 Január	Február Március Április	Május	Összesen
—	—	—	—	—	2	—	2
—	9	—	—	2	—	—	12
2	—	2	1	—	2	—	8
—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	1
30	13	12	32	52	110	51	549
63	47	31	45	51	118	40	38
—	—	—	3	—	—	1	662
5	4	5	11	—	34	6	8
—	—	—	—	—	—	—	101
17	6	4	—	1	9	—	1
27	28	7	6	8	15	7	81
2	—	—	—	—	—	—	116
—	—	—	—	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	1
90	146	133	54	32	75	21	1322
3	—	—	—	6	17	—	44
—	—	—	—	—	—	—	9
239	253	194	152	152	382	126	2980

16369 esetben munkát.

Az anya- és gyermekvédelmi-bizottság jelentése

Ami fénysugár látható a nagy sötétségben, amely az emberiséget most körülveszi, azt a szociálpolitika terén láthatjuk. Mindaz, amit mozgalmunk évek óta mint irányt és célt látott maga előtt, most közeledik a megvalósulás felé. Országszerte látjuk a komoly érdeklődést az anyavédelem országos szervezése iránt; látjuk az általános gyermekvédelem eszméjének nyilvánulását, amely az anyavédelemben gyökerezik. Látjuk a kapcsolatot a háborúokozta veszteségek és ezen országos fellendülés közt; ebből származik az emberanyag helyes értékelése és a nő anyaságának méltó megbecsülése.

Azonban a nőben az anyát nemcsak fizikailag kell megsegíteni, hanem lelki anyaságra is kell őt képesíteni; erre törekedett minden anyavédelmi munkánk mind gyakorlati, mind az eszmék térhódításait végzett elméleti munkájával. Bizottságunk munkája a következő öt ágra oszlik:

- a) a szülőintézetek látogatása,
- b) személyes felügyelet az árvaszék hivatásos gyámóságának szolgálatában,
- c) háborús anyavédelem,
- d) az állami menhely kötelékéből kilépett 15 évesek gondozása, e) a vidéki munka szervezése,
- f) elméleti munka a bizottság elvi álláspontjának megértetése és a céljainak elérésére szükséges törvények és intézmények megalkotása érdekében.

a) Szülőintézetek látogatása.

Mint az előző években, most is állandóan látogattuk a Rókus-kórház, a Bakács-téri szülőintézet, az új Szent János-kórház és a Batthyány-Otthon szülőosztályait. Akik az ott levő nők közül valamilyen irányban tanácsra, támogatásra szorultak, elláttuk útbaigazítással tanáccsal, segítséggel. Összesen 1149 anyával tárgyaltunk. Aktáink alapján: az anyák

50 %-a gyermekéről maga tudott gondoskodni, 25 %-a rábeszélésünkre a menhely oltalmát kereste.

12 %-a rokonokhoz ment falura,
 4 %-a házasságra lépett,
 4 %-a továbbra is közös háztartásban élt,
 1 %-a nem adott bővebb felvilágosítást,
 3 %-a rábeszelésünk ellenére kiadta gyermekét,
 ½ %-nál az anya betegsége miatt a gyermeket
 menhelybe utaltuk anyja nélkül,

½ %-a gyermekével együtt cselédnek ment. Működésünk e részének tulajdonítottuk a legnagyobb fontosságot, amennyiben az anyákkal életük ezen legválságosabb napjaiban beszéltünk; nem egyszer értük el azt az eredményt, hogy a gyermek kiadása helyett az anya gyermekével együtt kereste a menhely oltalmát. A menhely iránt néha tapasztalt ellenszenvet főképp azzal győztük le, hogy bizottságunkhoz címzett levelezőlapot adtunk az anyának azzal a biztatással, hogy bármily panasza lesz, értesítsen és segítünk rajta. Panaszokkal nem igen keresnek fel, de kérésekkel hónapok, néha évek után is. És különösen megható, mikor egyik-másik írja, hogy nincs kihez fordulnia kérésével, de ezen címet megőrizte a kórház óta. Kérésük rendszerint a gyermektartási igényekre és anyagi támogatásra vonatkoztak, mert pénz nélkül hónapokat eltölteni a menhely kötelékében valóban nehéz. Kéréseiknek, kívánságaiknak mindég a lehetőségig eleget tettünk.

b) Személyes felügyelet az árvaszék hivatásos gyámságának megbízásából.

A háború első esztendejében annyira igénybe vett bennünket a pillanatnyi bajok enyhítése, a segítséget kérők, az önként jelentkezők nagy tömege, hogy nem maradt időnk és erőnk a nem jelentkező anyák felkérésére. Mikor némiképp rendes kerékvágásba zökkent a munkánk, 1915. év őszén újra jelentkeztünk az árvaszéknél, ahol visszaemlékezve a háború előtt folytatott eredményes munkánkra, szívesen fogadták felajánlott segítségünket.

Számszerint 1612 oly gyermekkel foglalkoztunk, ahol gyámkirendelés történt;

1664 közös háztartásban született gyermekkel,
 összesen tehát 3276 esettel foglalkoztunk.

A mostani válságfos idők úgy szétszórták az anyákat, hogy azok 50 százalékának nyomára sem akadhattunk, habár címüket a bejelentőhivatal helyesbítette. a többiekre vonatkozóan megtudtuk, hogy:

az esetek 10 %-ában a gyermek meghalt,

7 %-ában a gyermek az állami menhely gondozásába jutott,

4 %-ában a szülők házasságra léptek,

4 %-ában a gyermek rokonoknál vidéken van, állítólag jó helyen,

7 %-ot kifogástalan helyzetben találtunk; itt sem irányításra, sem ellenőrzésre nem volt szükség,

7 %-nál azt mondták, hogy házasságkötésre van kilátás,

5 %-nál nagyon kérték a tartási per sürgetését,

6 %-nál az anyagi helyzetet találtuk rendkívül nyomorúságnak.

A gyermektartási perek sürgetésének a mostani szomorú időkben nem igen lehetett eredménye.

Ahol nagy anyagi ínséget láttunk, ott az elöljáróságok útján igyekeztünk az anyákon segíteni és segítettünk a »Háborús anyavédelem« címén rendelkezésünkre álló alapból, annak szomorú tudatában, hogy ez nem lényeges javítása helyzetüknek.

Működésünkől azt a tanulságot is levonhatjuk, hogy iszonyúan rendezetlenek a munkaviszonyok, főképp az otthoni munkára nézve. Az: otthon végezhető munkát oly rémesen rosszul fizetik, hogy nagy lelki erő kell hozzá, hogy a munkásnő azt a néhány fillért ne jótékony adományok útján, hanem oly keservesen nehéz munkával szerezze meg.

A székesfővárosi árvaszék elnöke, dr. üllely Béla, a polgármesternek leadott évi jelentésében a legmelegebb elismeréssel nyilatkozott bizottságunk működéséről.

Az 1916. év kezdete óta rögtön a gyermek születésének bejelentése után közli velünk az árvaszék hivatalos gyámsága a gyermek hollétét s ihjkép tényleg eredményes munkát végezhetünk.

c) „Háborús anyavédelem” című mozgalom működése.

Bizottságunk január havi ülésében elhatározta, hogy működésének ágazatait, — melyekben eddig anyagi eszközök nélkül, tagtársainak komoly szociális munkája segítségével szolgálta az anya- és gyermekvédelmet, — kiegészíti azzal, hogy anyagi segítségben is részesíti az anyát abban az időben, amikor kenyérkereső munkát nem folytathat, mert anyaságának feladatát teljesíti. »Háborús anyavédelem«-nek neveztük e tevékenységét, mert a háborúokozta válságok helyezték élénk világitásba a mindenkor orvoslásra szoruló társadalmi bajokat és mert a háborúokozta megrázkódtatás tette az embereket megértővé és hajlandóvá a bajok orvoslásához szükséges anyagi eszközök előteremtésére.

Annak teljes tudatában, hogy csak a kötelező anyasági biztosítás széles alpra fektetett állami intézkedése fog e téren alaposan segíthetni, mégis hozzáfogtunk a segítő munkához, mert tapasztalataink mintegy rákényszerítettek.

A Budapesti Központi Segítőbizottság anyavédő osztálya nagy számmal utalta át hozzánk a kinyomozott esetek közül a segítségre leginkább rászorultakat. Hasonlóképp átutalták az előjáróságok is a szegények közül azokat, kik gyermekük születését várták és így munkára már képtelenek voltak.

Sokan közvetlenül jelentkeztek nálunk; ezeknek helyzetét tagtársaink a helyszínén megvizsgálták és jelentésük alapján nyújtottunk segítséget. Munkaközvetítőnk útján megfelelő munkát szereztünk és az anyát néhány hét után abba a helyzetbe juttattuk, hogy önmagán segíthessen; végül a megfelelő esetekben az állami menhely gondoskodását kértük ki az anya és gyermeke számára; mindez segítségünket sokkal intenzívebbé tette, mint amit a számadatok kifejeznek.

Legfontosabb volt a segítség akkor, mikor még a gyermek születése előtt kezdtük és a gyermekágy idején át folytattuk. 600 volt ezen esetek száma.

Élelmiszerben és készpénzben az év folyamán szétosztottunk 1665 anya közt 27.750 koronát.

A fedezetet részben önként felajánlott adományok

szolgáltatták, amelyekért tagtársainknak és jóakaróinknak hálás köszönetet mondunk; hathatós segítője volt mozgalmunknak az »Augusztalap« vezetősége, amennyiben 1915. február óta mozgalmunkat havi 1000 koronával támogatja. A Hadsegélyző Bizottság, méltányolva munkánk hézagpótló voltát, szintén támogatja mozgalmunkat a központi segítő-bizottság útján.

Különös hálával kell megemlítenünk a »Pester Lloyd« szerkesztőségének azt a szíves előzékenységét, hogy az adományok kimutatásában külön rovatot tart fenn mozgalmunknak. Az Omnia igazgatósága egy vasárnap délelőtt átengedte helyiségeit és kiváló filmprodukcióival gazdagította azon magas nivójú művészelőadást, melyet Pilzer Mária tagtársunk rendezett és amely 1260 koronát jövedelmezett mozgalmunk céljaira.

Ezen többoldalú támogatás lehetővé tette, hogy rögtönözve megindított mozgalmunkat mind nagyobb méretekben folytathattuk.

Foglalkoztató műhely.

Azok a rémes tapasztalatok, amelyeket a háború kitörésekor az otthonmunka terén szereztünk, arra indították bizottságunkat, hogy elsősorban a szoptató anyák és várandós asszonyok részére foglalkoztató műhelyt nyissunk, ahol elfogadható díjazás mellett, ott-hon végezhető munkát kaphassanak. A vállalkozók és alvállalkozók kapzsisága hihetetlen éhbérek elfogadására kényszerítette az otthonmunkára utalt nőket, úgy hogy gyakran erős robotolás mellett sem kereshették meg a betevő falatot. Bár tudtuk, hogy fényes egzisztenciát mi sem biztosíthatunk számukra, bízunk benne, hogy a foglalkoztató műhely szervezésével és kizárólag a munkásnők érdekeit szem előtt tartó irányzatával kierőszakoljuk majd az otthonmunka díjazásának lényeges emelését és ezzel a munkásnők helyzetének némi javulását.

A munka Ungar Dezsőné tagtársunk kitűnő vezetése mellett folyt. Buzgó gárdája segítette abban, hogy a kitűzött feladatot a folyton súlyosbodó viszonyok da-

cára is a lehetőséghez mérten megoldja. Míg Ungar Dezsőné a varrási munkálatok vezetésére vállalkozott, Geszty Rezsőné tagtársunk azok számára, kik a varrásban kevésbé voltak jártasak, kötőműhelyt létesített. Itt is ugyanazon szempontok voltak irányadók, mint a varrási munkálatoknál: a végzett munkáért az elérhető legmagasabb munkadíjat biztosítani. Rövid időn belül a foglalkoztató műhely méretei már nem is tudták befogadni az oda tömegesen tóduló munkásnőket. De nem is volt célunk, hogy tagtársaink értékes munkerejét teljesen átengedjük olyan munka végzésére, amely nem tartozik feladataink közé. Csak irányító hatással akaitunk lenni az otthonmunka díjazására; az e téren szerzett tapasztalatokat értékesíteni fogjuk adandó alkalommal. Ez év márciusában egyhangú határozat folytán beszüntettük a foglalkoztató működését, gondoskodván arról, hogy az asszonyok oly intézményeknél vagy vállalatoknál nyerjenek elhelyezést, ahol a mi szellemünkben végzik az otthonmunka kiadását

d) Az állami menhely kötelékéből kilépett 15 évesek gondozása.

A budapesti állami gyermekmenhely átutalja bizottságunknak azon gondozottait, kik a 15. életévet betöltötték. Minthogy ezen 15 évesek ritkán maradnak Budapesten, a lefolyt esztendőben csak 8 új serdülővel gyarapodott pártoltjaink száma; ezeket kielégítő helyzetben találtuk; őket, mint a régebben átutalt 144 serdülőt, tagtársaink állandóan figyelemmel kísérik.

e) Vidéki szervezeteink.

Amint egyesületünk vidéki szervezetei megalakultak, mindenütt az anya- és gyermekvédelmi bizottság is megalakult és budapesti bizottságunk irányítása szerint intenzív működést fejt ki. Így komolyan dolgoztak az anya- és gyermekvédelem szolgálatában bizottságaink:

Nagyváradon,
Szegeden,
Nyíregyházán,
Nagybecskereken,

Marosvásárhelyt,
a Felvidéken Vágújhely központtal.

Budapest környékén lakó tagtársaink, ahol külön szervezet még nem alakult, buzgón segítettek munkánkban, különösen Erzsébetfalván, Újpesten, Kispesten, Nagytétényben, Mátyásföldön stb.

f) Elméleti munka.

Az elméleti munkánk köréből, mint legfontosabbat kiemeljük azt a kérvényt, amelyet múlt évi közgyűlési határozatunkból folyólag a belügyminisztériumhoz és kereskedelmi minisztériumhoz egyidejűleg nyújtottunk be az anyasági biztosítás érdekében; szakavatott tagtársaink részletes számításokon alapuló terveket készítettek és elsősorban a munkásbiztosítási törvény széleskörű kiterjedésével a kérdés megoldhatóvá vált.

Reméljük, hogy az any a védelemnek ezen egyedül eredményes és méltó formája a közel jövőben megvalósul.

Csatlakoztunk a lefolyt év folyamán megalakult Stefánia-Szövetséghez, amely hivatva lesz kapcsolatot létesíteni az összes anya- és csecsemővédelemmel foglalkozó szervezetek között és közelebb juttatni törekvéseiket céljukhoz. A Szövetség igazgatóságának és egyes szakosztályainak munkájában készséggel vettünk részt.

Sajtónk

»Mennyire irigylem Önöket bátorságukért« — mondotta még a múlt évben egyik tekintélyes publicistánk. »Lapjuk, A Nő, ma az egyetlen radikális orgánus. Amit mi csak elképzelni merünk, azt Önök merészen megírják A Nő-ben«.

Azóta sem csökkent bátorságunk. A mindenható cenzúra gondoskodott róla, hogy szárnyaink túlságos nagyra ne nőhessenek. Belénk fojtja asszonyi, emberi érzéseinkből fakadó minden felháborodásunkat, kétségbeesésünket és fájdalunkat.

Azonban a szenvedésben és elnyomatásban válik el, ki hive egy eszmének. Soha annyi érdeklődést és együttérzést nem tapasztaltunk olvasóinknál, mint

éppen a lefolyt küzdelmes hónapokban. Lapunk nő-olvasóink legmelegebb pártfogásának örvend, szeretettel és érdeklődéssel fogadják, lelkesedéssel terjesztik.

Szükségessé vált, hogy hasonló irányzatú, de népiesebb szellemben szerkesztett, és néhány fillérért árusítható lapot adjunk ki, hogy a hozzánk nagy tömegekben csatlakozó munkásnők és falusi asszonyok szárára is minél hozzáférhetőbbekké váljanak eszméink. A Nők Lapját Dirnfeld Janka, Mellerné Miskolczy Eugénia, Spády Adél és Szirmay Oszkárné tagtársainkból álló bizottság szerkeszti; felelős szerkesztője Spády Adél. A lap rövid fennállása óta máris nagy népszerűségnek örvend és nagy része van abban, hogy egységes, hatalmas táborra segíti tömöríteni társadalmunk minden rétegének asszonyait.

Nagy feladatok megoldása előtt állunk; sajtónkat nagyra kell fejlesztenünk, hogy törekvéseinknek e hü szószólója diadalmasan vonuljon be minden házba, terjessze ott is igazságérzetünk és emberszeretetünk sugallta eszméinket, ahová élő szóval még nem hatolhattunk.

Gyűjtsünk tagokat, szerezzünk előfizetőket! Legyen ez munkaprogrammunk legfontosabb pontja. Talán sohasem éreztük oly keservesen, mint a gyász és kétségbeesés e végtelennek látszó napjaiban annak igazságát: a társadalom bajain gyökeresen segíteni csak úgy tudunk, ha mindnyájan együttes erővel követeljük az emberiség fejlődésének megfelelő civilizált viszonyok megvalósítását.

Védelmazzük az ifjúságot!

Szvegári Sándorné indítványa.

Az egyoldalú férfiuralom kétféle morált állapított meg a nemekre nézve: kényelmes, kiváltságos morált az uralkodó férfinem számára, a kegyetlenségig szigorú erkölcs-kódexet az asszonyoknak.

Ez a kétféle morál nemcsak a nemi életre vonatkozik, hanem egyebütt is nyilvánul. A nő legyen alázatos, engedelmes, igénytelen és mindenekelőtt egészen természetes, hogy ugyanazon teljesítményért a fizetésnek felével elégedjek meg, melyet a férfi kap.

A fajra és az egyén családi életére azonban legveszelebb következményekkel a nemi élet terén járt a kettős morál, mert itt a férfi majdnem teljes felelőtlenséget biztosított magának, a nőt pedig valóságos rabszolgájává nyűgözte le. Hogy a nemi kérdés mily óriás jelentőségű a faj életére nézve, azt csakis akkor tudjuk mérlegelni, ha visszapillantunk az emberi faj eddigi történetére. A nagy, kifinomodott civilizációk, amelyek eddig léteztek, egytől-egyig mind a kettős morál következtében beállott degenerációba pusztultak bele, vagy vannak a jelenkorban pusztulófélben.

A két év óta pusztító világháború a kettős morál okozta bajokat nagy arányban fokozta. Remélem, hogy ezt az igazságot kimondani egy feministának is szabad.

Tudom és vallom, hogy mind a nemzetek, mind a nemek életének egészséges és természetes utakra terelése csak akkor lesz lehetséges, ha a társadalom nem fog többé nemi alapon állani, mint most, hanem emberi alapon; ha majd a kultúr világ asszonyai minden tekintetben egyenjogú társai lesznek a férfiaknak. Mindamellert mindig kötelességünknek tartottuk, hogy erélyesen küzdjünk a kettős morál legveszedelmesebb kinövésai és igazságtalanságai ellen. Ezt a küzdelmet szolgálja következő két indítványom is:

1. A leányok védelmi korát a büntető törvénykönyv módosításával emeljék fel 18 évre és így büntetőjogi felelősség terhelje a csábító férfit.

2. A házasság előtt bemutatandó okiratok sorába vegye föl a törvény az orvosi bizo-

nyítványt is arról, hogy a házasodó fel nem szenved fertőző nemi betegségben.

ad 1. A háború következtében nagyon megnövekedett a reszélyezettett gyermekek száma. Eddig ötvenezer hadi árvát számoltak össze, a tényleges szám sokkal nagyobb lesz és a háború minden napja egy új sereggel növeszti azoknak a szerencsétlen (gyermekeknek számát, akik elvesztették egyik vagy egyetlen támaszukat, fentartójukat, nevelőjüket, édes apjukat.

A főkapitányság 1914. évi jelentése a következő statisztikát hozza a gyermekbiróság elé állított leányokról: 805 kislány között 421 már meg volt rontva, 227 titkos prostitúcióval vádolva, 120 volt köztük nemi beteg. Ezek a számok azóta tetemesen emelkedtek. A szociális mentő munka e téren meddő fog maradni, ha a fejletlen és serdülő gyermekek testi és lelki megrontóit a törvény nem vonja kellő mértékben felelősségre.

A 14 éves korhatár abszurd voltát házassági törvényünk is bizonyítja. *Rz* 1894. XXXI. t.-c. 7. paragrafusa szerint a nő 16-ik évének betöltése előtt még szülői beleegyezéssel sem léphet házasságra. A 24 éven aluli kiskorú leány házasságához törvényes képviselőjének beleegyezése szükséges. Ha tehát a törvényes házasság korhatár tekintetében ilyen feltételekhez van kötve, akkor jogos a követelésünk, hogy a 18 éven aluli, a legtöbb esetben testileg is még csak serdülőfélben levő leányt ne lehessen büntetlenül megrontani.

Akik ezekkel a problémákkal foglalkoznak, tudják, hogy a prostituáltak mily nagy hányada kerül ki az ilyen zsenge korban megrontott lányok közül. Társadalmunk felfogása rettenetes módon ránehezedik ezeknek a szerencsétlen gyermekeknek fejletlen erkölcsi öntudatára és bizony igen sok esetben menthetetlenül elnyomja azt. A leánykák nagy része nem menthető meg többé a normális életnek és munkának.

ad 2. Mint minden háború, úgy a most folyó háború is szaporította a nemi megbetegedések számát. Azt hiszem, szükségtelen magyaráznom, hogy mekkora veszedelmet jelent ez a fajra, a családra, az egyénekre nézve. Mennyi új nyomorúságot, szenvedést, letörést, fajpusztulást! Csak azt kívánom kiemelni, hogy a nőre nézve sokkal súlyosabbak a következmények, mint a férfira. A betegségek a nőnél

nehezebben gyógyíthatók, egy részük sokkal veszesebb következményekkel jár nála, mint a férfiaknál. A gyermekek degenerációja is érzékenyebben sújtja az asszonyt, mint a férfit.

A házasságban szerzett nemi baj a legnagyobb sérelmek egyike, mert azt a részt éri, mely monogámiában él. A házasságok számát az orvosi bizonyítvány követelése nem fogja apasztani, mert ma ezek a bajok nem gyógyíthatatlanok: fel fogja ébreszteni a férfiak lelkiismeretét és arra fogja ösztökélni az embereket, hogy idejekorán gyógyíttassák magukat. A születések számát pedig csak emelni fogja, míg pedig a kívánatos születéseket. Weisser tanár szeri n t a terméketlen házasságok ötven százalékában nemi betegségek okozták a meddőséget. A vizsgálat nem lehet sem megszégyenítő, sem demoralizáló, mert mindenkit kitétel nélkül kötelez, még pedig csak a törvényes, monogámikus frigy küszöbén. De a műltra nézve sem jelent meggyanúsítást, mert ártatlan úton is lehet ilyen bajt szerezni.

Nagyon jól tudom, hogy ezzel a rendszabállyal, nem lehet minden bajtól megóvni sem az egyéneket a házasságban, sem a jövő generációt. A betegségek egy részét bizonyos lappangó stádiumban még az orvos sem tudja megállapítani, És sajnos a házasságon kívüli monogámiát ez a törvény, semmiképen sem védené meg. Ha csak azt nem vesszük tekintetbe, hogy általában felriasztaná az embereket lelkiismeretlenségükből és hanyagságukból. *A házasságban* született gyermekek száma pedig még Magyarországon is 90 százalék, tehát a születések túlnyomó többsége.

Szilárd meggyőződése, hogy alapos javulás e téren csak a kultúrvilág asszonyainak politikai érvényesülésétől és minden téren felszabadulásától várható. Mért nemcsak a törvényhozásokat, a *közvéleményt*, a közfelfogást kell itt átgyúrni. De minthogy semmiféle téren sem vagyunk hívei a »Verelendungsteoriának«, igyekeznünk kell, fáradhatatlanul kell dolgoznunk, hogy megmentjük azt, ami a jelenlegi körülmények között is megmenthető.

A nőmozgalom legfőbb teendője.

Mellemé Miskolczy *Eugénia* indítványa.

Tisztelt Közgyűlés! Azok a külső körülmények, melyek között e mai gyűlés megindult, az a szükséges óvatosság, mellyel belépésük alkalmával tagságukat igazolni kértük, az, hogy ma nem országos kongresszusra jöttünk ide, hanem csak zártkörű közgyűlésre, ez is igazolja már azt az indítványt, melyet a válasz-már: megbízásából a tisztelt közgyűlés elé terjeszteni szerencsém lesz.

T. Közgyűlés! Mi ezidőszerint joggal anok, vagyunk! Az előttem elhangzott indítványok azt bizonyítják, hogy a nőt életének ezer érdekszála tűzi a politikához, az ország törvényhozásához és kormányához. E közgyűlésnek az imént hozott határozatai szerint a kormánytól és a törvényhozástól fogunk kérni oly törvényes intézkedéseket, melyek a nő gazdasági, társadalmi és jogi helyzetének javítását célozzák és olyan intézkedéseket is, melyek őt legintimebb nemi vonatkozásaiban megóvnák a kizsákmányolástól, a visszaéléstől, a teljes kiszolgáltatottságtól.

A férfiak által vezetett társadalom nem elégítheti ki a nők kívánságait és jogos igényeit, mert nincs aki őket képviselje. A közvetett befolyás pedig nem vezet eredményre, kell, hogy magunk állhassunk helyt saját magunk és gyermekeink érdekeiért, hogy azokat sikeresen megvéddhessük.

Ezért van szerencsém a következő határozati javaslatot előterjeszteni:

A Feministák Egyesületének 1916. június 11-én tar-

tott közgyűlése ismételten leszögezi az egyesület működésének azt az alapelvét, hogy a nő gazdasági, jogi és társadalmi helyzetét gyökeresen megjavítani csak úgy lehet, ha minden büntetlen előéletű nagykorú nő — éppen úgy, mint minden ezekkel a tulajdonságokkal rendelkező férfi — alkotmányos befolyást gyakorolhat az állam ügyeinek intézésébe. Ebből folyólag megbízza a közgyűlés a választmányt és a politikai bizottságot, hogy használják fel az aktuális politikai viszonyok minden alkalmas mozzanatát a nő Választójogának nyomatékos követelésére és törvénybeiktatásának hathatós elősegítésére. Kérem indítványom elfogadását.

A nőknek politikai választójoga van: Európában: Man szigetén, Finnországban, Norvégiában, Dániában, Island-szigetén parlamenti és Csehországban tartománya gyűlési.

Amerikában: Az Északamerikai Egyesült Államokban: Wyoming, Colorado, Idaho, Utah,- Washington, Kansas, California, Oregon, Nevada, Arizona, Montana és Illinois.

K a n a d á b a n : Ontario, Quebec, Manitoba.

Ausztráliában: új Zéland, Dél- és Nyugat-Ausztrália, új-Déli-Wales, Tasmania, Queensland, Victoria.

Harmadik nap.

A nő feladatai az emberiség jövője érdekében.

Szirmay Oszkárné elnöki megnyitó beszéde.

Szana Sándor dr.: Küzdelem a csecsemőhalandóság ellen.

Ágoston Péterné: Anyavédelem a munkásnő szempontjából.

Dr. Révész Margit: Mit tanulhat a normális gyermek nevelője a kriminálpedagógustól?

Glücklich Vilma: A gyermek védelme környezetének káros hatásai ellen..

Mit tehetünk a jövő nemzedék érdekében?

(Elnöki megnyitó.)

Írta: Szirmai Oszkárné.

Tudunk-e gondolni a jövőre most, mikor a jelen rémei megbénítanak minden gondolatot s úgy érezzük, mintha elveszett volna a szilárd talaj lábunk alatt, melyen haladva készíthetjük elő a jövőt? A jövőért való gondoskodást nem akasztja-e meg a kételkedés, vájjon mi fog megmaradni ezen a népvándorlás minden rémeit meghaladó pusztítás után, és lesz-e ki nek megmentenünk a jövőt?

Mindig azt hittük, hogy az egyén kedvéért működik az állam közössége s most azt kell látnunk, hogy az egyén értéke mintha teljesen megszűnt volna, az egyének csak a tömegnek részei s a tömegek feláldoztatnak, átgázolva minden egyéni érdeken, oly célokért, melyek az egyén előtt homályosak.

De akik élünk és lélegzünk, ne nézzük csupán megkövült fájdalommal a milliók pusztulását.

Ne az egyén szempontjából nézzük a világot, hanem legyünk annak tudatában, hogy van valami, ami túléli az egyén pusztulását: a nemzet, mint egész és a nemzetek összessége: az emberiség, az túléli a pusztulást. Akik elpusztultak, életre nem szólíthatók, de akik megmaradtak s akik eljövendenek, azoknak készíthetünk elő emberhez méltóbb sorsot, mint a miénk.

Nagy önmehtagadás kell ahhoz, hogy a jövő kérdéseivel foglalkozzunk, mikor úgy kellene, hogy min-

den érző lelket egy érzés töltsön el, egy gondolat foglalkoztasson, egy nagy akarás szólítson tetterre: a béke siettetése. úgy érezzük, hogy szinte okozói vagyunk a háború borzalmainak, ha szüntelen nem dolgozunk mindannyian azon, hogy megszüntessük.

De a jelenkor szenvedéseiből merítsük az erőt, hogy jövőnk sorsunknak ne csak szenvedői, hanem megteremtői legyünk. A száguldó, elvadult mén sörényébe hiába kapaszkodunk; de ha kezünkben a gyeplő, akkor irányíthatjuk futását.

E rémes kor eseményei véres tanúságot tesznek amellet, hogy, az emberiség egyoldalú nemi uralmával rossz úton haladt, mert íme a jogtipró erő, a mindenben keresztülgázoló erőszak lett úrrá a világ felett. Ne nézzük, hogy innen vagy túlról nagyobb-e a bűn, itt is, ott is emberek csinálták, férfiak, és a férfiuralom eredményének kell a háborút tekintenünk. Ami a háború rémei közt nemes és felemelő jelenség volt, az elszántság, az önmegtagadó kötelességteljesítés, a könyörtület isteni nyilvánulásai, azok már nem férfias, hanem tisztán emberi tulajdonságok, azokat gyakorolták férfiak, nők egyaránt, ki-ki a reá kényszerített vagy megengedett hatáskör keretében. Mindaz, ami tisztán, nemesen emberi munka, szüneteit kegyetlenül; nincs e kornak festménye, szobra, költeménye, zeneműve, meiy a (Michel Angelok, a Beethovenek, a Goethék, a Petőfik trónjára emelné mesterét. De van erőszak, jogtiprás, pusztulás, kiéheztetés.

E háború az egyoldalú férfiuralom teljes csődje. És ha voltak a letűnt időkben, kik tagadhatták, hogy jogos az asszonyok azon követelése, hogy anyai kötelességeik teljesítésére mint egyének és mint nemzetük tagjai követelik a jogot, úgy ma, mikor oly témesen mellettünk bizonyít a háború, aligha lesz, aki ezen

követelésnek nemcsak jogosultságát, de nemzetmentő fontosságát tagadhatná.

A női munka tért hódított, mert szükség volt a női munkaerőre és a sok elárvult tűzhely mellett a családfenntartás munkája a nőkre hárult. De szervezetlenül, bérzsora mellett dolgoznak.

Akár a gazdasági fejlődést tekintjük, akár az eugenetikai törekvések érvényesülését, az emberiség jól M-" fogott érdeke nélkülözhetetlennek mutatja a női befolyást, — és e befolyás érvényesülésének egyetlen helyes módja a részvétel a törvények alkotásában. Ez lesz az eszköz, mely lehetővé teszi a további munkát. Hogy mily célok felé törekszünk, azt a nőmozgalom mindig hangoztatott követelései jelzik, és soha világosabban nem láttuk céljainkat, mint most, mikor a háború máglya-énye rávilágít a mi egész nyomoruságunkra.

Az öntudatra ébredő nők legtermészetesebb és legsürgősebb követelései az anyavédelem terén voltak, mert érezték, hogy át kell hidalni azt a látszólagos ellentétet, mely a nő gazdasági önállóságra való törekvése és anyasági kötelességeinek teljesítése közt fennáll és mert nem tűrhették az öntudatos nők azt a mérhetetlen igazságtalanságot, mely azon társadalmi felfogásban rejlett, hogy egyrészt a nő anyaságát dicsőítették, másrészt az anyaság maga a nőre nézve szégyen, nyomor, kétségbeesés forrása lehetett.

Ha a nőmozgalom fejlődési mozzanatait tekintjük akár külföldön, akár hazánkban, mindenütt láthatjuk a felhangzó kívánságok közt az anya- és gyermekvédelmet szolgáló intézkedésekre vonatkozó követeléseket; a választójog eszközét is elsősorban az e téren célzott javítások, átformálások számára kívánták. Nevelésügyi, a gyermek jogait védő kérdések foglalkoztatták a mi mozgalmunkat is 12 éves fennállása óta min-

dég s mikor néhány évi működés után az anya- és gyermekvédelmi bizottság megalakulásával Budapesten és a vidéken a gyakorlati munka terére is lépett, az elvi küzdelemnek mintegy azzal akart súlyt adni, hogy a megadott lehetőségek szerint gyakorlati munkával próbált lépésről-lépésre tért hódítani eszméinek; s a gyakorlati munka nap-nap után érintkezésbe hozta mindazzal a nyomorúsággal és bajjal, melyet célszerű törvényhozási intézkedések hiánya okozott, s így újra s újra megacélozta erőnkét az elvi harcra.

Az első évek munkája az állami menhelyekkel volt kapcsolatban; az állam megadta a gyermeknek a jogot a megélhetésre és felneveltetésre, mi próbáltuk megadni a gyermeknek a jogot a szeretetre, a mosolyra, a boldogságra. Munkánkat oly kitartóan és oly eredménnyel végeztük, hogy gyermekvédelmi intézményeink egyik vezetője azt hangoztatta, hogy a jogaikért küzdő nők az egyedüliek, akik érzik szociális kötelességeket is. Munkakörünk csakhamar tágult. A szülőintézetekben 4 év óta folytatott rendszeres látogatásaink által, az árvaszékkal kapcsolatban folytatott működés által iparkodtunk az anyákat figyelmeztetni legalább azon jogaik érvényesítésére, melyeket a jelenlegi állapotok nekik megadnak, segíteni rajtuk annyit, amennyit útbaigazítással, jótanáccsal segíteni lehet, egyúttal megismerve, gyakorlati tapasztalatok alapján, a sok bajt és felismerve azok kútforrásait, következett a tapasztaltak alapján a beadványok kora. Ha egy-egy kérelmünknek hely adatott, (mint pl. a betegápolási törvény 1878. 25. §. e. pontjának újból hatályra emelése) egy tollvonással mérhetetlen sok bajnak lehetett elejét venni. De mily lassan haladtunk ezen a téren s mennyire éreztük, hogy gyakorlati munkánk elégtelen, ha a kérdések elvi

részeivel eredményt nem érünk el! Érezzük s tudjuk, hogy a méltányossági elveit minden vonalon csak az egyenjogú polgárjoggal felruházott nő fogja keresztülvinni. Folytatjuk gyakorlati munkánkat, de mindig csak mint az elvi döntésekre, az országos intézkedésekre vezető előkészítést s azoknak ideiglenes pótlását.

De mérhetetlen lassú a mi térhódításunk. S ha egy lépés történt előre, bizonyos, hogy két lépést tesznek visszafelé. Utalok példakép a polgári törvénykönyv tervezetére; ebben némi haladás mutatkozott a második szövegben, de már erős visszaesés volt a harmadik szövegben.

Mindig s mindenütt félintézkedések, kompromisszumok. Most is, mikor a háború rémes pusztításainak behatása alatt az anyavédelmi törekvések szükségből bizonyos népszerűsége tettek szert, halljuk annak hangoztatását, hogy most, mikor pusztul a nép színe-java és mikor természetszerűen csökken a születések száma, kettőzött gonddal kell a megszületett gyermekeket életben tartani, de nem látjuk a célravezető országos törvényszabta intézkedéseket.

Minden anyavédelmi törekvés, mely tulajdonkép a feminisztikus világfelfogásnak egy-egy térhódítása, természetszerűen bennünk fogja a legmelegebb pártolókat a leghűségesebb segítőtársakat találni. Hiszen minden egyes elpusztult csecsemő nemcsak egy-egy későbbi állampolgár hiányát jelenti, hanem egy összeomlott boldogság, anyjának egy ledőlt világ. Készséges segítőtársak leszünk mindig ott, hol megsegíthetjük a nőben az anyát, az anyaság kínszenvedéseiből kihüvelyezhetjük az anyai boldogságot. De nem állhatunk meg; félúton. Nem nyugodhatunk bele az olyan intézkedésekbe, mélyek esetleges alamizsnaszerű segélyekre utalják a nőt akkor, mikor anyasága államfentartó kötelességét

teljesíti, nem nyugodhatunk bele abba, hogy az anyaság megbélyegezzen, nem nyugodhatunk bele abba, hogy zsúfolt lakásokban vérszegény, korcs nemzedéket neveljünk fel, nem nyugodhatunk bele abba, hogy ha az anya többet akar alamizsnánál, ha munkájával akarja fentartani önmagát és gyermekét, nem talál oly szociális berendezéseket, melyek gyermekéről, míg ő dolgozik, megfelelően gondoskodnának; hogy keresetének javarészét arra kell fordítania, hogy gyermekeire felügyeljenek; nem nyugodhatunk bele abba, hogy az otthoni munkának még mindig oly minimális béreivel találkozunk, melyek a legmegfeszítettebb munka mellett sem biztosítják a megélhetést. Nem nyugodhatunk bele abba, hogy a pályák egy része a nők előtt el van zárva, s azokon, melyek meg vannak nyitva, nem jár a férfiakkal egyenlő munkáért egyenlő fizetés; vagy elégtelen kiképzés a nőt egyáltalában csak a másodrangú munkások sorába juttatja. Nem nyugodhatunk bele abba, hogy a szükséges iskolák hiánya a nők nagy részét az analfabéták sorában hagyja meg, mert arra gondolunk, hogy az anya a jövő generációnak nevelője és csak gondos nevelés képesítheti a nőt ezen nevelői feladatra. Nem nyugodhatunk bele, hogy a nemi élet szomorú rendszertelensége, a nemi bajok megelőzésére és gyógyítására hivatott intézkedések fogyatékosága folytán nemi bajokban és azok következményeiben sínylődik a nők nagy része s igiy képtelen egészséges nemzedéket világra hozni és betegsége folytán a munkából is kidől. (Bizonyíték erre a Betegségélyző rendelőinek statisztikája.)

Amint a feminizmus követelése az anyavédelemhez vezetnek, úgy a következetes, céltudatos anyavédelem megkívánja a nők követelésének teljesítését miu-

den vonalon. Nem egyoldalú nővédelmi szabályokat akarunk, mint pl. a nőknek éjjeli munkától való eltiltása, mely míg fennáll, a nő versenyképességét csökkenti, ha meg a »közérdek« úgy kívánja, amúgy is megszegett rendeletté lesz, (lásd a municiógyarak éjjeli munkásnőit stb.). Egyenjogúságot akarunk minden vonalon, egyenlő kiképzési lehetőségeket, egyenlő munkáért egyenlő béreket; központi háztartások megszervezését, elegendő napközi otthonok megnyitását, szoptató szobák kötelező fentartását s ezáltal a nő gazdasági önálló s á g á n a k teljes biztosítását és céljának megfelelő anyasági biztosítás által a nő számára nem alamiznaszerű, de jogos kártalanítást azon időre, mikor anyasága őt a kenyérkereső munkában gátolja.

Kívánjuk a nemi betegségek terjedését megakadályozó intézkedéseknél a nő érdekeinek teljes megóvását, a védelmi korhatár felemelését, a házasságon kívül született gyermek jogának teljes érvényesülését. Akarunk jó iskolákat, melyek a nőket munkára nevelik, jó szakiskolákat, melyek munkára tanítják, Nem érhetjük be azzal, hogy a csecsemők elpusztulását életük első hónapjaiban iparkodunk megakadályozni, hanem az anyai hivatás teljesítésére, életképes nemzedék létrehozására testileg és lelkileg alkalmas, öntudatos anyákat akarunk nevelni.

De mindezt nem akarjuk csupán kérvények, beadványok útján követelni és soha el nem érni; mindezt nem akarjuk a fejlődés ama csigaútjára bocsátani, melyen a szociális fejlődést haladni látjuk, mikor az egyes kérdéseket mélyebben felfogó és az eszmékért síkra szálló férfiak küzdelme mindig megtörik a többség meg nem értésén; hanem akarjuk, hogy az öntudatra ébredt, saját szenvedéseik árán a kérdések megérté-

sére megérett nők összességének legyen befolyása a törvények megalkotására s azok keresztülvitelére.

Egy oly jövő Magyarország kiépítése, mely érdemes legyen arra, hogy érte a jelen Magyarország oly mérhettelen sokat szenvedett, csak úgy lehetséges, ha a hazának minden férfja, minden asszonya kivieszi részét a munkáiból, érzi munkára való kötelezettségét és megkapja a munkához való jogát. A jövő. Magyarország nevében, a humanizmus és kultúra nevében polgárjogokat a nőnek!

Mint a hazának egyenjogú polgárai fogjuk anyai szeretetünk minden erejével megakadályozni gyermekeink véres pusztulását és fogunk küzdhetni a jövő nemzedékért, fogjuk valóra válthatni azon törekvéseket, mélyek nemcsak a faj fentartását, hanem a faj nemesítését tűzik ki célul.

A

csecsemő védelem szociológiájához.

Írta: Dr. Szana Sándor

udv. tan., a budapesti áll., gyermekmenhely igazg. főorvosa.

A feministák a csecsemővédelemben oly annyira részt vesznek, hogy a csecsemő védelem szükségességéről e körben beszélni felesleges. A csecsemő védelem aktív munkásainak a csecsemővédelem technikájáról beszélni is felesleges. Utópiákat rajzolni, hogy mi kellene, hogy legyen idejét múlta. Minden lehető gondolat már mérlegelés tárgyát képezte. Ma már csak harcokról lehet szó, munkáról lehet szó, hogy a létező tervek közül a legjobbabb életbelép-tessenek.

Én itt önöknek a csecsemő védelem szociológiájáról akarok beszélni, vagyis arról, hogy a csecsemő védelem a társadalom nagy kérdéseiben milyen szerepet játszik. Nyíltan, őszintén akarom feltárni önök előtt a haladó tudomány e téren tett szenzációs megfigyeléseit. Sokan lesznek, akik azt fogják mondani, hogy e kérdések még nem érettek, hogy nyilvánosan tárgy altassanak. Ez állhat bármely körre,

de nem állhat a feministák! körére, mely társadalmi etikánk, társadalmi erkölcsünk lehipokritább, legrejtegetettebb, legsötétebb odúiba világít be.

Ha nézzük a közkezen forgó sok táblázatot az egyes országok csecsemőhalandóságáról, úgy azt látjuk, hogy az utolsó négy évtizedben Európa minden országában évről-évre csökken a csecsemőhalandóság. Egyikben gyorsan csökken, a másikban kevésbé gyorsan.

Ha az egyes városok csecsemőhalandóságát nézzük, ugyancsak ezt látjuk. Majdnem minden nagy városban csökken a csecsemőhalandóság az utolsó évtizedekben, egyikben gyorsabban, a másikban kevésbé gyorsan.

Mi ennek az oka?

Gyermekvédelmi intézmények felállítása, fejlesztése?

Nem. Mert ha vizsgálat tárgyává tesszük, vajjon oly városokban, ahol a csecsemő védelem nagyobb virágzásnak örvend, jobban csökken-e a csecsemőhalandóság, mint más városokban, ahol még a csecsemő védelemmel nem foglalkoznak, — meg kell állapítanunk, hogy az egyes városok csecsemőhalandóságának csökkenése és a csecsemő védelem között összefüggés ki nem mutatható.

Charlottenburgban a csecsemő védelem elérte a legnagyobb tökélyt, mely a mai gazdasági berendezés mellett remélhető és beszámolójukban kénytelenek bevallani, hogy a csecsemővédelem hatását statisztikailag kimutatni nem igen lehet. Természetes, hogy ennek nem az az oka, mintha csecsemővédelmi intézkedéseink haszonnal: nem járnának, hanem azért, mert még ezen intézkedések mind sokkal kisebb arányúak, semhogy egy egész nagy város vagy ország csecsemőhalandóságát befolyásolni tudták volna.

Magyarországon csecsemővédelem nincs, csak a csecsemők egy kis részének védelme létezik, az elhagyatott gyermekek állami védelme. Az állami gyermekmenhelyek mindössze évente 10.000 csecsemővel foglalkoznak. Ha ezek mind életben maradnának és a gyermekmenhelyek nélkül mind meghaltak volna, még akkor is csak egyetlen egy százalékkal javítaná ez az ország csecsemőhalandóságát.

Magyarországon tehát csecsemővédelem nincs, mi g Németországban aránylag elég sokat foglalkoznak a csecsemővédelemmel és Németországnak a kultúrája is sokkal nagyobb. Dacára ennek, Magyarországnak egy jó esztendőben,

1912-ben, csecsemő halandósága kisebb volt, mint Németországnak egg rossz esztendejében, 1911-ben. Az 1911-iki *ér* forró nyara tehát többet ártott Németország csecsemőinek, mint amennyit minden csecsemő védelem és kultúra használni tudott.

Látjuk tehát, hogy mindaz, amit kultúrának és csecsemővédelemnek nevezünk, döntően nem tudja még befolyásolni a csecsemőhalálozást. Miért csökkent tehát mégis a csecsemőhalandóság Európa minden kultúrállamában?

A magyarázatot erre megkapjuk, hogyha az egyes országok és egyes nagyvárosok szülési arányszámait vizsgáljuk, vagyis ha azt nézzük, hogy az utolsó évtizedekben évente ezer lakosra hány szülés esett. Ha ezeket a szülési arányszámokat nézzük, akkor azt látjuk, hogy ezek is az 1870-es évek közepe óta minden kultúrállamban és minden nagy városban évről-évre csökkennek, előbb lassabban, majd gyorsabban.

Ha már most ezeket a viszonyokat görbékben megrajzoljuk, akkor azt látjuk, hogy ezek a görbék parallel haladnak. Tehát megállapíthatjuk, hogy minden európai kultúrállamban csökken a szülési arányszám és csökken a csecsemőhalandóság. Ez abszolút elvitázhatatlan élettudományi tény, ezt a tényt eltüntetni nem lehet, ez így van.

Magyarázatba ne bocsátkozzunk. Vannak tudósok, akik azt mondják, hogy kevesebb gyermeket könnyebb felnevelni, és azért kisebb a csecsemőhalandóság ott, ahol kevesebb a gyermek. Biedert híres csecsemőgyógyász egy családot nevez meg, ahol ez első csecsemőt súlyos bélhurutjából meg tudta gyógyítani, az ötödik csecsemőt már egy könnyű gyomorrontásból nem tudta meggyógyítani, mert annak már azt az ápolást nem nyújthatták, mint az elsőnek.

Ezzel szemben vannak komoly tudósok, akik megfordítva azt állítják, mert a kultúra haladásával kevesebb gyermek hal meg, azért születhetik kevesebb.

Az elméletek azonban mellékesek. Kizárólag a tényt tartjuk szemünk előtt, hogy a szülési szám apadásával javul a halálozási arány.

Lehet-e most már ebből azt a következtetést levonni, hogy törekednünk kell, hogy mentől kevesebb gyermek szülessék, mert hisz akkor a csecsemőhalandóságnak a kér-

dése meg van oldva? Kevesebb születés, kisebb a csecsemőhalandóság és magának a csecsemő védelemnek utóvégre egyéb célja nincs, mint kis csecsemőhalandóság.

Ezt a következtetést vonni nem lehet. Ez a számítás csak egg bizonyos fokig szolgálja β csecsemő védelem magasabb, azaz utolsó végcélját, a sok ember probléma megoldását. Csak addig szolgálja, ameddig az évi születések és a halálozások száma közötti különbség, vagyis a lakosság természetes szaporodása nem csökken.

Tisztában kell mindenekelőtt azzal lennünk, hogy sokan kell, hogy legyünk. Nemcsak militarisztikus érdek ez, de kulturérek, mint K u n f i bizonyítja. »Sok emberproblémánk — létünk vagy elmúlásunk nagy kérdése«, mondja helyesen Hegedűs Lóránt. Már most tehát a születési szám a 0-ig csökkenhet, a csecsemőhalandóság és az általános halandóság azonban természetes okokból nem csökkenhet 0-ra. Szülni nem kell, de meghalni kell. Poroszországban a csecsemőhalandóság már ma aránylag oly kicsi, hogyha az elérhetőnek látszó legkisebb csecsemőhalandóságot (7‰) érné el, akkor ez által évente 90.000 csecsemővel kevesebb halna meg. Ha a születési szám, amely az utolsó 5 évben több ‰-vel visszament, még 2‰-kel menne vissza, úgy ez szintén körülbelül 90.000-rel kevesebb szülést jelentene. Ez esetben tehát az elérhető legkisebb csecsemőhalandóság mellett születési többlet, természetes szaporodás nem volna.

Látjuk tehát, hogy a csecsemőhalálozás csökkenése egy-magában a népesedési problémát nem oldja meg. Az égető létünk vagy nem létünk felett döntő »sokemberprobléma« egyedül csakis a csecsemőhalandóság csökkentésével meg nem oldható. Ha célunkat el akarjuk érni, el kell érniünk azt, hogy nagyobb legyen a születések száma.

Hogy a problémát egész tisztán lássuk, kutassuk már most, hogy a születési arányszám csökkenése mely körökben történik leginkább, gazdagok között-e vagy a szegények között. Ha ezt vizsgáljuk, arra a közismert tényre jutunk, hogy a szülési arányszám a gazdagok közt csökken. Ezt számtalan adat bizonyítja.

A vagyonosodással és a haladó kultúrával csökken a szülési arányszám.

Egy érdekes adatot közöl erre vonatkozólag T h e i l -

haber. 1905-ben Berlinben átlag egy katolikus 111 márka adót fizetett, egy protestáns 132 márka adót fizetett, egy zsidó 557 márka adót fizetett. Dacára ezen óriási vagyonskülönbségnek, a zsidók születési száma a legkisebb. A zsidók száma Berlinben az utolsó 35 évben 100%-al nőtt. A házasságok száma is 100%-al nőtt, a szülések száma pedig dacára ennek, 11%-kal csökkent.

Itt Budapesten is a gazdag Belvárosban félannyi születés esik ezer lakosra, mint a szegény Óbudán.

Látjuk tehát, a tudományos vizsgálatok is igazolják azt a köztudomású tényt, hogy a gazdagok közt kevesebb a szülések száma, mint a szegények közt.

Nézzük már most, hol hal meg több csecsemő, hol nagyobb a csecsemőhalandóság: a gazdagok vagy a szegények között? Itt is azt kell tapasztalnunk, hogy a szegények között a csecsemőhalandóság aránytalanul nagyobb, mint a gazdagok között. A gazdag Belvárosban száz csecsemő közül 8 hal meg évente, a szegény III—ik kerületben 18.

A közsegélyre szoruló csecsemői közül meghal száz közül évente 55, az uralkodó fejedelmek csecsemői közül meghal évente csak 3%. Kétségtelen tény tehát, hogy a csecsemők a szegényeknél halnak meg nagyobb számban.

A csecsemővédelem tehát azt parancsolja, hogy a szegények életviszonyait javítsuk fel, törekedjünk, hogy szegények ne legyenek és a csecsemőhalandóság kisebb lesz.

Már most azonban vessük ezt össze az előbb megállapított ténnyel, hogy a jobb móddal csökken a szülések száma. És ekkor mily tények állanak előttünk? Ha oly politikát üzünk, amely által a legsóbb népréteg jóléte emelkedik, a csecsemőhalandóság csökkenni fog, de egyúttal csökkenni fog a születési szám is, és így a nemzetre nézve legfontosabb probléma, a »sokemberprobléma« szempontjából tulajdonkép nem nyertünk semmit.

Látjuk, hogy a kérdés éppenséggel nem egyszerű. Ugyanazok az eszközök, demokratikus birtokpolitika, lakáspolitikai, bérpolitika, élelmezési, vagyis vámpolitika, anyaságbiztosítás, amelyekkel csökkenteni akarjuk a csecsemőhalandóságot, ha tényleg hathatósak, csökkenteni fogják a szülések számát is.

A kérdés tehát egyszerű gazdasági alapon megfejtet-

lennek látszik. Hagyjuk tehát talán szegénységben és tudatlanságban a népet, hogy mentől többet szülnének? Ez nem lehet kultúrérdek.

A mai gazdasági keretekben utolsó és legközvetlenebb eszköznek látszik, hogy az állam minden egyes gyermek nevelésére nagy pénzsegélyeket adjon. Mit érünk el e mellett? Itt is a jólétet fokozva, a szülések száma csökkenni fog. Csökkenni fog annál is inkább, mert soha állam oly nagy nevelési segélyt nem adhat, amely a mai napról-napra fokozódó életigényeknek megfelelhet.

Látjuk tehát, hogy a sokemberprobléma kétségbeejtő formában áll előttünk. Teljesen lehetetlennek látszik ezt a kérdést gazdasági alapon megoldani, pedig kétségtelen, hogy egyes országokban a szülési arányszámot továbbcsökkenteni nem szabad hagyni, mert már nemsokára eléri azt a fokot, ahol a javuló halandóság a károkat nem tudja kiegyenlíteni.

Magyarországon ettől még elég messze vagyunk, a születések száma még elég nagy, de a halandóság itt oly nagy, hogy egy emberöltő higiénikus munkára lesz szükség, míg azt porosz színvonalra hozzuk.

Tudjuk, hogy a szegények csecsemői halnak meg inkább, tehát bizonyos, hogy azt a nagy nemzeti feladatot, hogy több gyermek szülessék, nem lehet a szegényekre bízni. Ott hiába születik több, ez a többlet el fog halni. Oda kell tehát hatnunk, ha a sokemberproblémát meg akarjuk oldani, hogy a jómódúak körében emeljük a szülési arányszámot. Ezt pedig gazdasági eszközökkel elérni nem lehet, mert hisz a jómódúak gazdasági segélyre nem szorulnak.

Ezt kizárólag etikánk átalakításával lehet elérni. A gyermekben való örömet kell fokozni, az egész társadalmat kell, hogy áthassa az az érzés, hogy a több gyermek felnevelése nemzeti kultúrkötelesség. További részletekbe nem bocsátkozom. A javaslatok tömkelegével, amely e kérdést megoldani próbálja, itt nem foglalkozom.

Látjuk a kérdés végtelen bonyolultságát és érezzük a kérdés nemzeti és kultúrfontosságát. »Jövönk — mondja Hegedüs — a sokemberproblémától függ«.

Hz az egy azonban bizonyosnak látszik előttem, hogy a megoldás lehetetlen anélkül, hogy a nő kérdése tisz-

táztassék. Csak a férfival mindenben egyenjogú nővel egyetemben lesz megoldható a nemzet és kultúra fennmaradásának ez a problémája. A sok gyermek az egyén érdeke ellen van, de az állam érdeke. Tehát csak az a nő fog vállalkozni az anyaságra, ki lelkében át van hatva e kötelesség szentségétől. Csak az a férfi hős a harctéren, csak az hozza életét veszélybe egyéni érdekért eladva a köz érdekeiért, kinek lelkét a hazafiasság hatja át. Csak az a nő fogja önként az anyaságát vállalni, kinek lelkét áthatja a tudat, hogy ő e nemzet egyenjogú államfentartó lay ja.

Anya védelem a munkásnő szempontjából.

írta: Ágoston Péterné.

Az anyavédelmet a modern ipari állam kifejlődése teszi szükségessé. Tulajdonképpen két némileg ellentétes érdekű motívuma van, de gyakorlati megvalósításában e két motívum követelményei megegyeznek.

Az egyik azon felismerésből ered, hogy az állam és társadalom szempontjából minden egyes ember mint munkaerő nagy értéket jelent s ezért a csecsemőt születése pillanatától kezdve, sőt még azelőtt is az anyával együtt védelemben kell részesíteni. Acél tehát a csecsemőhalandóság csökkentése és az emberanyag feljavítása és erősítése.

A másik motívum azon életviszonyok meglátásán alapszik, melyeket éppen a női munkának a gyáriparban való nagy térfoglalása eredményezett. Az egésznapos házon kívül végzett, nagy erőfeszítést igénylő munka és utána még a háztartás és gyermeknevelés minden fáradalma a nő anyai funkcióját károsan befolyásolja, amit anya és csecsemő egyaránt megsínylenek. Ezen oldaláról tekintve a dolgot, az anyavédelemnek az a törekvése, hogy a munkaviszonyok úgy módosuljanak, hogy a nő kenyérkereső munkájával az anyaság összeegyeztethető legyen, és sem az anya, sem pedig a magzat és csecsemő fejlődése kárát ne

vallja. A nőkérdés szempontjából főleg ez a motívum jön figyelembe.

Az a tény, hogy ma már úgy a társadalom, mint az állam feladatának kezdi ismerni az anyavédelrset, igazolja legjobban, hogy általános érvényét már elvesztette az a felfogás, mely szerint a nő kizárólagos hivatása az anyaság, melynek ellenértékéül családi ellátásban és védelemben részesül. Sohasem is volt a nők nagy tömegére nézve kizárólagos hivatás az anyaság, mert különböző korokban különböző munkaköröket, sokszor elég súlyosakat kellett betölteniök. Ma pedig, néhány társadalmi osztály jólétben élő asszonyaitól eltekintve, a nők millióival szemben olyan igényeket támaszt az élet, hogy sok nő életéből az anyaság teljesen kiesik, másokéban háttérbe szorul egyéb kötelességek mellett.

Hogy az anyaság helyzete úgy családi, mint társadalmi vonatkozásában mennyire megváltozott, azt két körülmény mutatja szembevetően.

Egyik a kenyérkereső nők számának rohamos növekedése Európa minden államában. És itt csupán a béke idejére gondolunk, mert már a háborút megelőzőleg is a nőknek több mint fele volt kenyérkereső és nem valószínű, hogy a Jiáboru után ez a helyzet olyan módon változzék, hogy megint nagyobb számban legyenek eltartott nők, mint keresők. A férfihiány, a hihetetlenül nehéz megélhetési viszonyok, valamint a munkáskéz értékének emelkedése minden valószínűség szerint még általánosabbá fogja tenni a nők kenyérkereső munkáját. Ami a jelenlegi munkaviszonyok közt annyit jelent, hogy a nő napjának legnagyobb részét földművelési, gyári, üzleti vagy hivatali munkában tölti. Nyilvánvaló tehát, hogy a családban élő nők túlnyomó részét már nem tudja ellátni s anyaság esetén nem tudja kellő oltalomban részesíteni a családot.

A másik körülmény, mely az anyának családon kívüli védelmét szükségessé teszi: a házasságon kívül élő anyának és gyermekének helyzete. Bárminő szociális okokra is vezethető vissza és bármilyen társadalmi

elbírálásban részesül is a házasságon kívüli anyaság, tény, hogy a házasságon kívül született gyermekek száma állandóan növekedőben van; Magyarországon 1900-ban 8 százalékot, 1913-ban már 9 százalékot tett. Tehát minden 11-edik gyermek házasságon kívül született. S ha elgondoljuk, hogy milyen szövevényes, szégyenteljes és bizonytalan az útja a törvényes tartásdíj megszerzésének, akkor elképzelhetjük azt a kétségbeejtő helyzetet, melybe az anyaság természetes és értékes feladata dönti az elhagyatott és magára utalt nőt.

A család tehát ma már nem tekinthető sem a nő föltétlen eltartójának, sem az anyaság biztos védelmezőjének. Ez a feladat nagy részben az államra és társadalomra hárul.

E feladat annál hangosabban és sürgetőbben jelentkezik, minél inkább beleilleszkedik a nő a modern élet gépezetébe. Minél több nő kényszerül kilépni a család kereteiből, hogy megélhetést keressen, annál többre nézve áll elő az a súlyos helyzet, hogy kenyérkereső és egyúttal anya is legyen. Az életadás nehéz és veszélyes feladata komplikálódik a megélhetési gondok megnövekedésével. Természetes, hogy az anyaság ilyen körülmények közt sok esetben terhet, s a kereset megszakadását jelenti. Jelenti sokszor a munka teljes elvesztését, a család lezúllását. Vagy pedig jelenti azt, hogy a nő a szülés pillanatáig nehéz és terhes munkát végez s a szülés után azonnal ismét munkába lép saját és csecsemője egészségének és életének veszélyeztetésével.

Az anyaságot a kenyérkeresettel összeegyeztetni úgy a munkásosztálynak, mint az egész társadalomnak egyik égető problémája. Ha a mai társadalmi szervezet és munkarendszer érdekében szükség van a nő kereső munkájára, — amit a nő megélhetése, függetlensége és kulturális fejlődése szempontjából helyeselnünk is kell — akkor a munkaviszonyoknak olyan megoldását kell megtalálni, hogy a kenyérkereső munka ne gátolja a nőt az anyaságban, s hogy viszont az anyaság ne rosszabbítsa a nő kereseti lehetőségeit. Követelnünk kell az államtól és társadalomtól, hogy a kereső anyát kárpótolja a munkabér-veszteség-

ért és megélhetését biztosítsa abban az időben, amikor kíméletre és ápolásra szorul. Nem szabad eltűrnünk azt a hihetetlen igazságtalanságot, hogy az anya elveszítse jövedelmét a terhesség, a szülés és szoptatás miatt és le kell küzdenünk a társadalom indolenciáját, mely türi, hogy az anya közvetlenül a szülés előtt és után súlyos testi munkát végezzen.

A kereső nő helyzetének megkönnyítésére az anyaság ideje alatt legközvetlenebb és legcélravezetőbb megoldási mód az állami anyasági biztosítás. És csupán addig, míg ennek keresztülvitelére nincs meg a lehetőség, pótolható ideiglenesen a társadalmi úton létesített anyasági pénztárral. Ilyen a franciaországi Mutualité Maternelle, mely régóta fennálló, az egész országban elterjedt intézmény. Svájcban és Németországban is vannak anyasági pénztáruk; Olaszországban már törvénybe iktatták az anyasági biztosításnak egy igen alacsony mértékét. E biztosításnak különös előnye, hogy kizárja a segítségnek charitatív vagy ajándékszem jellegét, s kényszeríti az anyát, hogy ön-maga előre gondoskodtak arról az időről, amikor az anyaság teljesen lefoglalja és keresetképtelenné teszi.

A védelemnek másik eszköze a szociális biztosítás kiterjesztése az összes kereseti ágakra, mert ez idő szerint csak az ipari munkásságra vonatkoznak a biztosítási törvények. Elsősorban felveendő a mezőgazdasági alkalmazottak és a cselédek.

Továbbá a betegsegélyezési törvények olyan kibővítése, hogy ne csak a biztosított nő kapjon gyermekágyi segélyt, hanem a pénztári tagok feleségei is részesüljenek táppénzben a gyermekágy előtt, alatt és után. Németországnak az a háborús intézkedése, mely tetemes gyermekágyi segélyt juttat a hadbavonultak feleségeinek, nagyszerű hatást gyakorolt a csecsemőalandság csökkentésére.

A védelemnek közvetett, de mindenesetre igen hatásos módja a női munkabérek javítása, a munkaidő csökkentése, az évenként ki-járó szabadság bevezetése, szóval minden, ami a munkaviszonyokat könnyíti, szabályozza és ren-

dezi. Ezen reformok eléréséhez azonban csak az önségély vezet, azaz a munkás nőknek egyletekbe és szervezetekbe való tömörülése, hogy követeléseik egyöntetűek legyenek és tömegük súlya érvényesüljön. A nőmozgalomnak a munkásnők szervezésére irányuló akciója tehát az anyavédelemnek is lelegelevenebb érdeke.

Nem elegendő azonban a nőt az anyaság kritikus idejében csupán anyagi tekintetben ellátni, a gondoskodásnak arra is ki kell terjeszkednie, hogy a szülés olyan higiénikus feltételek közt menjen végbe, melyek az anyát és gyermekét a veszedelemtől leginkább megóvják. A tisztaságnak, a szakavatott bánásmódnak és ápolásnak olyan jelentősége van az anya és a csecsemő életére, melyről a statisztika szomorú adatai sokat beszélhetnek. A tudatlanság, a babona, a tisztátalanság; csaknem annyi áldozatot szednek a vagyontalan gyermekágyas tiók és egy éven aluli csecsemők közül, mint a nyomor. Biharmegyében pl, ahol a csecsemőhalandóság meglehetősen magas, nem a nyomorúságos oláh vidékeken hal meg a legtöbb csecsemő, hanem a dúsan termő gazdag magyar vidékeken, ahol tehát az anyák tudatlanságának és hozzá nem értésnek vannak szomorú következményei. Az anyavédelmi munkában tehát fel kell használni a felvilágosítás, kioktatás, útbaigazítás és elhelyezés legkülönbözőbb eszközeit. Csak ha sikerül megakadályozni, hogy az anya áldozatul ne essék a szülés folyamatának és tudatlansága ne veszélyeztesse a csecsemő életét és fejlődését, védelmezhetjük meg az anyában azt a lényt, aki viszont biztosíthatja a gyermek testi-lelki fejlődését.

Az anyák ilyen irányú védelmét szolgálják a terhes-, szülő- és anyaothonok, a házigondozás, a szoptatószobák, az ingyen anya- és csecsemőrendelők és a szolgálatukban álló hivatásos anya- és csecsemővédők, a tejkonyhák, anyák iskolája stb. stb.

Mindezekon felül erkölcsi jelentősége és céljai is vannak az anyavédelemnek. A munkásosztály csekély mű-

veltségű asszonyait az anyaság magasztos feladatának tudatára, ezen társadalmi szolgáltatásuk értékének felismerésére, de egyben nagyobb szülői felelősségérzetre kell ébreszteni. Az anyai ösztön erősítésére terjeszteni kell azt a felfogást, hogy az anyaság erkölcsi megítélésénél elsősorban annak kell irányadónak lenni, hogy az anya mily mértékben tudja biztosítani a gyermek legjobb testi-lelki fejlődését. A büszke, bátor és felelősségteljes anyaság lehet csak biztosítóka a jövő fejlettebb emberi típusának.

De majd csak akkor, ha a gyermek nem csupán kivételesen szerencsés osztályok asszonyainak boldogságát fokozza, hanem ha az asszonyok milliói számára többé nem nyomort, nélkülözést, gondot és szégyent fog jelenteni, ha mindnyájuk számára az öröm forrásává lesz, csupán akkor emelkedhetik majd az anyaság az őt megillető értékelés és társadalmi megbecsülés diadalmas magaslatára.

Mit tanulhat a normális gyermek nevelője a kriminalpedagogustól?

Írta: Dr. Révész Margit

az Erzsébetfalvai Kriminalpaedagogia Intézet laboratórium-vezetője.

A háború rettenetességei közepett az elpusztíthatatlan nemes, pozitív tendenciák közül egy tudott teljes mértékben érvényre jutni: s ez az ökonomiás, tervszerű beosztás szerinti gazdálkodás. A háború természetes velejárója, a szűkölködés hozta magával, hogy minden értékkel gazdaságosabban kell élnünk; egyrészt a kevesebb produkció, másrészt az elkerülhetetlen tömegpusztulás hozta magával, hogy minden termés es kitermelés kevesebb lett. S mikor a javak abszolút mennyisége csökken, relatív értékük sokszorosán megnövekedik.

Ezek miatt tanultuk meg az őstermények teljes kihasználását is s már tudjuk, hogy a burgonya héját sem szabad eldobnunk, hogy a mosogatóvíz zsírlát mint lehet szappanfőzésre felhasználni, hogy az állatok belső részeiből izes és tápláló ételeket lehet főzni stb.

Ugyanez a meggondolás vezetett a legnemesebb matéria — az emberanyag megbecsülésére is. Ezen a téren is megvan a csökkenés kettős momentuma: a kisebb produkciónak a tömeges pusztulás; tehát itt fokozottan jelentkezett annak szüksége, hogy a meglévő értékeket teljes mértékben kihasználjuk, s még a kisebb jelentőségű egyedeket is felhasználjuk.

Így került sor a kriminál-pedagógia intenzívebb művelésére is. Az itt megforduló gyermekanyag! a társadalom szempontjából egészben véve csökkent értékű, (minderwertig) ha egyes egyének bírnak is közöttük gyakorta izolált tehetséggel. Kisebb értékű már csak azért is, mert a maga erőit nem a társadalom keretében, azon belül juttatja érvényre, hanem sokszor rajta kívül (mint pl. csavargás), sőt gyakran ellene (mint pl. lopás).

A pedagógus munkájának itt tehát ügyi kell koncentrálnia, hogy ezen belső erők irányát átalakítsa, extra- és antiszociális jellegét megszüntesse. Mert az erők megnyilvánulása, a kifelé törekvő energiák megjelenése ellen nem kell küzdenünk; sőt örvendetes jelenségnek kell vennünk az aktivitást. A kriminál-pedagógus munkája nem lehet teremtő, alkotó erejű; de jelentősége éppen abban áll, hogy vezető, átalakító hatású. A régiek azt tanították, hogy a természetet nemi lehet kiüzni; (»naturam expellas furca, tamen usque recurret«); mi, a modern energetika hívei azt állítjuk, hogy igenis: a meglévő potenciális energiákat lehet megfelelő módszerekkel a kívánt minőségű és mennyiségű aktív, eleven energiává átalakítani.

Ezen átalakító munka elengedhetetlen feltétele az, hogy ismerjük a gyermek lelkét, egész énjét, pozitív és negatív tulajdonságait, azaz képességeit és hiányait. Tehát a pedagógiai munka megkezdését meg kell, hogy előzze a pszichológus munkája, a gyermek pszichológiai megismerése. Hint ahogyi a racionális orvos gyógyító működését csak helyes, alapos diagnózis elkészítése után kezdheti meg úgy a kriminál-pedagógus tulajdonképeni munkája is csak a jól megalapozott, részletes pszichológiai leírás után veheti kezdetét. S ahogyan megesik, hogy néha a kuruzsló is — a véletlenek összeesése folytán — csodás gyógyításokkal di-

csekedhetik, azonképen tanultság nélküli pedagógus is tud olykor hatással lenni. De az igazi, tervszerű, céltudatos haladás csakis rendszeres, tudatos ismeretek útján képzelhető.

A kriminál-pedagógia is azóta vett nagyobb lendületet, azóta tud pozitív eredményeket elérni, mióta az elemző, összehasonlító lélektan adatait felhasználva, arra alapítja a maga munkáját. Pl. a csavargó gyereket nem zárjuk le egyszerűen, hogy a külső körülmények akadályozzák meg csavargási hajlama megnyilvánulását, mert hisz ezen eljárásnak csak addig van gátló ereje, míg tényleg alkalmazásban van. Hanem pszichológiai módszerekkel átkutatjuk a gyermek egésze tudattárát, elkezdve az egyszerű lelkiműködésektől, (felfogás, emlékezés) a komplikáltabbakig (suggestibilitás, kritika). Szintűgy az érzelmi reakciók, a motoros készség stb., mind-mind vizsgálat tárgyát képezik. A megismert adatok alapján most már megkonstruáljuk magunknak a gyermek lényét, s a külső lehetőségek számbavételével olyan irányba igyekszünk őt beállítani, hogy eredeti, — kellemes és jó érzésektől kísért — tendenciái a társadalmi határokon belül jussanak érvényre. Természetesen arra nem lehet számítanunk, hogy ez minden esetben sikerülni fog, de — mint az én tapasztalataim is igazolják, — legalább az esetek 50 százalékában eredménnyel jár. Igen élénken emlékemben van pl. egy 13 éves fiú esete. Mostoha anya, háborús viszonyok miatt a kitűnő tanuló kénytelen abbahagyni az iskolázást, tanonc lesz; a mesterek durva bánásmódját nem tűri, többszörösen megszökik, csavarog, katonákhoz jut ki a frontra, míg végül gyermekbíróság elé kerül. A tüzetesebb véle való foglalkozás után tűnik ki a fiú feltűnő jó szellemi képessége, nagy kéziügyessége, s egyúttal érzelmi, egyoldalú indulatok folytán előálló diszharmóniás volta is. Ambíciójának megfelelően irodai állásba juttatják; nagy intelligenciájánál fogva igen jól használható; egyenetlen érzelmi jellege miatt kissé nehezebben kezelhető, amit — kellő felvilágosítás után — a jóézésű főnök loyális módon intéz el adott alkalmal.

A kriminál-pedagógiai siker másik tényezője: a

hosszú akarás. Ezen azt kell értenünk, hogy nem elégszünk meg az egyszeri, erős befolyással, hanem folytonosan és sokáig ellenőrizzük a gyermeket. Nem tartjuk elveszettnek, reménytelennek az esetet, ha kisebb-nagyobb visszaesések fordulnak ugyan elő, de amellett a pozitív, jó tulajdonságok érvényesülési tendenciája is nyilvánvaló. Pl. egy tehetséges, 17 éves irodai képzettségű leány, kinél könnyelmű hajlamok mutatkoztak, rendszeresen, ügyesen adminisztrál egy egyesületi irodát, s habár kisebb kisiklások olykor előfordulnak, tényleges produktivitása mégis sokszorosan felülmúlja negatív értékű tulajdonságait.

A kriminál-pedagógus munkája tehát nemzetgazdasági szempontból megfelel kisebbértékű, másodrangú anyag felhasználásának. Láttuk, hogy a feldolgozás elsőrendű technikája a selejtesebb materiából ás használható termékeket tud produkálni. Mennyivel több eredmény várható ezen tökéletesített technika, megalapozott módszer alkalmazásától a teljes értékű, normális anyagon! Nemcsak azért fontosabb e téren a teljes kihasználás, mert értéke-sebb, magasabb színvonalú alapanyagról van szó, hanem mert sokkal nagyobb tömegre vonatkozik. (Szerencsénkre, még mindig túlnyomó számba» vannak közöttünk a normálisak).

Az emberi nem tökéletesítését, erődnek teljesebb érvényesülését célzó minden eljárás ugyanezt az utat tette meg. Előbb próbálták ki, hamarabb alkalmazták a normálisoktól eltérő emberanyagra s csak azután került a sor a nagy, a normális embertömegre. Pl. hamarabb foglalkoztak tudományosan a kórházak, a börtönök higiéniájával, mintsem törődtek avval, hogy a dolgozó, munkás emberek legyen megfelelő lakása. Külön osztályokat állítottak gyengeképességű gyermekeknek, — modern elvek, individuális módszer alkalmazása mellett, amikor ezerszámra nőnek még fel az analfabéta gyermekek.

De nem is baj az a kerülő — szinte irracionálisnak tetsző — út, ha a munka nem áll meg a szűkebb körű, abnormis anyag körében. Hanem felhasználva az itt gyűjtött tapasztalatok tanulságait, megfelelően át-

alakítva hozza azután minél szélesebb mederben alkalmazásba.

A kriminál-pedagógia munkája akkor válik teljes értékűvé, midőn módszereit, tapasztalatait felhasználva, a normál-pedagógusnak válik útmutató, segítő társává. A munkának itt is a pszichológiai megismerésen kell kezdődnie. Ne csak akkor foglalkozzék a tanító, a szülő figyelmesebben a gyermekkel, midőn nála abnormis viselkedést tapasztal, hanem érdeklődése, megismerésvágya épp úgy érje az átlaggyermnekeket. Ha a pszichológia kidolgozott módszereinek alkalmazásával a csökkent értékű gyermekekből is tudunk az életben helytálló embereket formálni, akkor remélhetjük, hogy jobbfajta alapértékekből kiindulva, magasabbra vihetjük a produkció színvonalát s ezáltal majd az átlag-ember abszolút értékét is emelhetjük.

Végeredmény képen összefoglalhatjuk: amint sikerül a tökéletesített technika segélyével a másodrendű anyagot értékében növelni, azonkép lehetséges az elsőrangú matéria teljes energia-értékét hasonló eljárással teljesen kihasználni,

A gyermek védelme saját környezetével szemben

Írta: Glücklich Vilma.

I.

Napról-napra tanúi vagyunk annak a felbuzdulásnak, amellyel a társadalom a csecsemők világrajöttét és életbenmaradását előmozdítani törekszik. A leendő anya segítségével, egészségének védelmében, a gyermek táplálásának Jutalmazásában, tejkonyhák és csecsemő-dispensairek felállításában versenyeznek egymással hatóságok, testületek és magánosok.

De vájjon érdemes-e világrajönnie és életben maradnia a csecsemőnek, ha ez a gondoskodás csupán élete első évében ilyen intenzív, ha csupán a csecsemő-halandósági statisztika javítása az a szent cél, amely a csecsemőkor őrangyalait lelkesíti, ha a felnövekedő

gyermeket évről évre kevésbé védi állam és társadalom? Már a 3—6 éves gyermeket koldulni, árusítani küldi az utcára az a szülő, akiből a mindennapi élet ezer nyomorúsága kipusztított minden emberi érzést. Eljárása olyan, mint az emberevőé, aki saját fajtáját emészti meg; s a társadalom hidegen, tétlenül tűri ezt; füstös kávéházakban, zajos mulatóhelyeken asztalról-asztra járnak ezek a kis páriák és koldulásuk eredménye korántsem egy-egy korty tej vagy falat kenyér, hanem pénz, pénz, pénz! A jószívű adakozók jobb kedvvel étkeznék és szórakoznak tovább, annak tudatában, hogy most »segítették« egy szegény gyermeken; nem is sejtik, hogy ez a pénz a gyermek további kizsákmányolására buzdítja a lelkiismeretlen vagy tudatlan szülőt, sőt esetleg már a kis gyermeket káros élvezetek hajhászására, pl. dohányzásra készíti. Nem gondolnak arra, hogy az esti alvás hiánya testileg, a felnőttek léhaságának látása erkölcsileg teszi tönkre a gyermeket, akasztja meg annak egészséges, természetes fejlődését. A 6—7 éves gyermek már mint üzletember tűnik fel az utcán; cipőzsinórt, vagy; trágár nőtákat, vagy más kelendő cikket árusít, szaval vagy énekel; a jószívű közönség felülfizetésekkel bátorítja arra, hogy otthon ne számoljon el minden keresetéről, hanem »zsebpénzt« tegyen félre, amelynek helyes felhasználása tekintetében az ő fejletlen esze aligha szolgálhat útmutató gyanánt. Az iskola mindenkor nagy szomorúsággal szemlélte a gyermekek ilyen kifárasztását, mélyen fájlalta azt, hogy növendékeinek egy része azért marad el testi és szellemi fejlődésében, mert az iskolai munka után nélkülöznie kell az annyira szükséges nyugalmat, az elegendő alvást. A háború »üdvös« következményei sorában bukkan fel most először az a jelenség, hogy az iskola támogatja növendékeinek kenyérkereső munkáját. Ahelyett, hogy védelmező mentor gyanánt állna melléjük és a legnagyobb erőfeszítéssel küzdene azért, hogy a gyermek testi és szellemi erőit a tanulás éveiben arra koncentrálhassa, hogy megélhetését a hatóságok minden körülmények között biztosítsák; az iskola szervezi kenyérkereső munkájukat, az iskola viszi őket —

a muníciógyárba, hogy tanári felügyelet alatt vegyenek részt a pusztítás eszközeinek előállításában.

Ahelyett, hogy szoptató-szobák, napközi otthonok, központi háztartások vennék oltalmukba a gyermekeket és tennék lehetővé, hogy anyjuk is — vagy férje távollétében ő maga — rendszeren díjazott munkát vállalhasson: a gyermeket fogják be korai munkára, tőle vonják meg a szünidő szabadságát, őt avatják fel időnek előtte »családfentartóvá.«

A gyári munka — bármennyire igyeksenek javítani annak higiénikus feltételeit — nem felelhet meg a gyermeki szervezet és a gyermeki kedély igényeinek. Még sokkal kevésbé válhatik hasznára, mint a kertészkedés, amely legalább szabad mozgással jár, ha a munkaórák nagyobb száma alkalmatlanná teszi is arra, hogy — mint a rendszeres testgyakorlás — harmonikusan fejlessze a gyermek izomrendszerét.

Erős kényszer alatt áll a gyermeki test és lélek már az iskolában is; nehogy: ez fejlődését, későbbi egészségét kedvezőtlenül befolyásolja, föltétlenül szüksége van arra, hogy az iskolai munka közeiben: az egyes napok szabad óráiban és az iskolaévek közti szünidőben teljesen szabad, minden kötelező munkától mentes legyen.

Mem válik hasznára a tanulóifjúságnak a túlságosan megnyújtott szünidő; de hogy annak normális mértékére mekkora szüksége van, világosan kitűnik abból, hogy sok iskolásgyermek szembetűnően megnő egy-egy szünidő alatt, gyengébb tanulók hirtelen könnyebb felfogásúakká lesznek, akárhány olyan, aki kedvetlen volt, vidám nézésű, mikor visszajön, stb. Nem lehet büntetlenül kikapcsolni a tétlenségnek ezeket a hasznos periódusait, amelyek úgy növesztik a fiatal szervezetet, mint a téli nyugalom a fa évgyűrűit. Mikor eszmél a tanítóság arra a nemzetmentő hivatásra, amely reá vár a gyermekkor hamisítatlan 'fentartása terén.

Nem csupán a proletárgyermeket veszélyezteti saját környezete. Az új nemzedék egészséges fejlődése ott serai biztos, ahol nem fenyegeti azt nyomor és elsatnyulás.

A jómódú középosztály és a plutokrácia körében a szülők nagy többségének szeretete még azon a fejlettségi fokon van, amelyen nem számol a szeretet külső megnyilvánulásának pszichikai következményeivel. Ötletszerűen bánnak a gyermekkel; hol túlzott mértékben árasztják el szeretetük kifejezése gyanánt az önzés túltengését elősegítő ajándékokkal, a gyermek korának meg nem felelő szórakozásokkal, hol pedig megindokolatlan szigorúsággal vonják meg tőle azokat az apró, igazan gyermeki szórakozásokat, amelyek legjobban megfelelnének a zsenge test fejlődésének, a kialakuló ösztönök hasznos érvényesülésének.

Nem csupán az írói fantázia szülöttei azok a gazdag és előkelő gyermekek, akik irigykedve nézik a sétatéren hancúrozó szegény gyermekek csoportját; az arisztokrata szülők és mindazok, akik majmolásukban keresik az előkelőséget, megvonják gyermekeiktől azt a legtermészetesebb társaságot, amelyben játékszerűen gyakorolhatnák a leendő állampolgár jogait és kötelességeit: a hasonlókorú pajtásokét. Ürügyül szolgál erre a fertőző betegségnek veszedelme; de hogy ez tényleg csak ürügy, azt legvilágosabban akkor látjuk, mikor gyermekbálok, monstre-gyermeghangversenyek, tombolák és karácsonyfa-ünnepélyek alkalmával a szülők nem félnek a gyermektömegetől, de legott megújul aggodalmuk, ha nyilvános iskolát emlegetnék előttük. Pedig semmi sem károsabb a gyermekre, mint a társadalom leendő tagjára nézve, mint ha munkája közben elkülönítik saját kortársaitól, ha nem tanulhat meg alkalmazkodni azokhoz, akikkel majd harmonikusan együtt kell dolgoznia, nehogy életét elkeserítsék az energiát csökkentő, a munkás örömét lefokozó súrlódások.

A jobbmódú gyermek is kénytelen úgy beosztani életét, amint azt a felnőttek munkája vagy szórakozása szabja meg; még ott sem élhet saját fejlődésének

törvénye szerint, ahol díszes gyermekszoba jelzi a módos szülők szerető gondosságát; még ott is kénytelen rendelkezésre állani, ha a felnőttek szórakozni kívánnak: be kell várnia a késő ebédet, holott kicsi gyomra delet harangoz, reggel óta szakadatlanul mozgó tagjai megkívánják a déli alvás nyugalalmát. Nem térhet nyugovóra a kora esti órákban, mert a hazatérő szülők felvidítására ott kell ülnie a felnőttek asztalánál, meg kell kóstolnia a rá nézve ártalmas, nehéz ételeket, sok helyen még a bort, sört is, hogy utóbb nyugtalanul hánykolódjék patyolat ágyacskájában az éjjel jó részén keresztül.

Ahol a nyomor támadásaitól biztonságban él a gyermek, ott a felnőttek tudatlansága, a pedagógiai érzék hiánya nem engedi nyugodtan, biztosan fejlődni.

III.

Azt kívánjuk, mit tegyünk tehát?

A gyermeket közkincsnek kell tekinteni. Ha szülei szegények» a hatósági lássa el mindennel, ami egészséges fejlődését biztosítja. A központi háztartás, mint a Népszálló nélkülözhetetlen, tökéletesebb fejlődési fokozata, fogadja be a gyermekes családokat éppen úgy, mint az egyedülálló férfiakat és nőket; gondoskodjék a lakások tisztántartásáról, olcsó, elegendő és egészséges élelemről, alkalmazzon szakembereket, akik a kis gyermekekre szülei munkaidejében felügyelnek, gondoskodjék a nagyobb gyermekek beiskolázásáról és arról, hogy szabad óráikban, gondos felügyelet alatt lehessenek. Normális időben az ilyen üzem önmagát tartja fenn; a mai rendkívüli viszonyok közt pedig szubvencionálnia kellene a hatóságnak; csakis ilyen körülményeik között teljesítené a társadalom azt a minimális kötelességet, amely a jövő nemzedékkel szemben terheli.

Minden szülőnek, akár szegény, akár gazdag, pedagógiai szakértelemre van szüksége, hogy elkerülje azokat a súlyos károkat, amelyek a környezet helytelen eljárásából haramiának a

gyermek fejlődésére. Már az elemi iskolában meg kell értetni a gyermekekkel, hogy a náluk kisebbek oltalmazása, kímélése kötelességük; föl kell bennük eb-; reszteni a gyengébbek iránti gyöngédséget, rokonszenvet; meg kell őket tanítani arra, hogy mind az államnak, mind a társadalomnak legnagyobb kincse az emberanyag s ennek károsítása a legnagyobb vétség mind e közösségek, mind önmagunk, mint azok részei ellen.

Már a 10 éven felüli gyermekét hozzá kell szoktatni, hogy kis testvérét ne alattvalójának, hanem gyámoltjának tekintse; ne csupán játszszék vele, hanem figyelje is meg fokozatos fejlődését, érdeklődjék apró gondjai, bajai és örömei iránt. Szinte játékszerűen kell vele a gyermektanulmányozást gyakoroltatni, hogy még a legtöbbet dolgozó, legkevesebbet tanuló ember is — akár nő, akár férfi — rendelkezék a gyermek megfigyelésének és megértésének avval az automatikus készségével, amely elkerülhetővé teszi a gyermek lelki gyötrelmeinek tekintélyes részét.

Ezerszer halljuk, hogy a férjhezmenni készülő leányok főzőtanfolyamot végeznek; de ugyancsak ritka eset az, hogy mindkét házasulandó fél pedagógiai tanfolyamot hallgasson. Pedig erre sokkal nagyobb szükség volna; mert akiről kiderül, hogy főzni nem tud, — és ez ugyancsak hamar megtörténik! — az abbahagyja a főzést. De, hogy a szülők nagy többsége minden hozzáértés nélkül akar nevelni és hogy hozzá nem¹ értésük bizonyítékai nem kézzelfoghatóak, tehát nem riasztják el őket idejekorán a kontármunkától, ez soha világosabbá nem vált, mint napjainkban. Az emberiség fölfelé fejlődésének lassúsága vagy abszolúte kétes volta legnagyobbrészt onnan származik, hogy a nagy tömegek egyéni nevelésének módja ma alig tökéletesebb, mint évszázadok előtt. Ezért nem tökéletesebb a mai nemzedék a középkori ösöknél. Ha azt akarják, hogy a jövő nemzedékben az emberi fejlődés megközelítse a technika mai fejlettségének fokát, akkor ki kell elégíteni minden gyermek testi és szellemi fejlődésének alapfeltételeit.

TARTALOM,

Szakemberek előadásai a nők előtt nyitva álló pályákról:

Elnöki megnyitó	5
Milyen foglalkozást válasszunk.....	10
<i>Spády Adél: A nők helyzete az egyes pályákon</i>	11
<i>Ágoston Petemé: A nő gazdasági munkája mint önálló kenyérkereset.....</i>	29
<i>Gergely Janka: A nőtisztviselői pálya</i>	38
<i>Dr. Nádat Pál: Nők az iparművészeti pályán</i>	45
<i>Kankovszky Ervin; A fényképész pálya.....</i>	47
<i>Bánáthi Nagy László". Nők az órásiparban</i>	48
A nő és az ékszerészipar	53
<i>Dán Leó: A nő keresete, munkaalkalma a szücs- és rokon-iparokban „.....</i>	54
<i>Hacker Boriska: Játékbaba és kárpitos tanfolyam....</i>	56
<i>Harsányt Adolf: Nők a vendéglős- és kávésiparban</i>	57
<i>Hacker Boriska: Tanítás különböző fokon</i>	65
<i>Berkesné M. Melánia: A higiénikus torna tanítása, mint női munka.....</i>	67
A Feministák Egyesületének közgyűlése:	
<i>Gróf Teleki Sándorné: A nő és a munka.....</i>	71
A Feministák Egyesületének évi jelentése.....	79
Indítványok.....	102
A nő feladata az emberiség jövője érdekében:	
<i>Szirmay Oszkárné: Mit tehetünk a jövő nemzedék érdekében?</i>	109
<i>Szana Sándor dr.: A csecsemővédelem szociológiá- jához.....</i>	116
<i>Ágoston Péterné: Anyavédelem a munkásnő szem- pontjából... ..</i>	122
<i>Dr. Révész Margit: Mit tanulhat a normális gyermek nevelője a kriminalpedagógustól?.....</i>	127
<i>Glücklich Vilma: A gyermek védelme saját környe- zetével szemben</i>	131